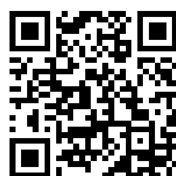
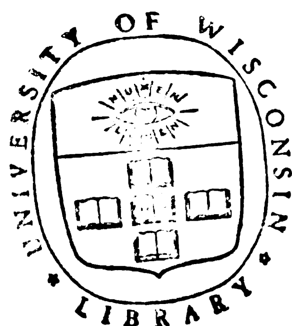

UNIVERSITY OF WISCONSIN
LIBRARY

A GUIDE TO PUNJABI

BY

B. JAWAHIR SINGH,

R. H. A. MUNSHI

AND

Author of English to Punjabi Vocabulary

1st Eidition.

UMBALLA.

1896.

Lahore:

Printed by L. Lalman at the "Punjab Economical" Press.

PREFACE.

I have often been asked by Officers for a Punjabi Grammar, as there is no Punjabi Grammar extant, I publish this Guide in the hopes that it may be useful to all studying the Punjabi language.

I hope in future editions, to develop the book thoroughly and make it a real self-tutor to those learning the language.

I am &c.,

1st May, 1896. JAWAHIR SINGH.

ੴ

PART I.

1.—The Panjabi (Gurmukhi) alphabet consists of (thirty-five) letters and is therefore called Paiṇtí (Thirty-five). The letters are written from left to right and are as follows :—

Name of letters.	Form.	Power.
Úṛá	ੳ	U, short as in Put.
Aiṛá	ਅ	A, ,, ,, ,, Woman.
Íṛı	ੲ	I, ,, ,, ,, Thin.
Sassá	ਸ	S, ,, ,, ,, Sun.
Háhá	ਹ	H, ,, ,, ,, Hot.
Kakká	ਕ	K, ,, ,, ,, King.
Khakhkhá	ਖ	Kh, an aspirated K as in "Khána."
Gaggá	ਗ	G, as in Go.
Ghaggá	ਘ	Gh, an aspirated G as in "Ghoṛá."
Ṇgaṇgá	ਙ	Ṇg, as in King. (seldom used.)
Chachchá	ਚ	Ch, as in Church.
Chhachchhá	ਛ	Chh, an aspirated Ch.
Jajjá	ਜ	J, as in Judge.
Jhajjá	ਝ	Jh, an aspiratod J.
Naíyáṇ	ਞ	This letter is seldom used.
Ṭaiṇká	ਟ	T hard, as in Taught.
Ṭhaṭṭhá	ਠ	Ṭh, an aspirated T.
Ḍaḍḍá	ਡ	D hard, as in "Daughter."
Ḍhaḍḍá	ਢ	Ḍh, an aspirated D.
Ṅáṅá	ਣ	N soft, pronounced by the tip of the tongue.

Tattá	ਤ	T soft, as in Urdu "Tab."
Thaththá	ਥ	Th, an aspirated T.
Daddá	ਦ	D soft.
Dhaddá	ਧ	Dh soft, as in "Dharm."
Nanná	ਨ	N hard, as in Not.
Pappá	ਪ	P, as in Push.
Phaphphá	ਫ	Ph, an aspirated P.
Babbá	ਬ	B, as in But.
Bhabbá	ਭ	Bh, an aspirated B.
Mammá	ਮ	M, as in Mouth.
Yayyá	ਯ	Y, as in Young.
Rárá	ਰ	R soft, as in Right.
Lallá	ਲ	L, as in Long.
Wawwá	ਵ	W, as in What.
Ráṛá	ੜ	R hard.

There are many compound letters in Panjabi such as:—
ਤ੍ਰ=Tr, ਪ੍ਰ=Pr, ਸ੍ਨ=Sn, ਸ੍ਚ=Sch, ਗ੍ਯ=Gy, ਸ੍ਵ=Sw, ਸ੍ਥ= Sth, ੜ੍ਹ=Rh, &c.

Vowels.

The Panjabi language has the following vowels:—

a	á	i	í	u	ú	e	ai	o	au	aṅg	áṅ
ਅ	ਆ	ਇ	ਈ	ਉ	ਊ	ਏ	ਐ	ਓ	ਔ	ਅਂ	ਆਂ

They are written in the above form when they occur at the beginning of a word, or when preceded by a vowel they are written as follows:—

ਅਕਲ = Akl, ਆਪ = A'p, ਇਸ = Is, ਈਸ = Ís, ਔਰ =Aur ਅੰਦਰ=Aṇdar, &c.

In all other cases when they occur in the middle or at the end of the word or preceded by a consonant they are written in the form given below:—

Sign							Letter		Example
—	This sign represents the sound of						ਅ (A)	as	ਮਤ=Mat.
ਾ	,,	,,	,,	,,	,,	,,	ਆ (á)	,,	ਰਾਤ=Rát.
ਿ	,,	,,	,,	,,	,,	,,	ਇ (i)	,,	ਕਿਸ=Kis.
ੀ	,,	,,	,,	,,	,,	,,	ਈ (í)	,,	ਰੀਸ=Rís.
ੁ	,,	,,	,,	,,	,,	,,	ਉ (u)	,,	ਉਸ=Us.
ੂ	,,	,,	,,	,,	,,	,,	ਊ (ú)	,,	ਊਠ=Úṭh.
ੇ	,,	,,	,,	,,	,,	,,	ਏ (e)	,,	ਏਸ=Es.
ੈ	,,	,,	,,	,,	,,	,,	ਐ (ai)	,,	ਐਡਾ=Aiḍá.
ੋ	,,	,,	,,	,,	,,	,,	ਓ or ੳ (o)	,,	ਓਸ, ੳਸ=Os.
ੌ	,,	,,	,,	,,	,,	,,	ਔ (au)	,,	ਕੌਣ=Kaun.
ੰ	,,	,,	,,	,,	,,	,,	ਅੰ (aṇ)	,,	ਅੰਤ=Aṇt.
ਂ	,,	,,	,,	,,	,,	,,	ਆਂ (áṇ)	,,	ਮਾਂ=Máṇ.

In addition to the foregoing symbols there are two abbreviated forms of letters *viz*:— (ਂ) bindí and (ੰ) tippí. Both have the same power, and under certain circumstances are substituted for ਙ, ਞ, ਣ, ਨ, and ਮ. Before a letter taken from the class to which ਙ belongs, they are equivalent to ਙ; before a letter taken from the class to which ਞ belongs, they are equivalent to ਞ; and so of all the rest, *i.e.*, ਤੰਗ is equal to ਤਙਗ; ਪੰਜ to ਪਞਜ, &c.

Sometimes, however, they have simply a nasal power and cannot be considered substitutes for any of the regular letters. Such is the case when they are followed by vowels, or stand at the end of a word; as ਕਿਉਂ=kiuṇ, ਮਾਉਂ=máuṇ, ਅਸੀਂ=asíṇ. Before ਸ they are commonly pronounced like ਨ; as ਅੰਸ=aṇs, ਹੰਸ=haṇs; though sometimes as a simple nasal, as ਮਾਂਸ=máṇs and ਹੀਂਸ=híṇs.

Tippí and bindí are attached to the letters in the following manner, as:—ਅੰਦ, ਆਂਦ, ਇੰਦ, ਈਂਦ, ਉਂਦ, ਊਂਦ, ਏਂਦ, ਐਂਦ, ੳਂਦ ਔਂਦ, &c.

As there is no such letters in Panjabi as sh, f, z, kh they are formed as follows:—ਸ਼ = sh, ਫ਼ = f, ਜ਼ = z, ਖ਼ = kh.

Adhak ◌ੱ is written over the line, between two letters for the purpose of reduplicating the letter as ਮੱਤ = matt, ਅੱਤ = att.

A period is denoted by a perpendicular line thus (।). This is sometimes doubled (॥)

NOUN.

There are three declensions of Nouns in Panjabi.

The first declension is distinguished by inflecting the oblique cases, and the nominative plural, and comprehends all masculines ending with ਆ, ਆਂ á, áṇ except ਤਲਾ=tank, ਦਰਿਆ=river, ਖੁਦਾ=God, ਭਰਾ=brother, ਪਿਤਾ=father.

Note—The vocatives of three declensions do not follow any fixed rule but are formed euphonically,

EXAMPLES.

Nominative ਘੋੜਾ Ghoṛá=a horse.

Genitive ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ, ਦੇ, ਦੀ Ghoṛiáṇ dá, de dí,=of horses.

Dative and Accusative } ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ Ghoṛiáṇ núṇ=to horses.

Ablative ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ, ਕੋਲੋਂ=Ghoṛiáṇ te, koloṇ,=from horses.

Locative ਘੋੜਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਉੱਤੇ, ਤੀਕ Ghoṛiáṇ wich, utte, tík=in, on, or upto horses.

Vocative ਓਏ ਘੋੜਿਓ Oe ghoṛio=o horses.

Second declension is distinguished by inflecting the oblique cases plural only and includes only masculine nouns ending with a consonant or in long vowels ਈ, ਊ and ਉ, singular ਮਨੁੱਖ Manukh=man.

Nominative ਮਨੁੱਖ=Manukh=man.

Instrumental ਮਨੁੱਖ ਨੇ Manukh ne=by man or man.

Genitive ਮਨੁੱਖ ਦਾ, ਦੇ ਦੀ Manukh dá, de, dí=of man.

Dative and Accusative } ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ Manukh núṇ=to man.

Ablative ਮਨੁੱਖ ਤੇ, ਕੋਲੋਂ Manukh te, koloṇ=from man.

---

* The Singular is inflected the same as in Hindustani as

Locative ਮਨੁੱਖ ਵਿੱਚ Manukh wich=in man.

Vocative ਓਏ ਮਨੁੱਖਾ=Oe manukhá=o man.

The way the several terminations inflect and of which examples are given should be carefully noted.

PLURAL.

Nominative ਮਨੁੱਖ Manukh=men.

Instrumental ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ Manukháṇ ne =by men or men.

Genitive ਮਾਨੁੱਖਾਂ ਦਾ, ਦੇ ਦੀ Manukháṇ dá, de, dí =of men.

Dative and Accusative ਮਨੁਖਾਂ ਨੂੰ Manukháṇ núṇ=to men.

Ablative ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੇ, ਕੋਲੋਂ, Manukháṇ te, koloṇ= from men,

Locative ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ Manukháṇ wich=in men.

Vocative ਓਏ ਮਨੁੱਖੋ=Oe manukho=o men.

NOTE.—Please note that the instrumental or Agent case has the same force and meaning as in Hindustání, but with this great difference that in Punjabi the instrumental case is never used with the 1st and 2nd person, but only with the 3rd, *e.g.*, ਮੈਂ ਆਖਿਆ=I said, ਤੂੰ ਆਖਿਆ=Thou said ਓਹਨੇ ਆਖਿਆ=He said, ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਖਿਆ=The man said.

The third declension is distinguished by inflecting the nominative plural, and consists of feminine words ending in ਅ, ਆ, ਉ=A, Á, U and all other feminines whatsoever terminations.

FIRST VARIETY.

This variety embraces all feminines ending in ਆ; as ਬਲਾ calamity; ਦੁਆ a blessing.

ਬਲਾ Bala, a calamity.

	SINGULAR.	PLURAL.
Nominative	ਬਲਾ,=calamity.	ਬਲਾਈਂ, ਬਲਾਵਾਂ=calamities,
Instrumental	ਬਲਾ ਨੇ=by calamity or calamity	ਬਲਾਵਾਂ ਨੇ=by calamities.
Genitive	ਬਲਾ ਦਾ=of calamity.	ਬਲਾਵਾਂ ਦਾ=of calamities.

Dative and Accusative } ਬਲਾ ਨੂੰ = to calamity. ਬਲਾਵਾਂ ਨੂੰ = to calamities.

Ablative ਬਲਾ ਤੇ = from calamity. ਬਲਾਵਾਂ ਤੇ = from calamities.

Locative. ਬਲਾ ਵਿੱਚ, ਉੱਤੇ, ਤੀਕ = in, on or upto calamity. ਬਲਾਵਾਂ ਉੱਤੇ, ਤੀਕ = in, on or up, to calamities.

Vocative ਏ ਬਲਾਏ = o calamity. ਏ ਬਲਾਓ = o calamities.

To this form there are occasional exceptions thus ਜਗਾ, place, makes in the plural ਜਗਾਂ,

SECOND VARIETY.

This variety embraces feminines in ਉ and ਉਂ as ਮਾਉ or ਮਾਉਂ a mother.

ਮਾਉਂ A mother

	Singular.	Plural.
Nominative	ਮਾਉਂ	ਮਾਵਾਂ
Instrumental	ਮਾਉਂ ਨੇ	ਮਾਵਾਂ ਨੇ
Genitive	ਮਾਉਂ ਦਾ, ਦੇ, ਦੀ	ਮਾਵਾਂ ਦਾ, ਦੇ, ਦੀ
Dative and Accusative	ਮਾਉਂ ਨੂੰ	ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ
Ablative	ਮਾਉਂ ਤੇ	ਮਾਵਾਂ ਤੇ
Locative	ਮਾਉਂ ਵਿੱਚ, ਉੱਤੇ, ਤੀਕ	ਮਾਵਾਂ ਵਿੱਚ, ਉੱਤੇ, ਤੀਕ
Vocative	ਏ ਮਾਉਂ, ਮਾਵੇਂ	ਏ ਮਾਉਂ, ਮਾਵੋਂ

THIRD VARIETY.

This variety embraces almost all other nouns of the feminine gender whatever be their termination, as ਧੀ, a daughter, ਗੱਲ a word, ਗਾਈਂ, a cow, ਬਾਂਹ an arm.

ਧੀ A daughter

Case	Singular.	Plural.
Nominative	ਧੀ	ਧੀਆਂ
Instrumental	ਧੀ ਨੇ	ਧੀਆਂ ਨੇ
Genitive	ਧੀ ਦਾ, ਦੇ, ਦੀ	ਧੀਆਂ ਦਾ, ਦੇ, ਦੀ
Dative / Accusative	ਧੀ ਨੂੰ	ਧੀਆਂ ਨੂੰ
Ablative	ਧੀ ਤੇ	ਧੀਆਂ ਤੇ
Locative	ਧੀ ਵਿੱਚ ਉੱਤੇ ਤੀਕ	ਧੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਉੱਤੇ, ਤੀਕ
Vocative	ਏ ਧੀਏ	ਏ ਧੀਏ

NOTE I.—(GENDERS.)

There is no fixed rule by which the genders of Nouns can be determined.

Words purely masculine or feminine as father, mother are of course masculine and feminine respectively. The following rough rule may be used. Words ending in long A´ ਆ (ਾ) are masculine words ending in long ਈ (ੀ) are feminine.

The principal exceptions to these two rules are as follows:—

Feminine ending in A´ ਆ (ਾ)

ਜਗਾ = place.
ਦੁਨੀਆ = world.
ਦੁਆ = medicine.
ਆਗਯਾ = order.
ਸੈਨਾ = army.
ਕਿਰਪਾ = kindness.
ਸਹਾਇਤਾ = Assistance.
ਦਯਾ = mercy.
ਸੁਲ੍ਹਾ = peace.
ਖਿਮਾਂ = patience.
ਸਲਾਹ = advice.
ਵਿਦਿਆ = knowledge.

Masculine ending in í, ੀ

ਮੋਤੀ = a pearl.	ਕਿਰਤੀ = workman.
ਪਾਨੀ = water.	ਹਿਤਕਾਰੀ = benefactor
ਜੀ = mind.	

The genders of the following words are also given as they do not take the genders which one would probably think they ought to have as:—

ਫੌਜ = army. f	ਸਰਕਾਰ = government. f
ਪਲਟਣ = regiment. f	ਭੀੜ = crowd. f
ਪੁਲਸ = police.	

NOTE II.

Most Feminines are formed by changing the terminations as:— ਘੋੜਾ = a horse, ਘੋੜੀ = a mare, ਖੋੱਤਾ, ਖੋੱਤੀ = a donkey.
Some change ਈ or ੀ into ਣ such as ਧੋਬੀ washerman, ਧੋਬਣ washerwoman, ਗੁਆਂਢੀ = neighbour, ਗੁਆਂਢਨ = neighbour's wife. Some change ਣ into ਈ or ੀ such as ਪਠਾਣ = Afghan ਪਠਾਣੀ = Afghan's woman. Some change the final ਈ, ਈਆ and ਇਆ into ਣ, ਓਸਕਲੀ and ਓਸਕਲਿਆ calumniator, ਓਸਕਲਣ = a female calumniator.

NOTE III.

The use ੋਂ = on, from, and ੀਂ = in. In place of the ablative ਤੋਂ = from and ਵਿੱਚ = in is to be noted. It is used as follows:—ਘਰ = a house, ਘਰੋਂ = from the house ਘਰੀਂ = in the house, ਅੰਦਰ = inside ਅੰਦਰੋਂ = from inside, ਅੰਦਰੀਂ = from the very inside.

ADJECTIVES.

ਚੰਗਾ = changá = good.	ਨਯਾਨਾ = nayáná = ignorant.
ਮੰਦਾ = mandá = bad.	ਬੁੱਢਾ = budhá = old.
ਕਾਲਾ = kálá = black.	ਜੁਆਨ = joán = young.
ਗੋਰਾ = gorá = fair.	ਛੋਟਾ = chhotá = small.
ਸਯਾਨਾ = sayáná = wise.	ਵੱਡਾ = waddá = large.

ਸੋਹਣਾ = sohná = handsome.
ਕੋਝਾ = kojhá = ugly.
ਡੂੰਘਾ = dúṇghá = deep.
ਤੰਗ = taṇg = tight.
ਢਿੱਲਾ = dhillá = loose.
ਸਿੱਧਾ = siddhá = straight.
ਕਮਲਾ = kamlá = foolish.
ਤਕੜਾ = takṛá = healthy.
ਰੋਗੀ = rogí = sickly.
ਚੁਸਤ = chust = active.
ਜਿੱਲ੍ਹਾ = jillhá = lazy.

ਉੱਚਾ = uchchá = high.
ਨੀਵਾਂ = níwáṇ = low.
ਅੰਨ੍ਹਾ = annhá = blind.
ਕਾਣਾਂ = kánáṇ = one eyed.
ਲੰਙਾ = laṇgá = lame.
ਲੰਮਾਂ = lanmáṇ = long.
ਚੌੜਾ = chauṛá = broad.
ਗੋਲ = gol = round.
ਵਿੰਗਾ = viṇgá = crooked.
ਬੋਲਾ = bolá = deaf.
ਗੁੰਗਾ = guṇgá = dumb.

NOTE I.

There is no special rule for the formation of adjectives, and they are formed in different ways.—

(*a*) Some of them are formed from Nouns by the additions of í as ਜੰਗਾਲ = jaṇgál = rust, ਜੰਗਾਲੀ = jaṇgálí = rusty, ਗੁਲਾਬ = guláb = rose, ਗੁਲਾਬੀ = gulábí = rosy, some from verbs as :—

ਅਨਸਿਖਿਆ = ansikhiá = unlearned from ਸਿੱਖਣਾ to learn, ਅਨਲਿਖਿਆ = unwritten = from likhan to write.

(*b*) The termination ਵਾਨ = wán is also used in the formation of adjectives as ਭਾਗ = fortune, ਭਾਗਵਾਨ = fortunate, ਦਯਾ = mercy, ਦਯਾਵਾਨ = merciful.

(*c*) All adjectives ending ਆ (ਾ) = Á are declined like Nouns and follow the following rule as to their inflection :—

(ਾ) = á before a masculine singular noun without post position as ਵੱਡਾ ਮਨੁੱਖ = a great man.

(ੇ) = e before a masculine singular noun with a post position or in the plural as ਵੱਡੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ = of a great man or ਵੱਡੇ ਮਨੁੱਖ = great men.

ੀ = before a feminine noun singular with or without a post position ਮੇਰੀ ਕੁੜੀ = my girl or ਮੇਰੀ ਕੁੜੀ ਦਾ = of my girl.

ੀ, ਆਂ í, áṇ before a feminine noun in the plural with or without a post position as ਮੇਰੀਆਂ ਧੀਆਂ = my daughters ਮੇਰੀਆਂ ਧੀਆਂ ਦਾ = of my daughters, all other adjective remain unchanged as ਸੁੰਦਰ ਘੋੜਾ = a handsome horse, ਸੁੰਦਰ ਘੋੜੀ = a handsome mare, ਸੁੰਦਰ ਘੋੜੇ = handsome horses, ਸੁੰਦਰ ਘੋੜੀਆਂ = handsome mares.

The word ਬਹੁਤ according to the above rule is indeclinable, but in its purely Panjabi form of ਬਹੁਤਾ the final á makes it declinable as ਬਹੁਤਿਆਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ = after many days.

(*d*) comparison of adjectives—in the comparative degree the comparison is made by means of ਤੇ as ਇਹ ਪੋਥੀ ਉਸ ਪੋਥੀ ਤੇ ਚੰਗੀ ਹੈ = this book is better than that.

The superlative is expressed by means of ਸਭ ਤੇ, ਸਭਨਾਂ ਤੇ or ਸਾਰਿਆਂ ਤੇ = than all as ਇਹ ਪੋਥੀ ਸਭ ਤੇ ਚੰਗੀ ਹੈ = this book is best of all.

The words ਕੋਲੋਂ and ਨਾਲੋਂ = in comparison are also used as ਇਹ ਪੋਥੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗੀ ਹੈ This book in comparison with that is the better. ਇਹ ਪੋਥੀ ਸਾਰੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਚੰਗੀ ਹੈ = this book in comparison with all others is the best.

(*e*) By adding the termination ਈਆ (ੀ ਆ) to the name of places a sense of belonging to is imparted as ਲਹੌਰ = Lahore, ਲਹੌਰੀਆ a man of Lahore as ਜਲੰਧਰ = Jallandhar, ਜਲੰਧਰੀਏ = people of Jallandhar is used only in the above manner.

(*f*) The word ਕੁ = ku is often prefixed to a noun and gives a sense of badness as ਕੁਰਾਹੀ a wanderer from the right path (used in religious sense) Page 6 Sikháṇ di-Ráj-dí Withyá.

PRONOUNS.

1st Person.

Case	*Singular.*	*Plural.*
Nominative * Instrumental	ਮੈਂ = I.	ਅਸੀਂ = we
Genitive	ਮੇਰਾ, ਮੇਰੇ, ਮੇਰੀ = my, mine,	ਅਸਾਡਾ, ਡੇ, ਡੀ ਸਾਡਾ } of us
Dative and Accusative	ਮੈਨੂੰ = to me	ਅਸਾਨੂੰ ਸਾਨੂੰ } to us
Ablative	ਮੈਤੋਂ or ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ from me	ਅਸਾਂ ਤੇ ਸਾਂਤੇ } from us
Locative	ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ, ਉੱਤੇ, ਤੀਕ in, on, up, to me	ਅਸਾਡੇ ਸਾਡੇ } ਵਿੱਚ in, ਉੱਤੇ on, ਤੀਕ up, to us

2nd Person.

Case	*Singular.*	*Plural.*
Nominative Instrumental	ਤੂੰ = Thou	ਤੁਸੀਂ = You
Genitive	ਤੇਰਾ, ਤੇਰੇ, ਤੇਰੀ = Thine or of thee,	ਤੁਸਾਡਾ, ਡੇ, ਡੀ ਤੁਹਾਡਾ, ਡੇ, ਡੀ } Yours
Dative and Accusative	ਤੈਨੂੰ = to thee	ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਸਾਨੂੰ } To you
Ablative	ਤੈਤੋਂ or ਤੈਥੋਂ = from thee	ਤੁਹਾਤੇ, ਤੁਹਾਥੋਂ = From you
Locative	ਤੇਰੇ { ਵਿੱਚ, ਉੱਤੇ, ਤੀਕ } in, on, up, to thee,	ਤੁਹਾਡੇ { ਵਿੱਚ, ਉੱਤੇ, ਤੀਕ } In, on, up, or to you

N.B.—With the 1st and 2nd Personal Pronouns ਨੇ is dropped in the Agent case.

3rd Person.

Case	*Singular.* Remote Demonstrative.	*Plural.*
Nominative	ਉਹ, ਓਹ He, she, it, or that,	ਉਹ, ਓਹ = They
Instrumental	ਉਸਨੇ or ਓਹਨੇ = by him or her, &c.	ਓਹਨਾਂਨੇ = By them

Rest of the cases are as given in 1st and 2nd Person.

---

* See note on Instrumental case on page 5.

NEAR DEMONSTRATIVES.

Nominative ਏਹ, ਇਹ = This ਏਹ, ਇਹ = These

INTERRROGATIVES.

The Interrogatives are ਕੌਣ = Who ਕਦ = When, ਕਿੱਥੇ = Where ਕੀ = What.

DECLENSIONS.

	Singular.	*Plural.*
Nominative	ਕੌਣ = who	ਕੌਣ = who
Inflection	ਕਿਸਦਾ ਦੇ, ਦੀ of whom or whose	ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਦੇ, ਦੀ = of whom

RELATIVES AND CO-RELATIVES are ਜੋ, ਸੋ

	Singular.	*Plural.*
Nominative	ਜੋ = He, who	ਜੋ = They = who
Inflection :	ਜਿਸ ਦਾ ਦੇ, ਦੀ = of whom	ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਦੇ, ਦੀ = of whom.

(1) The relatives and co-relatives are used in the following manner as the man who is avaricious in the end loses all, this in Punjabi is translated by means of relatives and co-relatives ਜੋ ਲਾਲਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸੋ ਅੰਤ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਗੁਆ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ॥

(2) The Pronoun ਆਪਣਾ has a possessive sense and is declined regularly, its use can be seen from the following example. ਓਹ ਆਪਣਾ ਮਾਲ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈਗਿਆ. He having packed his own things took them off with himself.

The pronoun ਆਪ Áp in Panjabi only expresses self as ਅਸੀਂ ਆਪ ਜਾਵਾਂ ਗੇ = I shall go myself.

The word ਆਪ = Áp is not used in Punjabi as a term of respect as in Hindustani. ਅਸੀਂ = Asín and ਤੁਸੀਂ = Tusín are used amongst equals and to superiors, and the singular ਤੂੰ being used to inferiors.

VERBS.

Verbs are "Active" or "Neuter" (*i.e.* Transitive and Intransitive) as ਓਹ ਨੇ ਰੋਟੀ ਖਾਹਦੀ = He took his food. ਓਹ ਸੁੱਤਾ = He slept.

There are two voices in the Punjabi language. "Active" and "Passive" ਗੁਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਿਆ ਹੈ = Gopal Singh has killed Mohan Singh. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਗੁਪਾਲ ਸਿੱਘ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। Mohan Singh has been killed by Gopal Singh.

There are five Moods *i.e.* Indicative, Potential, Subjunctive, Imperative and Infinitive.

All verbs are conjugated with the help of the Defective Verb ਹਾਂ = Am and the auxiliary Verb ਹੋਣਾ = to be. This Defective Verb ਹਾਂ = Am and the Auxiliary Verb ਹੋਣਾ = To be are therefore first conjugated in full.

1st PRESENT TENSE.

1.	ਮੈਂ ਹਾਂ = I am	ਅਸੀਂ ਹਾਂ = We are
2.	ਤੂੰ ਹੈਂ = Thou art	ਤੁਸੀਂ ਹੋ = You are
3.	ਓਹ ਹੈ = He, she, it is	ਓਹ ਹਨ = They are

2nd PAST TENSE.

	M. F.	M. F.
1.	ਮੈਂ ਸਾ, ਸੀ = I was	ਅਸੀਂ ਸੇ, ਸੀਆਂ = We were.
2.	ਤੂੰ ਸਾ, ਸੀ = Thou wast	ਤੁਸੀਂ ਸੇ, ਸੀਆਂ = You were.
3.	ਓਹ ਸਾ, ਸੀ = He, or she was	ਓਹ ਸੇ, ਸੀਆਂ = They were.

Note the form ਸੀ = it is used commonly with both Masculine and Feminine and Singular and Plural on account of the difficulty in remembring the genders, it is safer in conversation and exercises to use ਸੀ instead of ਸਾ or ਸੀਆਂ as ਮੈਂ ਗਿਆ ਸੀ = I had gone, ਓਹ ਗਈ ਸੀ = She had gone, ਅਸੀਂ ਗਏ ਸੇ = We had gone, ਓਹ ਗਈਆਂ ਸੀ = They had gone.

Infinitive ਹੋਣਾ = To be

oot ਹੋ = Be

Present Participle ਹੁੰਦਾ = Being

Past Participle ਹੋਇਆ = Been

Indefinite ਹੋਕੇ = Having been

Substantive Participle ਹੋਣਵਾਲਾ

Tenses.	Indicative Mood.		Potential Mood.	
resent ...	S. P. M. ਮੈਂ ਹੁੰਦਾ, ਅਸੀਂ ਹੁੰਦੇ F. ਮੈਂ ਹੁੰਦੀ, ਅਸੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ	I or we exist.	M. ਮੈਂ ਹੁੰਦਾ F. ਮੈਂ ਹੁੰਦੀ	I would be.
efinite Present	M. ਮੈਂ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ F. ਮੈਂ ਹੁੰਦੀ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਾਂ	I, &c., am existing.	M. ਮੈਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵਾਂ F. ਮੈਂ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵਾਂ	I may be existing.
abitual Present ...	Nil.		Nil.	
mperfect ...	M. ਮੈਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ F. ਮੈਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸੀਆਂ	I, &c., was existing.	M. ਮੈਂ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ F. ਮੈਂ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ	I would have become.
mperfect Habitual.	Nil.		Nil.	
ast ...	M. ਮੈਂ ਹੋਇਆ, ਅਸੀਂ ਹੋਏ F. ਮੈਂ ਹੋਈ, ਅਸੀਂ ਹੋਈਆਂ	I, &c., became.	Nil.	
erfect ...	M. ਮੈਂ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਹੋਏ ਹਾਂ F. ਮੈਂ ਹੋਈ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਹੋਈਆਂ ਹਾਂ	I, &c., have become.	Nil.	
ueperfect ...	M. ਮੈਂ ਹੋਇਆ ਸਾਂ, ਅਸੀਂ ਹੋਏ ਸੇ F. ਮੈਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਹੋਈਆਂ ਸੀਆਂ	I, &c., had become.	Nil.	
uture ...	M. S.: ਮੈਂ ਹੋਵਾਂਗਾ, ਤੂੰ ਹੋਵੇਂਗਾ, ਓਹ ਹੋਵੇਗਾ F. S.: ਮੈਂ ਹੋਵਾਂਗੀ, ਤੂੰ ਹੋਵੇਂਗੀ, ਓਹ ਹੋਵੇਗੀ M. P.: ਅਸੀਂ ਹੋਵਾਂ ਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਹੋਵੋਗੇ, ਓਹ ਹੋਣ ਗੇ F. S.: ਅਸੀਂ ਹੋਵਾਂ ਗੀਆਂ, ਤੁਸੀਂ ਹੋਵੋ ਗੀਆਂ, ਓਹ ਹੋਣ ਗੀਆਂ	I shall be.	M. and F. S.: ਮੈਂ ਹੋਵਾਂ, ਤੂੰ ਹੋਵੇਂ, ਓਹ ਹੋਵੇ M. and F. P.: ਅਸੀਂ ਹੋਈਏ, ਤੁਸੀਂ ਹੋਵੋ, ਓਹ ਹੋਣ	I may or shall be or become.
uture Probable	M. ਮੈਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵਾਂਗਾ, ਅਸੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਵਾਂ ਗੇ F. ਮੈਂ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵਾਂਗੀ, ਅਸੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੋਵਾਂਗੀਆਂ	I probably shall, or may have been existing.	Nil.	
uture Habitual ...	Nil.		Nil.	
uture Past ...	M. ਮੈਂ ਹੋਇਆ ਹੋਵਾਂਗਾ, ਅਸੀਂ ਹੋਏ ਹੋਵਾਂ ਗੇ F. ਮੈਂ ਹੋਈ ਹੋਵਾਂਗੀ, ਅਸੀਂ ਹੋਈਆਂ ਹੋਵਾਂ ਗੀਆਂ	I probably have or shall have become.	M. ਮੈਂ ਹੋਇਆ ਹੋਵਾਂ F. ਮੈਂ ਹੋਈ ਹੋਵਾਂ	I shall have become.

ACTIVE VOICE.

Infinitive ਘਲ਼ਣਾ = To send.

Root ਘਲ਼ Send.

Present Participle ਘਲ਼ਦਾ = Sending. Indefinite ਘਲ਼ਕੇ = Having sent. Substantive Participle ਘਲ਼ਣ ਵਾਲ਼ਾ = One that sends.

Imperative Mood

Present ... { ~~ਤੂੰ ਘਲ਼ = Send thou~~ / ਤੁਸੀਂ ਘਲ਼ੋ = Send ye }   Remote Future ... { ਤੂੰ ਘਲ਼ੀਂ = Send thou / ਤੁਸੀਂ ਘਲ਼ੀਓ = Send ye }

Tenses.	Indicative Mood.	Potential Mood.
Present ...	M. ਮੈਂ ਘਲਦਾ, ਅਸੀਂ ਘਲਦੇ F. ਮੈਂ ਘਲਦੀ, ਅਸੀਂ ਘਲਦੀਆਂ } I send.	M. ਮੈਂ ਘਲਦਾ F. ਮੈਂ ਘਲਦੀ } I would send.
Definite Present	M. ਮੈਂ ਘਲਦਾ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਘਲਦੇ ਹਾਂ F. ਮੈਂ ਘਲਦੀ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਘਲਦੀਆਂ ਹਾਂ } I am sending.	M. ਮੈਂ ਘਲਦਾ ਹੁੰਦਾ F. ਮੈਂ ਘਲਦੀ ਹੁੰਦੀ } I would be sending.
Habitual Present	M. ਮੈਂ ਘਲਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ Regularly conjugated Feminine as above } I am in the habit of sending.	M. ਮੈਂ ਘਲਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ F. ਮੈਂ ਘਲਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹਾਂ } I would be in the habit of sending.
Imperfect ...	M. ਮੈਂ ਘਲਦਾ ਸਾਂ F. ਮੈਂ ਘਲਦੀ ਸੀ } I was sending.	As Indicative Mood.
Imperfect Habitual ...	M. ਮੈਂ ਘਲਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸਾਂ F. ਮੈਂ ਘਲਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ } I was in the habit of sending.	Ditto.
Past	M. and F. ਮੈਂ ਘਲ਼ਿਆ I sent.	Ditto.
Perfect	M and F. ਮੈਂ ਘਲ਼ਿਆ ਹੈ I have sent.	M. and F. ਮੈਂ ਘਲ਼ਿਆ ਹੁੰਦਾ I would have sent.
Plueperfect ...	M. and F. ਮੈਂ ਘਲ਼ਿਆ ਸਾ, ਸੀ I had sent.	As Indicative Mood.
Future ...	M. S.: ਮੈਂ ਘਲਾਂ ਗਾ, ਤੂੰ ਘਲੇਂ ਗਾ, ਓਹ ਘਲੇ ਗਾ F. S.: ਮੈਂ ਘਲਾਂਗੀ, ਤੂੰ ਘਲੇਂ ਗੀ, ਓਹ ਘਲੇਗੀ M. P.: ਅਸੀਂ ਘਲਾਂਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਘਲੋਗੇ, ਓਹ ਘਲਣਗੇ F. P.: ਅਸੀਂ ਘਲਾਂਗੀਆਂ, ਤੁਸੀਂ ਘਲੋਗੀਆਂ, ਓਹ ਘਲਣਗੀਆਂ } I shall send.	M. and F. S.: ਮੈਂ ਘਲਾਂ, ਤੂੰ ਘਲੇਂ, ਓਹ ਘਲੇ M. and F. P.: ਅਸੀਂ ਘਲੀਏ, ਤੁਸੀਂ ਘਲੋ, ਓਹ ਘਲਣ } I may send or I would send.
Future Probable	M. ਮੈਂ ਘਲਦਾ ਹੋਵਾਂਗਾ F. ਮੈਂ ਘਲਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵਾਂਗੀ } I shall be sending or I probably shall be sending.	ਮੈਂ ਘਲਦਾ / ਘਲਦੀ } ਹੋਵਾਂ, ਅਸੀਂ ਘਲਦੇ / ਘਲਦੀਆਂ } ਹੋਯੇ I may be sending.
Future Habitual	M. ਮੈਂ ਘਲਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵਾਂ ਗਾ F. ਮੈਂ ਘਲਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵਾਂਗੀ } I shall be in the habit of sending.	M. ਮੈਂ ਘਲਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵਾਂ F. ਮੈਂ ਘਲਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵਾਂ } I may be in the habit of sending.
Future Past ...	M. and F. ਮੈਂ ਘਲ਼ਿਆ ਹੋਵੇਗਾ I shall have sent, I probably have sent.	M. and F. ਮੈਂ ਘਲ਼ਿਆ ਹੋਵੇ I may have sent.

N. B.—The Subjunctive is formed by prefixing ਜੇ or ਜੇਕਰ "if" E. G. ਜੇ ਮੈਂ ਘਲਦਾ ਹਾਂ = If I am sending.

II.—In the Past, Perfect, and Plueperfect tenses of transitive verbs the 3rd person is followed by ਨੇ E. G. ਓਹ ਘਲ਼ਿਆ = He sent, ਓਹ ਨੇ ਘਲ਼ਿਆ ਹੈ = He has sent, ਓਹ ਨੇ ਘਲ਼ਿਆ ਸਾ = He had sent.

PASSIVE VOICE.

Infinitive ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ = To be beaten.

Imperative ਮਾਰਿਆ ਜਾ = be thou beaten. Present Participle ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ = being beaten. Past Participle ਮਾਰਿਆਗਿਆ beaten.

Tenses.	Indicative Mood.	Potential Mood.
Present ...	M. ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ or ਮਾਰੀਦਾ F. ਮੈਂ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ or ਮਾਰੀਦੀ } I am beaten.	M. ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ or ਮਾਰੀਦਾ F. ਮੈਂ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ or ਮਾਰੀਦੀ } I would be beaten.
Definite Present	M. ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ or ਮਾਰੀਦਾ ਹਾਂ F. ਮੈਂ ਮਾਰੀਜਾਂਦੀ or ਮਾਰੀਦੀ ਹਾਂ } I am being beaten.	M. ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ or ਮਾਰੀਦਾ ਹੁੰਦਾ F. ਮੈਂ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੁੰਦੀ or ਮਾਰੀਦੀ ਹੁੰਦੀ } I am to be beaten.
Habitual Present	M. ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ or ਮਾਰੀਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ F. ਮੈਂ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹਾਂ or ਮਾਰੀਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹਾਂ } I am in the habit of being beaten.	Nil.
Imperfect ...	M. ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸਾ or ਮਾਰੀ ਦਾ ਸਾ F. ਮੈਂ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ or ਮਾਰੀਦੀ ਸੀ } I was being beaten.	Nil.
Imperfect Habitual. ...	M. ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸਾਂ or ਮਾਰੀਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸਾਂ F. ਮੈਂ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ or ਮਾਰੀਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ } I was in the habit of being beaten.	Nil.
Past ...	M. ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ F. ਮੈਂ ਮਾਰੀ ਗਈ } I was beaten.	Nil.
Perfect ...	M. ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹਾਂ F. ਮੈਂ ਮਾਰੀ ਗਈ ਹਾਂ } I have been beaten.	M. ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ F. ਮੈਂ ਮਾਰੀ ਗਈ ਹੁੰਦੀ } I would have been beaten.
Pluperfect ...	M. ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆਸਾਂ F. ਮੈਂ ਮਾਰੀ ਗਈ ਸੀ or ਸਾਂ } I had been beaten.	Nil.
Future ...	M. S. ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਵਾਂਗਾ ਤੂੰ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇਂਗਾ ਓਹ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ M. P. ਅਸੀਂ ਮਾਰੇ ਜਾਵਾਂਗੇ ਤੁਸੀ ਮਾਰੇ ਜਾਵੋਗੇ or ਜਾਓਗੇ ਓਹ ਮਾਰੇ ਜਾਣਗੇ F. S. ਮੈਂ ਮਾਰੀ ਜਾਵਾਂਗੀ ਤੂੰ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇਂਗੀ ਓਹ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇਗੀ F. P. ਅਸੀਂ ਮਾਰੀਆਂ ਜਾਵਾਂਗੀਆਂ ਤੁਸੀਂ ਮਾਰੀਆਂ ਜਾਵੋਗੀਆਂ or ਜਾਓਗੀਆਂ ਓਹ ਮਾਰੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ } I shall be beaten.	M. S. ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵਾਂ ਤੂੰ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇਂ ਓਹ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇ M. P. ਅਸੀ ਮਾਰੇ ਜਾਈਏ ਤੁਸੀਂ ਮਾਰੇ ਜਾਓ ਓਹ ਮਾਰੇ ਜਾਣ F. S. ਮੈਂ ਮਾਰੀ ਜਾਵਾਂ ਤੂੰ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇਂ ਓਹ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ F. P. ਅਸੀਂ ਮਾਰੀਆਂ ਜਾਈਏ ਤੁਸੀਂ ਮਾਰੀਆਂ ਜਾਓ ਓਹ ਮਾਰੀਆਂ ਜਾਣ
Future Probable ...	Not used.	ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵਾਂ or ਮਾਰੀਦਾ ਹੋਵਾਂ ਮੈਂ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵਾਂ or ਮਾਰੀ ਦੀ ਹੋਵਾਂ } I may be beaten.
Future Habitual ...	Not used.	Not used.
Future Past ...	M. ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵਾਂਗਾ F. ਮੈਂ ਮਾਰੀ ਗਈ ਹੋਵਾਂਗੀ } I shall have been beaten.	ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵਾਂ or ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵਾਂ ਮੈਂ ਮਾਰੀ ਗਈ ਹੋਵਾਂ or ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਹੋਵਾਂ } I may have being beaten.

PASSIVE VOICE.

In Punjabi the use of Passive Voice is not so general as it is in European languages.

It is regularly formed by employing past participle for active or transitive verb, along with the neuter verb ਜਾਣਾ = to go as ਘਲਣਾ = to send, ਘਲਿਆ ਜਾਣਾ = to be sent.

In Panjabi most verbs have a passive form of their own and in this it differs from Hindustani as ਮਾਰੀ ਦਾ = I am being beaten, ਸਾੜੀ ਦਾ = I am being burnt.

This passive form is in regular use and is regular in conjugation the two forms are therefore given in the examples, ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ = conjugated as above.

DERIVATIVE VERBS.

(*a*) In Punjabi many verbs are derived from other verbs by certain changes being made in the root.

In this manner an intransitive verb may be changed into transitive verb and this so changed transitive verb into a double transitive or causal verb.

As ਪੱਕਣਾ = to grow ripe, ਪਕਾਣਾ = to ripen or to make ready or to cook, ਪਕਵਾਣਾ = to cause (another) to make (any thing) ready.

(*b*) ਬੋਲਣਾ = to speak, ਬੁਲਾਣਾ = to call, ਬੁਲਵਾਣਾ = to cause to be called.

(*c*) ਖੁਲ੍ਹਣਾ = to open (itself) ਖੋਲ੍ਹਣਾ = to open (any thing), ਖੁਲ੍ਹਵਾਣਾ = to cause (another) to open (any thing.)

(*d*) ਵਿਕਣਾ = to be sold, ਵੇਚਣਾ = to sell, ਵਿਚਵਾਣਾ = to cause to sell.

(*e*) ਖਾਣਾ = to eat, ਖਵਾਣਾ = to feed (some one.)

NOTES ON COMPOUND VERBS.

Compound verbs are numerous in Punjabi and are used generally in the past tense only, with the root of one verb and past participle of another as ਸੱਦ ਭੇਜਿਆ = sent for, ਆਖ ਭੇਜਿਆ = sent a message, ਆਰਿਹਾ = came and stayed.

These can only be learnt by practice the ordinary compound verbs are given below:—

The use of ਸਕਨਾ = to be able, ਚੁੱਕਨਾ = to be finished, ਸੁੱਟਨਾ = to throw, ਪੈਣਾ = to lie. These four form compound verbs with the root of any verb and give a sense of each of the above examples (1) ਸਕਨਾ = power as ਮੈਂ ਕੁਦ ਸਕਨਾ ਹਾਂ = I can jump, (2) ਚੁੱਕਨਾ = completion as ਮੈਂ ਖਾ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ = I have finished eating, (3) ਸੁੱਟਨਾ = to throw unintensified form as ਮੈਂ ਓਹ ਨੂੰ ਮਾਰਸੁਟਿੱਆ = I killed him (outright), (4) ਤੁਰਪਿਆ = he started (at once.)

(*a*) Sense of compulsion is also given by the verb ਪੈਣਾ = when used in conjunction with the Infinitive in its normal state of any other verb as ਓਹਨੂੰ ਦਸ ਰੁਪੈ ਮਹੀਨਾ ਭਾੜਾ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ = he is (obliged) to give ten rupees a month for rent, ਤੈਨੂੰ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ = you must go or you are (obliged) to go, ਮੈਨੂੰ ਓਹ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪਿਆ = I was (obliged) to do that.

The use of a pronoun in the Dative case with this compound verb is to be particularly noted.

(*b*) Numerous verbs are formed by conjugating any noun with the verbs ਦੇਣਾ, to give, ਲੈਣਾ = to take, ਕਰਨਾ = to do as ਮੁੱਲ = a purchase, money ਮੁਲ ਲੈਣਾ = to purchase, ਫਾਂਸੀ = gallows, ਫਾਂਸੀ ਦੇਣਾ = (to give the gallows) to hang, ਕੰਮ = work, ਕੰਮ ਕਰਨਾ = to work, ਭਾੜਾ = hire, ਭਾੜਾ ਕਰਨਾ = to hire.

(*c.*) When the final "A" of the Infinitive is cut off and then used with verb ਦੇਣਾ, it carries a sense of permission, *i. e.*, ਓਸ ਨੂੰ ਸੌਣਦੇ = let him sleep, ਓਸਨੂੰ ਆਉਣ ਦੇ = let him come, ਓਸ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ = let him do work.

In the same way when used with the verb ਲੱਗਨਾ or ਡਹਿਣਾ, they convey a sense of beginning of an action, *e. g.*, ਓਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗੇ = they began to work, ਓਹ ਲੜਨ ਲਗੇ = they began to fight, ਓਹ ਲੜਨ ਡਹੇ = they began to fight.

(*d*) By using the Present Participle with the particle ਹੀ the adverbial present is obtained which denotes "on the instant," "immediately on" as ਓਹ ਸੁਣਦਾ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ = immediately on hearing it he died, ਓਹ ਅੰਦਰ ਵੜਦਾ ਹੀ ਡਿਗ ਪਿਆ = immediately on entering he fell.

(*e*) A noun of agency is formed by striking off final A (ਾ) of the Infinitive adding ਵਾਲਾ or ਵਾਲੀ as ਖੱਟਣਾ = to earn, ਖੱਟਣਵਾਲਾ = he who earns, ਜਾਣਾ = to go, ਜਾਣਵਾਲੀ = she who goes.

(*f*) The following verbs form their past tenses irregularly as:—

INFINITIVE.	PAST.
ਸੌਣਾ = to sleep.	ਸੁੱਤਾ = slept.
ਕਰਨਾ = to do.	ਕੀਤਾ = did.
ਲੈਣਾ = to take.	ਲੀਤਾ = took.
ਦੇਣਾ = to give.	ਦਿਤਾ = gave.
ਪੀਣਾ = to drink.	ਪੀਤਾ = drunk.
ਸੀਉਣਾ = to sew.	ਸੀਤਾ = sewed.
ਨ੍ਹਾਉਣਾ = to bathe.	ਨ੍ਹਾਤਾ = bathed.
ਖਲੋਣਾ = to stand.	ਖਲੋਤਾ = stood.
ਧੋਣਾ = to wash.	ਧੋਤਾ = washed.

The following take two forms as:—

INFINITIVE.	PAST. *Regular* *Irregular*.
ਜਾਣਨਾ = to know.	ਜਾਣਿਆ, ਜਾਤਾ = knew.
ਪਛਾਣਨਾ = to recognise.	ਪਛਾਣਿਆ, ਪਛਾਤਾ = recognised.
ਵੇਖਣਾ = to see.	ਵੇਖਿਆ, ਡਿੱਠਾ = saw.
ਬੰਨ੍ਹਣਾ = to bind.	ਬਨ੍ਹਿਆ, ਬੱਧਾ = bound.
ਡਿੱਗਣਾ = to fall.	ਡਿੱਗਿਆ, ਡਿੱਗਾ = fell.
ਰਿਨ੍ਹਣਾ = to stew.	ਰਿਨ੍ਹਿਆ, ਰਿੱਧਾ = stewed.
ਟੁੱਟਣਾ = to be broken.	ਟੁੱਟਿਆ, ਟੁੱਟਾ = broke.
ਗੁਨ੍ਹਣਾ = to knead.	ਗੁਨ੍ਹਿਆ, ਗੁੱਧਾ = kneaded.

The following have slight irregularaties as shown below :—

INFINITIVE.	PAST.	
ਢੈਣਾ = to fall.	ਢੱਠਾ = fell.	These three take ਠ = ṭh at the end.
ਬੈਠਣਾ = to sit.	ਬੈਠਾ = sat.	
ਪੀਹਣਾ = to grind,	ਪੀਠਾ = ground	

ਖਾਣਾ = to eat.	ਖਾਧਾ = ate.
ਜਾਣਾ = to go.	ਗਿਆ = went.
ਮਰਨਾ = to die.	ਮੋਇਆ = died.
ਪੈਣਾ = to fall.	ਪਿਆ = fell.
ਗਾਉਣਾ = to sing.	ਗਾਵਿਆ = sung.

As no Punjabi Grammer has ever explained the use of the Instrumental case ਨੇ with the Transitive Verbs, I again draw attention to this important point, *viz.* ਨੇ is never used with the first and second persons, but only with the third. We say ਓਹਨੇ ਕੀਤਾ = he did it (by him it was done), but not ਅਸੀਂ ਨੇ ਕੀਤਾ = we did it, but simply ਅਸੀਂ or ਤੁਸੀਂ ਕੀਤਾ = we or you did it.

THE CUNJUNCTIVE PARTICIPLE.

In Punjabi this is formed by the addition of ਕੇ (ke) only to the root of any Verb as ਜਾਕੇ = having gone, ਆਕੇ = having come, ਕਰਕੇ = having done, &c.

This conjunctive participle is most useful in exercises, where, it preserves the continuity of a long sentence which would otherwise have to be subdivided as :—

First get āṭā and dāl from the Bunyā, having given it to the cook, then wait for me at the city gate. ਪਹਿਲਾਂ ਬਨੀਏ ਕੋਲੋਂ ਆਟਾ ਤੇ ਦਾਲ ਲੈਕੇ ਲਾਂਗਰੀ ਨੂੰ ਦੇਕੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ ਤੇ ਠਹਿਰ ॥

DIRECT AND INDIRECT STATEMENTS.

In translations all indirect speeches or statements in English must be put in the direct form in Punjabi, *e.g.*, He said he would come, must be translated by ਓਹ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਵਾਂਗਾ

He said that I will come. Similarily speeches which are generally reported in the third person, must in Punjabi be translated in the first person or direct speech, as:—The Vice roy in opening the Darbar said he was glad to see an improvement in the State. ਮੁਲਕੀ ਲਾਟ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਲਾਉਣ ਦੇ ਵੇਲੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਏਨਾਂ ਵਾਧਾ ਵੇਖ ਕੇ ਪਰਸੰਨ ਹਾਂ = on opening the Darbar the Viceroy said that I am very glad, &c.

ADVERBS.

Adverbs of Time.

ਹੁਣ = now.
ਹੁਣ ਤੀਕ = till now.
ਕਦੀ = ever.
ਕਦੀ ਨਾਹੀਂ = never.
ਕਦੀ ਕਦੀ = sometimes.
ਕਦੀ ਨਾ ਕਦੀ = some times or other.

ਕਦ = when.
ਕਦ ਤੇ = since when.
ਜਦ = when.
ਜਦ ਤੀਕ = till when.
ਤਦ = then.
ਤਦਤੇ = from that time.

ਕਿੱਨੀਂ ਵਾਰੀ = how often.
ਜਿੱਨੀਂ ਵਾਰੀ = as often.
ਓਨੀਂ ਵਾਰੀ = so often.
ਇੱਕ ਵਾਰੀ = once.
ਵਾਰੀਵਾਰੀ = alternately.
ਫੇਰ = again.

ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ = day by day.
ਛੇਤੀ, ਛੇਤੀ ਨਾਲ = quickly.
ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ = slowely.
ਨਿੱਤ, ਸਦਾ = always.

ਅਜੇ ਨਹੀਂ = not yet.
ਓੜਕ ਨੂੰ = at last.
ਅਚਾਨਕ = suddenly.
ਅੰਤਨੂੰ = at length.

ADVERBS OF PLACE.

ਏਥੇ = here.
ਏਥੇ ਤੀਕ = hitherto.
ਓਥੇ = there.
ਕਿੱਥੇ = where.
ਜਿੱਥੇ = where.
ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ = Some where or other.

ਹੋਰ ਕਿਤੇ = elsewhere.
ਕੱਥੋਂ = whence.
ਜਿੱਥੋਂ = whence.
ਨੇੜੇ = near.
ਅੰਦਰ = within.
ਬਾਹਰ = without.
ਇਸ ਪਾਸੇ = on this side.

ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ
ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ } = no where

ਹਰ ਥਾਂ = every where

ਓਸ ਪਾਸੇ = on that side.

ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ = on both sides.

ਮੂੰਧਾ = upside down.

The following miscellaneous Adverbs are also given as they may be found useful:—

ਹਾਂ = yes.

ਨਹੀਂ = no.

ਇਸ ਤ੍ਰਾਂ = thus.

ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤ੍ਰਾਂ = some how or other.

ਕਿੱਨਾਂ = how much ?

ਏਨਾਂ = so much.

ਓਨਾਂ = that much.

ਜਿੱਨਾਂ = as much.

ਖਾਹ ਮਖਾਹ = nolence volence.

ਸੱਤ ਬਚਨ = in truth (all right)

ਸੈਦ = perhaps.

ਅਰਥਾਤ = that is to say.

ਨਿਰਾ = only.

ਵੀ, ਭੀ = also.

ਬਸ = enough.

ਅਕਸਰ = generally.

(1) Some Adverbs are used similarly to the relative and correlative pronouns as ਜਿੱਥੇ ਤੁਸੀਂ ਜਾਓਗੇ ਓੱਥੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਜਾਵਾਂਗੇ=where you go there will I go. ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਜਾਓਗੇ ਤਦ ਅਸੀਂ ਜਾਵਾਂਗੇ=when you go then I will go. ਜਿਧਰ ਤੁਸੀਂ ਜਾਓਗੇ ਤਿਧਰ ਅਸੀਂ ਜਾਵਾਂਗੇ=whither you go thither I will go. ਜਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਕਰੋਗੇ ਤਿਹਾ ਅਸੀਂ ਕਰਾਂਗੇ=as you do (in that way) I will do.

(2) The Adverb ਜਦੋਂ ਤੀਕ or ਜਦ ਤੀਕ until or till when, is always followed first by the negative ਨਾ=nā and again by the correlative ਤਦ ਤੀਕ or ਤਦੋਂ ਤੀਕ as ਜਦੋਂ ਤੀਕ ਅਸੀਂ ਨਾ ਆਵਾਂਗੇ ਤਦੋਂ ਤੀਕ ਇਥੇ ਰਹੁ until I do not come stay here (stay here till I return.)

(3) The particle ਕੁ=ku is sometimes added to adverbs and give a sense of "about" ਕਿੱਡਾ ਕੁ=about how much as in the Punjabi Bát-chít Page 108 ਗੱਭਰੂ ਦੇ ਮਿਲਨੇ ਦਾ ਕੇਡਾ ਕੁ ਸੁਖ ਅਰ ਵਿਛੜਨੇ ਦਾ ਕੇਡਾ ਕੁ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ=about how much pleasure there is from the meeting of one's husband and about how much pain from his separation or (absence.)

PREPOSITIONS.

The following prepositions are used with the inflective form ਦੇ as ਕੋਠੇ ਦੇ ਉੱਪਰ=on the top of the house:—

ਅੱਗੇ=before.

ਅਨੁਸਾਰ=according to.

ਅੰਦਰ=within or inside.

ਅੰਦਰੋਂ=from inside.

ਇਰਦੇ ਗਿਰਦੇ=round about.

ਉੱਤੇ=on.

ਉੱਪਰ=over or on.

ਉੱਪਰੋਂ=from above.

ਸਮੇਤ, ਸਣੇ=together with.

ਸਾਮ੍ਹਣੇ=before or in front.

ਸਾਮ੍ਹਣਿਓਂ=from the front,

ਸੰਗ, ਨਾਲ=with.

ਸਬਬ=on acccount of.

ਹੇਠ=below.

ਕੋਲ = by or near.

ਕੋਲੋਂ=from near.

ਕਾਰਨ=on account of.

ਗਿਰਦ=around.

ਗੱਭੇ=in the midst.

The following prepositions are used with the inflected form ਦੀ as ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹੋ=Do you know any thing concerning him. ਬਾਬਤ=about (concerning) ਵੱਲ=towards ਤਰਾਂ=in the manner ਲਈ=for (ਦੇ or ਦੀ), ਖਾਤ੍ਰ=for the sake of.

CONJUNCTIONS.

Some of the most commonly used Conjunctions are as follows:—

ਅਥਵਾ=or.

ਕਿਉਂ ਜੋ=because.

ਭਾਵੇਂ=although.

ਅਤੇ, ਤੇ, ਅਰ=and.

ਪਰ=but.

ਕੀਕੌ=how.

ਜੇ, ਜੇਕਰ=if.

ਇਸ ਕਰਕੇ=therefore.

ਸਗਵਾਂ, ਸਗੋਂ=but even, moreover

ਤਾਂ=then.

ਨਾਲੇ=also.

ਤਾਂਵੀ=nevertheless, still.

N. B.—ਭਾਵੇਂ=although is always followed by ਪਰ as an example:—ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਗਿਆ ਪਰ ਓਹ ਨਾ ਮਿਲਿਆ=although I went there but I did not meet him.

Similarly ਜੇ or ਜੇਕਰ=if, so followed by ਤਾਂ as ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਮੈਂਨੂੰ ਪੋਥੀ ਲੈ ਦੇਵੇਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਾਂਗਾ=If you will get me a book (then) I will read it.

Numerals.

1	੧	ਇੱਕ	ik.
2	੨	ਦੋ	do.
3	੩	ਤਿੰਨ	tin.
4	੪	ਚਾਰ	chár.
5	੫	ਪੰਜ	paṇj.
6	੬	ਛੇ	chhe.
7	੭	ਸੱਤ	satt.
8	੮	ਅੱਠ	aṭṭh.
9	੯	ਨੌ	nauṇ.
10	੧੦	ਦਸ	das.
11	੧੧	ਯਾਰਾਂ	yáráṇ.
12	੧੨	ਬਾਰਾਂ	báráṇ.
13	੧੩	ਤੇਰਾਂ	tēráṇ.
14	੧੪	ਚੌਦਾਂ	chaudáṇ.
15	੧੫	ਪੰਦਰਾਂ	paṅdráṇ.
16	੧੬	ਸੋਲ਼ਾਂ	soláṇ.
17	੧੭	ਸਤਾਰਾਂ	satáráṇ.
18	੧੮	ਅਠਾਰਾਂ	aṭháráṇ.
19	੧੯	ਉੱਨੀਂ	unníṇ.
20	੨੦	ਵੀਹ	wíh.
21	੨੧	ਇੱਕੀ	ikkí.

22	੨੨	ਬਾਈ	báí.
23	੨੩	ਤੇਈ	teí.
24	੨੪	ਚੱਵੀ	chaví.
25	੨੫	ਪੰਜੀ	pañjí.
26	੨੬	ਛੱਬੀ	chhabbí.
27	੨੭	ਸਤਾਈ	stái.
28	੨੮	ਅਠਾਈ	atháí.
29	੨੯	ਉਨੱਤੀ	unattí.
30	੩੦	ਤੀਹ	tíh.
31	੩੧	ਕੱਤੀ	kattí.
32	੩੨	ਬੱਤੀ	battí.
33	੩੩	ਤੇੱਤੀ	tettí.
34	੩੪	ਚੌਂਤੀ	chauṅtí.
35	੩੫	ਪੈਂਤੀ	paiṅtí.
36	੩੬	ਛੱਤੀ	chhattí.
37	੩੭	ਸੈਂਤੀ	saiṅtí.
38	੩੮	ਅਠੱਤੀ	athattí.
39	੩੯	ਉਨਤਾਲੀ	untálí.
40	੪੦	ਚਾਲੀ	chálí.
41	੪੧	ਇਕਤਾਲੀ, ਕਤਾਲੀ	iktálí, katálí.
42	੪੨	ਬਤਾਲੀ	batálí.
43	੪੩	ਤਰਤਾਲੀ	tartálí.
44	੪੪	ਚੁਤਾਲੀ	chutálí.
45	੪੫	ਪੰਤਾਲੀ	paṅtálí.
46	੪੬	ਛਤਾਲੀ	chhatálí.
47	੪੭	ਸੰਤਾਲੀ	saṅtálí.
48	੪੮	ਅਠਤਾਲੀ	athtálí.
49	੪੯	ਉਣਿੰਜਾਂ	uniñjá.

50	੫੦	ਪੰਜਾਹ	pañjàh,
51	੫੧	ਇਕਵਿੰਜਾ, ਕਵਿੰਜਾ	ikwiñjá, kawiñjá.
52	੫੨	ਬਵਿੰਜਾ	bawiñjá.
53	੫੩	ਤਰਵਿੰਜਾ	tarwiñjá.
54	੫੪	ਚੁਰਿੰਜਾ	churiñjá.
55	੫੫	ਪਚਵਿੰਜਾ	pachwiñjá,
56	੫੬	ਛਪਿੰਜਾ	chhapiñjá.
57	੫੭	ਸਤਵਿੰਜਾ	satwiñjá.
58	੫੮	ਅਠਵਿੰਜਾ	athwiñjá.
59	੫੯	ਉਨਾਹਟ	unáhaṭh.
60	੬੦	ਸੱਠ	saṭh.
61	੬੧	ਕਾਠ	káṭh.
62	੬੨	ਬਾਹਠ	báhṭh.
63	੬੩	ਤਰੇਹਠ	trehṭh.
64	੬੪	ਚੌਂਹਠ	chauñhṭh.
65	੬੫	ਪੈਂਹਠ	paiñhṭh.
66	੬੬	ਛਿਆਹਠ	chhiáhṭh.
67	੬੭	ਸਤਾਹਠ	satáhṭh.
68	੬੮	ਅਠਾਹਠ	atháhṭh.
69	੬੯	ਉਨਹਤੱਰ	unahattar.
70	੭੦	ਸਤੱਰ	sattar.
71	੭੧	ਕਹੱਤਰ	kahattar.
72	੭੨	ਬਹੱਤਰ	bahattar.
73	੭੩	ਤਿਹੱਤਰ	tihattar.
74	੭੪	ਚੁਹੱਤਰ	chuhattar.
75	੭੫	ਪੰਜਹੱਤਰ	panjhattar.
76	੭੬	ਛਿਹੱਤਰ	chhihattar.
77	੭੭	ਸੰਜਹਤਰ	sañjhattar.

78	੭੮	ਅਠਹਤਰ	athhattar.
79	੭੯	ਉਨਾਸੀ	unásí.
80	੮੦	ਅੱਸੀ	assí.
81	੮੧	ਇਕਾਸੀ	ikásí.
82	੮੨	ਬਿਆਸੀ	biásí.
83	੮੩	ਤਿਰਾਸੀ	tirásí.
84	੮੪	ਚੁਰਾਸੀ	churâsí.
85	੮੫	ਪਚਾਸੀ	pachásí.
86	੮੬	ਛਿਆਸੀ	chhiásí.
87	੮੭	ਸਤਾਸੀ	satásí.
88	੮੮	ਅਠਾਸੀ	athásí.
89	੮੯	ਉਨਾਨਵੇਂ	unánweṅ.
90	੯੦	ਨਬੇ	nabbe.
91	੯੧	ਇਕਾਨਵੇ, ਕਾਨਵੇਂ	íkánweṅ.
92	੯੨	ਬਾਨਵੇ	bánweṅ.
93	੯੩	ਤਿਰਾਨਵੇਂ	tiránweṅ.
94	੯੪	ਚੁਰਾਨਵੇਂ	churánweṅ.
95	੯੫	ਪਚਾਨਵੇਂ	pachánweṅ.
96	੯੬	ਛਿਆਨਵੇਂ	chhiánweṅ.
97	੯੭	ਸਤਾਨਵੇਂ	satánweṅ.
98	੯੮	ਅਠਾਨਵੇਂ	athánweṅ.
99	੯੯	ਨੜਿਨਵੇਂ	naṛinweṅ.
100	੧੦੦	ਸੌ	sau.
101	੧੦੧	ਇਕ ਸੌ ਇਕ, ਇਕੋਤਰ ਸੌ	iksau ik or ikotar sau.
102	੧੦੨	ਇਕ ਸੌ ਦੋ	iksau do.
103	੧੦੩	ਇਕ ਸੌ ਤੀਨ	iksau tin.

and the rest are regular.

Ordinals.

ਪਹਿਲਾ	pahilá	1st.
ਦੂਜਾ	doojá	2nd.
ਤੀਜਾ	tíjá	3rd.
ਚੌਥਾ	chauthá	4th.
ਪੰਜਵਾਂ	panjwáṅ	5th.
ਛੀਵਾਂ	chhíwáṅ	6th.
ਸਤਵਾਂ	satwáṅ	7th.
ਅਠਵਾਂ	athwáṅ	8th.
ਨੌਵਾਂ	nauṅwáṅ	9th.
ਦਸਵਾਂ	daswáṅ	10th.

The remaining Punjabi Ordinals are formed by adding ਵਾਂ such as ਵੀਹਵਾਂ = 20th ਤੀਹਵਾਂ = 30th, &c., &c.,

The particle ਕੁ is also added to weights, measures and numerals and gives the sense of "about" as ਸੇਰਕੁ = about a seer, ਸੌਕੁ ਜਵਾਨ = about a hundered men, ਮਣਕੁ ਕਣਕ = about a maund of wheat.

Page of common Mistakes.

Since I started teaching I have noticed that the follwing mistakes are most frequently made by students. I give them here as a warning to all biginners.

CONDITIONAL.

(1.) If you had gone there you would have got your money, should be translated ਜੇਕਰਤੁਸੀ ਓਥੇ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਰੁਪੈ ਲੈਂਦੇ। It will be seen from the above that the same tense is used for both verbs *viz.* ਜਾਂਦਾ, ਲੈਂਦਾ।

(2.) It can be taken as an ordinary rule that in whatever tense the sentence commences it should finish in that same tense. In English we say, if I go to the city I will bring you the book, here there is a change of tenses as if I "will go" I "will bring." The future tense used for both verbs ਜੇ ਮੈਂ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਜਾਵਾਂਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਓਹ ਪੋਥੀ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਲਿਆਵਾਂਗਾ।

(3.) However we can also use past tense with ਜੇ followed by future to form a conditional tense similiar to (2) *e. g.* If "I go" (lit. went) I "will bring," ਜੇ ਮੈਂ ਗਿਆ ਤਾ ਲਿਆਵਾਂਗਾ

(4.) Always change an indirect speech or statement in to a direct one see page 24.

(5.) With ਜਦੋਂ ਤੀਕ or ਜਦ ਤੀਕ always use the negative ਨਾ see page 26.

(6.) Remember in Punjabi the agent ਨੇ with transative verb is only used in the 3rd person and never with the 1st and 2nd, as is the case in Hindustani I did it = ਮੈਂ ਕੀਤਾ You did it = ਤੂੰ ਕੀਤਾ He did it = ਓਹਨੇ or ਉਸਨੇ ਕੀਤਾ

---

* Relations.

Father = ਪਿਓ, ਬਾਪੂ, ਭਾਈਆ, ਲਾਲਾ

Grandfather = ਦਾਦਾ, ਬਾਬਾ

A Generation = ਪੀੜ੍ਹੀ

Mother = ਮਾਂ

Grandmother = ਦਾਦੀ

Maternal grandmother = ਨਾਨੀ

" grandfather = ਨਾਨਾ

Brother = ਭਰਾ

Son = ਪੁਤ੍ਰ

Daughter = ਧੀ

Grandson = ਪੋਤ੍ਰਾ, ਪੋਤਾ

Granddaughter = ਪਤ੍ਰੀ, ਪੋਤੀ

Daughter's daughter = ਦੋਹਤ੍ਰੀ
ਦੋਹਤੀ

Paternal aunt = ਭੂਆ

Maternal uncle = ਮਾਮਾ

" aunt's husband = ਮਾਸੜ

" uncle's wife = ਮਾਮੀ

Wife = ਵਹੁਟੀ

Wife's family = ਸੌਹਰੇ

Wife's father (father-in-law) = ਸੌਹਰਾ

Wife's father's father = ਦਦਿਔਹਰਾ

Wife's mother (mother-in-law = ਸੱਸ

Mother-in-law's sister ਮਸੇਹਸ

Wife's mother's mother = ਨਨੇਹਸ

Wife's brother = ਸਾਲਾ

Wife's sister = ਸਾਲੀ

Wife's father's brother = ਪਤਿਹੁਰਾ

---

* I should have shewn very few relations here, but as most of them are used in the Punjabi bāt-chit therefore I am obliged to write them.

Wife's father's sister = ਫਫੇਹਸ

Paternal aunt's husband = ਫੁਫੜ

Father's younger brother = ਚਾਚਾ

Father's elder brother = ਤਾਯਾ

Maternal aunt = ਮਾਸੀ

Brother's wife } ਭਰਜਾਈ, = ਭਾਬੀ

Husband's younger brother } = ਦੇਵਰ

Husband's elder brother = ਜੇਠ

Husband's younger brother's wife } = ਦਰਾਣੀ

Husband's elder brother's wife } = ਜਠਾਣੀ

Son's wife = ਨੂੰਹ

Daughter's husband = ਜਵਾਈ (son-in-law)

Sister's husband = ਭਨਵਈਆ

Sister's son = ਭਣੇਵਾ

Sister's daughter = ਭਣੇਂਵੀ

Sister-in-law's husband = ਸਾਂਢੂ

Widow = ਰੰਡੀ

Boy and girl's parents (after the betrothal) are called = ਕੁੜਮ

Step mother = ਮਤ੍ਰੇਇਮਾਂ

Any step relation such as step mother, &c. are called thus, step brother = ਮਤ੍ਰੇਆਭਰਾ &c.

Table of Weights.

ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ = One ounce.

ਛਟਾਂਕ = Two ounces.

ਅਧ ਪਾ = 8th of a seer.

ਪੌਨਾ ਪਾ = 3 chhittánks.

ਪਾ = 4th of a seer.

ਸਵਾ ਪਾ = 5 chhittánks.

ਡੂਢ ਪਾ = 6 chhittánks.

ਅਧ ਸੇਰ = 8 chhittánks or half seer.

ਢਾਈ ਸੇਰ = Two and a half seer.

ਪੌਣੇ ਤਿਨ ਸੇਰ = Two seers and three quarters.

ਤਿਨ ਸੇਰ = Three seers.

ਸਵਾ ਤਿਨ ਸੇਰ = Three seers and a quarter.

ਸਾਢੇ ਤਿਨ ਸੇਰ = Three seers and a half.

ਤਿਨ ਪਾ = 12 chhittánks or ¾ of a seer.

ਸੇਰ = 16 chhittánks.

ਸਵਾ ਸੇਰ = one seer and a quarter.

ਡੂਢ ਸੇਰ = one seer and a half.

ਪੌਣੇ ਦੋਸੇਰ = one seer and three quarters.

ਦੋ ਸੇਰ = Two seers or nearly 4 lbs

ਸਵਾ ਦੋ ਸੇਰ = Two seers and a quarter.

ਪੌਣੇ ਚਾਰ ਸੇਰ = Three seers and three quarters.

ਚਾਰ ਸੇਰ = Four seers.

ਪੰਜ ਸੇਰ or ਵੱਟੀ = Five seers.

ਧੜੀ = Ten seers.

ਪੌਣ = Twenty seers.

ਮਣ = 40 seers.

ਮਾਣੀ = 12 maunds.

Days of the Week.

ਐਤਵਾਰ = Sunday.

ਸੋਮਵਾਰ = Monday.

ਮੰਗਲਵਾਰ = Tuesday.

ਬੁਧਵਾਰ = Wednesday.

ਵੀਰਵਾਰ = Thursday.

ਸੁਕਰਵਾਰ = Friday.

ਛਨਿਛਰਵਾਰ = Saturday.

*The Months.

ਮਾਘ = January.

ਫਗੱਣ = February.

ਚੇਤ = March.

ਵਿਸਾਖ = April.

ਜੇਠ = May.

ਹਾੜ = June.

ਸਾਵਣ = July.

ਭਾਦਰੋਂ = August.

ਅੱਸੂ = September.

ਕਤਕ = October.

ਮਗਰ = November.

ਪੋਹ = December.

* Every Punjabi month begins from about the middle of English month.

Names of the Season.

ਸਿਆਲ, or ਸਰਦੀ = The cold weather.	ਗਰਮੀ, ਹੁਨਾਲ = The hot weather.
ਬਹਾਰ ਬਸੰਤਰੁਤ = The spring.	ਬਰਸਾਤ, ਚੁਮਾਸਾ = The rainy [weather.

The principal points of the Compass.

North	ਉੱਤ੍ਰ	South	ਦਖਣ
East	ਪੂਰਬ	West	ਪਛਮ

PART II.

LESSON I.

NOUN.

Masculine.	Feminine.
ਮਨੁਖ = man.	ਤੀਮੀ = woman.
ਪਿਓ = father.	ਮਾਂ = mother.
ਭਰਾ = brother.	ਭੈਣ = sister.
ਮੁੰਡਾ = boy.	ਕੁੜੀ = girl.
ਚਾਚਾ = uncle.	ਚਾਚੀ = aunt.
ਪੁੱਤਰ = son.	ਧੀ = daughter.
ਘੋੜਾ = horse.	ਘੋੜੀ = mare.
ਊਠ = camel.	ਊਠਣੀ = female camel.
ਬਲਦ = ox.	ਗਊ = cow.

VERBS.

ਆਉਣਾ = to come.	ਰੋਣਾ = to weep.
ਜਾਣਾ = to go.	ਸਦੱਣਾ = to call.
ਬੈਠਣਾ = to sit.	ਚਲਨਾ = to walk.
ਪੜ੍ਹਣਾ = to read.	ਦੁਧ ਚੋਣਾ = to milk.
ਸੌਣਾ = to sleep.	ਤੁਰਨਾ = to start.

EXAMPLES.

ਮਨੁਖ ਆਉਂਦਾ ਹੈ = The man comes.	ਤੀਮੀ ਕਮ ਕਰਦੀ ਹੈ = The woman works.
ਮੁੰਡਾ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ = The boy reads.	ਭੈਣ ਖੇਡਦੀ ਹੈ = The sister plays.
ਘੋੜਾ ਦੌੜਦਾ ਹੈ = The horse runs.	ਭਰਾ ਗਊ ਚੋਂਦਾ ਹੈ = The brother [milks the cow.
ਕੁੜੀ ਰੋਂਦੀ ਹੈ = The girl weeps.	
ਭਰਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ = The brother goes.	

ਮਾਂ ਸੌਂਦੀ ਹੈ = The mother sleeps.

ਊਠ ਬੈਠਦਾ ਹੈ = The camel sits.

ਪਿਓ ਸਦਦਾ ਹੈ = The father calls.

ਬਲਦ ਚਲਦਾ ਹੈ=The ox walks.

ਚਾਚੀ ਮਾਂਦੀ ਹੈ = The aunt is sick.

ਓਹਦੀ ਧੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੈ=It is that [man's daughter's marriage.

ਓਹਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਫੌਜ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੈ= [His so n is enlisted in the army.

EXERCISE.

(*a*) Translate into Punjabi.

The man reads. The girl sleeps. The brother sits. The woman calls. The mare runs. The sister goes. The daughter is sick. The mother gives. The boy comes.

(*b*) (Translate into English.)

ਭਰਾ ਸਦਦਾ ਹੈ। ਮੁੰਡਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਕੁੜੀ ਰੋਂਦੀ ਹੈ। ਪਿਓ ਦੁਧ ਚੋਂਦਾ ਹੈ। ਚਾਚਾ ਲਹੌਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੀਮੀ ਸੌਂਦੀ ਹੈ। ਮਨੁਖ ਤੁਰਦਾ ਹੈ। ਘੋੜਾ ਮਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਊ ਬੈਠਦੀ ਹੈ। ਚਾਚੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ॥

LESSON II.

NOUN.

MASCULINE.	FEMININE.
ਰਾਜਾ = king.	ਰਾਨੀ = queen.
ਕੁੱਤਾ = dog.	ਕੁਤੀ = bitch.
ਕਟੋਰਾ=metal cup.	ਕੁਰਸੀ = chair.
ਆਂਡਾ = an egg.	ਪੋਥੀ = book.
ਨਾਂ = name.	ਹੱਟੀ = shop.
ਅਠਵਾਰਾ = week.	ਬੋਲੀ = language.
ਮਹੀਨਾ = month.	ਜੀਭ = tongue.

ਦਿਨ, ਦਿਹਾੜਾ = day.

*ਪਰਸਾਦ = dinner (food).

ਰਾਤ = night.

ਮੇਜ = table.

VERBS.

ਭੌਂਕਣਾ = to bark.

ਛਕਣਾ, ਖਾਣਾ = to eat.

ਮੁਲ ਲੈਣਾ = to buy.

ਵਖਾਲਣਾ = to show.

ਰਖਣਾ = to put.

ਦੇਣਾ = to give.

ਉਬਾਲਣਾ = to boil.

ਬੰਦ ਹੋਣਾ = to be shut.

ਖੋਲਣਾ = to open.

ਖੁਲਣਾ = to be opened.

ਸਾਫ ਕਰਨਾ = to clean.

ਲਗਣਾ = to be applied (cost).

ਵੇਚਣਾ = to sell.

EXAMPLES.

ਰਾਜਾ ਸਕਾਰ ਨੂੰ ਗਿਆ ਹੈ = The king has gone a hunting.

ਕੁੱਤਾ ਭੌਂਕਦਾ ਹੈ = The dog barks.

ਏਹ ਮਹੀਨਾ ਤੀਹਾਂ ਦਿਨਾ ਦਾ ਹੈ = This month has thirty days.

ਮੈਂ ਪਰਸਾਦ ਛਕਲਵਾਂ = May I have my dinner ?

ਮੇਰੇਲਈ ਕੁਰਸੀ ਮੁਲ ਲਿਆ = Buy me a chair.

ਮੈਂ ਅੱਜ ਰਾਤ ਜਾਵਾਂਗਾ = I shall go to-night.

ਏਹ ਮੇਰੀ ਪੋਥੀ ਹੈ = This is my book.

ਅੰਗਰੇਜੀ ਬੋਲੀ ਬਹੁਤ ਔਖੀਹੈ } The English language is very difficult.

ਸਭ ਚੀਜਾਂ ਮੇਜ ਤੇ ਰਖ ਦੇ = Put all the things on the table.

ਓਹ ਨੂੰ ਇਕ ਦੁਧ ਦਾ ਕਟੋਰਾ ਦੇਹ = Give him a cup of milk.

---

* Specially used by Sikhs others call it. ਰੋਟੀ or ਰਸੋਈ

EXERCISE.

(*a*) Translate into Panjabi.

His shop is open. Bring some eggs. What is the name of the queen. Clean the table. This is his book. Give him a chair. I shall dine with you. The dog was barking last night. This is a difficult work. Bring a clean plate.

(*b*) Translate into English.

ਕੁਝ ਆਂਡੇ ਉਬਾਲ। ਓਹ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਨਾਂ ਕੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਹੱਟੀ ਅੱਠ ਵਜੇ ਬੰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਥਾਲੀ ਦਾ ਕੀ ਮੁਲ ਹੈ। ਆਂਡੇ ਥਾਲੀ ਵਿਚ ਰਖਦੇ। ਏਹ ਮਹੀਨੇ ਦਾ *ਛੇਕੜਲਾ ਦਿਨ ਹੈ। ਓਸ ਮਨੁਖ ਦਾ ਨਾਂ ਭਗਵਾਨਸਿੰਘ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਮੇਰੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਸਦਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਓਹਦੇ ਘਰੋਂ ਮਹੀਨਾ ਦਿਨ ਪਰਸਾਦ ਛਕਦਾ ਰਿਹਾ। ਰਾਨੀ ਪੋਥੀ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ।

LESSON III.

NOUNS.

ਯਾਰ = friend.
ਘਾਉ = wound.
ਹਾਕਮ = governor.
ਤੰਬੂ = tent.
ਕਿੱਲਾ = peg (wooden or iron.)
*ਸੜਕ (F.) = road.
ਸਪਾਹੀ = soldier.
ਤਲਵਾਰ (F.) = sword.
ਬਿਰਛ = tree.
ਇਨਾਮ = reward.
ਹਥਿਆਰ = weapon.
ਬੰਦੂਕ (F.) = gun.
ਗੋਲੀ (F.) = bullet.
ਕਾਠੀ (F.) = saddle.
ਲਗਾਮ (F.) = bridle.
ਤੋਬਰਾ = nose bag.
ਮਿਆਨ (F.) = scabbard.
ਛਾਂ (F.) = shade.

The Feminine nouns are marked "F," and the rest are Masculine.

* ਛੇਕੜਲਾ = last.

VERBS.

ਕਰਾਰ ਕਰਨਾ = to promise.
ਤੰਬੂ ਲਾਉਣਾ = to pitch the tent.
ਤੰਬੂ ਉਖੇੜਨਾ = to strike tho tent.
ਮੰਗ ਘਲਣਾ = to send for (thing.)
ਸਦ ਘਲਣਾ }
ਸਦ ਭੇਜਣਾ } = to send for (man.)

ਸੂਤਣਾ, ਖਿੱਚਣਾ to draw (sword.)
ਟੁਟਣਾ = to be broken.
ਤੋੜਨਾ = to break.
ਇਨਾਮ ਦੇਣਾ = to reward.

Examples.

ਓਹਦਾ ਯਾਰ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਆਦਮੀ ਹੈ = His friend is a very good man.
ਹਾਕਮ ਨੇ ਸਪਾਹੀ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦਿਤਾ = The Governor rewarded the soldier.
ਤੰਬੂ ਨੂੰ ਬਿਰਛ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਲਾਦੇ = Pitch the tent under tho shade of a tree.
ਓਹਨੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ = He has promised to come.
ਟਟੂ ਉਤੇ ਕਾਠੀ ਪਾ = Saddle the pony.
ਡਾਕਦਾਰ ਨੇ ਕੁਝ ਕਿੱਲੇ ਮੰਗ ਘਲੇ ਹਨ = The doctor has sent for some pegs.
ਮੇਰੇ ਯਾਰ ਦੇ ਘਾਓ ਹੱਛੇ ਹੋਗਏ ਹਨ = My friends' wounds are healed.
ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਕ ਦੋਨਾਲੀ ਬਦੂਕ ਹੈ = I have a double barrelled gun.
ਤਲਵਾਰ ਵਡਾ ਕਮ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਹੈ = The sword is very useful weapon.

Exercise.

(*a*) Translate into Panjabi.

My friend is a good man. The king returned the sword to the scabbard. The soldier was wounded in Chitral battle. He promised to give me some tents. The man was shot dead. Has the gun fired? Where did you put the saddle and bridle? The dog is barking. The boy met me on the road. The tents were pitched in the ground.

(*b*) Translate into English.

ਉਸ ਨੂੰ ਵਡਾ ਕਾੜੀ ਦਾ ਘਾ ਲਗਾ ਹੈ। ਕੱਲ ਸਵੇਰੇ ਸਾਰੇ ਤੰਬੂ ਉਖੇੜ ਦੇਓ। ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਨੇ ਮੈਥੋਂ (ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ) ਪੋਥੀ ਮੰਗ ਘੱਲੀ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਚਾਚੇ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਦ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਸਾਹਬ ਨੇ ਉਸ ਸਪਾਹੀ ਨੂੰ ਜਿਨੇ (ਜਿਸਨੇ) ਓਹ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ। ਏਹ ਸੜਕ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਤੋਬਰੇ ਵਿਚ ਦਾਣਾ ਪਾਕੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਖਵਾਦੇ। ਟੱਟੂ ਨੂੰ ਬਿਰਛ

ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਬਨ ਦੇ। ਗੋਪੀ ਨੇ ਮੂਲੇ ਦੀ ਹੱਟੋਂ ਦਸ ਕੁਰਸੀਆਂ ਮੁਲ ਲੀਤੀਆਂ (ਲਈਆਂ) ਹਨ॥

LESSON IV.

NOUNS.

ਕਚੈਹਰੀ (F.) = court.

ਕੁਕੜ = fowl.

ਟੋਪੀ (F.) = hat.

ਸੰਦੂਕ = box.

ਕੁੰਜੀ (F.) = key.

ਜੰਦਰਾ = lock.

ਕੈਦੀ = prisoner.

ਬਾਲ = child.

ਰਸੋਈਆ = cook.

ਨੌਕਰ = servant.

ਪਿੰਡ = village.

ਦਰੋਗਾ = superintendent.

ਸੋਟੀ (F.) = stick.

ਸਰਕਾਰ (F.) government.

ਕਿਲਾ = fort.

ਚੁੰਗੀ (F.) = octroi.

ਚੋਰ = thief.

ADJECTIVES.

ਠੰਡਾ = cold.

ਮੈਂਹਗਾ = dear (expensive).

ਚਤਰ = clever (intelligent.)

ਮੇਹਨਤੀ = diligent.

ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ = slowly.

ਤੱਤਾ = hot.

ਸਸਤਾ = cheap.

ਮੂਰਖ = fool.

ਜਿੱਲ੍ਹਾ = lazy.

ਛੇਤੀ = quickly.

VERBS.

ਮਿਲਨਾ = to obtain, meet.

ਜੰਦਰਾ ਮਾਰਨਾ = to lock.

ਨੌਕਰ ਹੋਨਾ = to be employed.

ਨੌਕਰ ਰਖਣਾ = to employ.

ਪੈਣਾ = to lie.

ਲੁਟਣਾ = to plunder.

ਰੌਲਾ ਪਾਉਣਾ = to make noise.

ਗਾਉਂਣਾ = to sing.

EXAMPLES.

ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੁਕੜ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ? } Can fowls be obtained in this village ?

ਹਾਂ ਮਿਲਤਾਂ ਸਕ ਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮੈਂਹਗੇ = Yes they are obtainable but [rather dear.

ਤੇਰਾ ਭਰਾ ਕੀ ਕਮ ਕਰਦਾ ਹੈ? = What work does your brother do ?

ਕਚਹਰੀ ਵਿਚ ਨੌਕਰ ਹੈ । = He is employed in the court.

ਕੁਝ ਚਤਰ ਹੈ ? = Is he intelligent ?

ਹਾਂ ਬੜਾ ਲੈਕ ਤੇ ਮੇਹਨਤੀ ਹੈ । = Yes he is very intelligent and [diligent.

ਕਲ ਜੇੜਾ ਆਦਮੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਆਇਆਸੀ ਓਹ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰ ਹੈ? ॥ = The man who came with you yesterday was he a Government servant ?

ਹਾਂ ਦਰੋਗਾ ਚੁੰਗੀ ਹੈ = Yes he is a Superintendent of Octroi.

ਮੇਰੀ ਟੋਪੀ ਕਿੱਥੇ ਹੈ = Where is my hat ?

ਸੰਦੂਕ ਵਿਚ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ = It is lying in the box.

ਸੰਦੂਕ ਨੂੰ ਜੰਦਰਾ ਵਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ? = Is the box looked up?

ਹਾਂ = Yes.

ਕੁੰਜੀ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ? Where is the key ?

ਏਹ ਲੈ = Here it is.

EXERCISE.

(*a*) Translate into Punjabi.

Bring some cold water. Where is your servant ? He has gone to the Bazar. I shall go to Lahore to-morrow. Open that box and empty it. What is that child doing ? He is playing with the dog. Your cook is a good man but mine is a rogue. Give me the hat and stick. Let me have the key that I may open the box.

(*b*) Translate into English.

ਓਹਦਾ ਨੌਕਰ ਬੜਾ ਮੂਰਖ ਹੈ। ਓਹ ਦੀ ਕੁਕੜੀ ਨੇ ਬਾਰਾਂ ਆਂਡੇ ਦਿੱਤੇ । ਓਹ ਕੌਣ ਹੈ ਤੇ ਏਥੇ ਕੀ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹੈ ? ਓਹ ਘੋੜੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੇ ਮੈਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਇਆ ਹੈ । ਕੌਣ ਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ? ਹਜੂਰ ਦੋ ਤਿਨ

ਆਦਮੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਗਾਓਂ ਦੇ ਪਏ ਹਨ। ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦੇ। ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਬੋਲੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਦਾ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਬੋਲ। ਕਲ ਰਾਤ ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਓਹਦੇ ਘਰ ਦਾ ਜੰਦਰਾ ਤੋੜ ਲਿਆ ਤੇ ਸਾਰਾ ਮਾਲ ਲੁਟ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਕਲ ਮੇਲਾ ਹੈ, ਏਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਹੱਟੀਆਂ ਬੰਦ ਰਹਣਗੀਆਂ।

LESSON V.

NOUNS.

ਗੱਲ (F.) = a word.
ਗੱਡੀ (F.) = a carriage.
ਜਮੀਨ (F.) = land.
ਥਾਂ (F.) = place.
ਛੋਲੇ = gram.
ਕਣਕ (F.) = wheat.
ਚੌਲ = rice.
ਖੇਤ = field.

ਘੜੀ (F.) = a watch.
ਵੇਹਲ = leisure.
ਹਲ = plough.
ਰਾਹ = road.
ਘਾਹ = grass.
ਜੌਂ = barley
ਕਪਾਹ = cotton (raw.)
ਤਕਮਾ = medal.

VERBS.

ਸੁਣਨਾ = to hear.
ਖਾਣਾ = to eat.
ਪੀਣਾ = to drink.
ਦੇਣਾ = to give.
ਲੈਣਾ = to take.
ਚੇਤਾ ਰਖਣਾ = to remember.
ਖਿਚਣਾ = to pull.
ਬੀਜਣਾ = to sow.

ਮਾਰਨਾ = to strike.
ਪੁਛਣਾ = to ask.
ਮੰਗਣਾ = to ask (beg.)
ਲਿਖਣਾ = to write.
ਬਨਣਾ = to tie.
ਧਕਾ ਦੇਣਾ = to push.
ਭੇਜਣਾ = to send.
ਹਲਵਾਹੁਣਾ = to plough.

ਤੁਹਾਡੀ ਵਹੁਟੀ ਲਿਖ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੀ ਹੈ ? = Can your wife read and write.
ਨਹੀਂ ਓਹ ਅਨ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ = No she is uneducated.
ਤਾਂ ਤੁਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਓਂਦੇ ਕਿੰਓ ਨਹੀ = Then why do you not teach her.
ਮੈਂ ਨੂੰ ਵੇਹਲ ਨਹੀਂ = I have no time.

ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਪੈਲਾਂ ਜਮੀਨ ਵਾਹੁਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ? } Should the land be ploughed before sowing it?

ਬਜਾਰ ਵਿਚ *ਛੋਲਿਆਂ ਦਾ ਭਾ ਕੀ ਹੈ = What is the rate of gram in the bazar.

ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਸਸਤੇ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਂਹਗੇ ਹੋਗਏ ਹਨ } It was cheap before but now it has become dear.

ਤੁਹਾਡੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਕੁਪਾਹ ਕਿਸਤ੍ਰਾਂ ਬੀਜ ਦੇ ਹਨ? } How do they sow cotton in your country.

ਓਹ ਆਪਣੀ ਘੜੀ ਬਨਵਾ ਚੁਕਾ ਹੈ? = Has he got his watch repaired?

ਚੰਗੇ ਚੌਲ ਪਸ਼ੌਰੋਂ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ = Good rice can be had from Peshawar.

EXERCISE.

(*a*) Translate into Punjabi.

Come here and listen to me. Do you hear, what I say. His carriage was up set yesterday. He can read and write well. I am not at leisure to-day, come and see me to-morrow. Give him a rupee and tell him to go away. What will you take for that thing. What have you sown in that field. The boy was weeping near my house. My watch is better than yours.

(*b*) Translate into English.

ਬੂਹਾ ਖੋਲ ਕੇ ਕੁਰਸੀ ਅੰਦਰ ਰਖਦੇ। ਇਸ ਅਠਵਾਰੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਨਵੀ ਲਾਲ ਕੁੜਤੀ ਵਲੈਤੋਂ ਆਵੇਗੀ। ਕਲ ਰਾਤ ਸਾਡੇ ਹਾਤੇ ਵਿਚ ਬੜਾ ਰੌਲਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਕੁਕੜੀ ਦੇ ਆਂਡੇ ਪਸਿੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਚੌਂਹ (ਚਾਰ) ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਖਜਾਨਾ ਬੰਦ ਹੈ। ਭਾਨਸਿੰਘ ਸਦਾ ਰੋਗੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਮੈਂਨੂੰ ਮਿਲਨਾ ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਪਤਾ ਕਰਮਸਿੰਘ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛ ਲੈਣਾ। ਤੁਸੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਸੌਂਦੇਓ ਕਿ ਅੰਦਰ। ਤੁਸਾਡਾ ਰਸੋਈਆ ਚੰਗੀ ਰੋਟੀ ਪਕਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਲ ਅਸਾਂ ਕਲਕੱਤੇ ਨੂੰ ਤੁਰਨਾ ਹੈ।

---

* We use gram = ਛੋਲੇ in Plural case in the Punjabi language.

LESSON VI.

NOUNS.

ਰਸੀ (F.) = rope.

ਗਜ = yard.

ਬੂਹਾ = door.

ਛਤ (F.) = roof.

ਫੁਲ = flower.

ਫਲ = fruit.

ਪਤ੍ਰ = leave.

ਭੂਰਾ = blanket.

ਟੋਕਰੀ (F.) = basket.

ਗਾਲ (F.) = abuse.

ਪਤਾ = address.

ਥੈਲੀ (F.) = bag (money)

ਬੋਰੀ (F.) = bag (gunny.)

ਵਾਂਸ = bamboo.

ਦਰਿਆ = river.

ਕੰਢਾ = bank.

ADJECTIVES.

ਉਚਾ = high.

ਨੀਵਾਂ = low

ਗੋਲ = round.

ਲਮਾਂ = long.

ਸਿਧਾ = straight.

ਕੁਬਾ = huntch back.

ਗੁੰਗਾ = dumb.

ਬੋਲਾ = deaf.

ਅਨਾ = blind.

ਰੋਗੀ = sick.

ਲੰਙਾ = lame.

ਚੌੜਾ = broad.

EXAMPLES.

ਏਹ ਰੱਸਾ ਕਿੱਨਾ ਲਮਾਂ ਹੈ ? = How long is this rope.

ਕੋਈ ਸਤਕੁ ਗਜ ਹੋਵੇ ਗਾ = It will be about seven yards.

ਏਸ ਟੋਕਰੀ ਵਿਚ ਫੁਲ ਪਾਕੇ ਮੇਰੇ ਘਰ ਦੇਆ = Put some flowers in the basket and take them to my house.

ਓਹ ਮੁੰਡਾ ਦੋਕੁ ਘੈਂਟੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਅਰ ਕੁਜ ਨਾ ਬੋਲਿਆ ਮੈਂ ਜਾਤਾ ਜੋ ਓਹ ਗੁੰਗਾ ਹੈ = That boy was sitting about two hours with me and spoke nothing, I thought he is a dumb.

ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉੱਤੇ ਕਈ ਭਾਂਤ ਦੇ ਫਲ ਫੁਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ = There are various kinds of friut and flower at the bank of the river.

ਉਸ ਕੋਠੜੀ ਦੀ ਛਤ ਕਿਨੀ ਉਚੀ ਹੈ ? = How high is the roof of that room.

ਤੁਸੀ ਨਰੈਣਸਿੰਘ ਕੁਬੇ ਦਾ ਪਤਾ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ? — Do you know the address of Narain Singh, "huntch back."

ਬਜਾਰ ਜਾਕੇ ਇੱਕ ਬੋਰੀ ਚੌਲਾਂ ਦੀ ਲੈਆ — Go to the Bazar and bring a bag of rice.

ਏਹ ਟੱਟੂ ਤੇਰਾਂ ਤਿੱਨ ਤੋ ਨੀਵਾਂ ਹੈ = This pony is less than "thirteen-three."

ਜਦ ਮੈਂ ਨੱਥਾਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਅਪਨੇ ਰੁਪੈ ਮੰਗੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਗਾਲਾਂ ਕਢਣ ਲਗਾ — When I asked for the money from Natha Singh he began to abuse me.

EXERCISE.

(*a*) Translate into Punjabi.

How many yards of cloth did you give to the tailor? I gave him ten yards the other day and twenty to-day. Can he do his work well? Give me some cold water to wash my hands and face. The dog is drinking the milk. What is the price of that mare? I will take Rs. 350. It is very dear I want a cheaper one. Tell the syce to clean the saddle. How many rupees are their in that bag.

(*b*) Translate into English.

ਕਾਲੀ ਪਲਟਨ ਵਿਚ ਸਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਢਾਈ ਗਜ ਲੰਮਾ ਤੇ ਸਵਾ ਗਜ ਚੌੜਾ ਭੂਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਾਲੀ ਪਲਟਨ ਦੇ ਸਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਤਲਬ ਦੋ ਰੁਪੈ ਮਹੀਨਾ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਰਸਾ ਖਿਚਣ ਵਿਚ *ਐਤਕੀ ਬੱਤੀ ਪਲਟਨ ਜਿਤ ਗਈ ਹੈ। ਏਸ ਦਰਖਤ ਦੇ ਪਤ੍ਰ ਸੁਕਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੇਰੇ ਜੇਹਾ ਜਿਲ੍ਹ ਮਨੁਖ ਮੈਂ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਡਿਠਾ। ਹਲ ਵਾਹੁਣਾ ਸੌਖਾ ਹੈ ਕਿ ਨੌਕਰੀ? ਮੈਂ ਓਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਦਸ ਰੁਪੈ ਮੰਗੇ ਪਰ ਓਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨਿਰੇ ਸਾਢੇ ਤਿਨ ਰੁਪੈ ਦਿੱਤੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪੈ ਇਨਾਮ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਓਹ ਗੋਲੀ ਲਗਦਿਆਂ ਹੀ ਮਰਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਨੌਕਰ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਲੈਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਗਿਆ ਹੈ ॥

* ਐਤਕੀ = This time.

LESSON VII.

NOUNS.

ਰੁਤ (F.) = weather, season.

ਸਿਆਲ = cold weather.

ਹੁਨਾਲ = hot weather.

ਬਰਸਾਤ (F.) = rainy weather.

ਬਸੰਤ ਰੁਤ (F.) = spring weather.

ਮੀਂਹ = rain.

ਬਦਲ = clouds.

ਬਿਜਲੀ (F.) = lightning

ਛੱਪਰ = thatch.

ਲੋ (F.) = hot wind.

ਓਸ (F.) = dew.

ਠੰਡ (F.) = cold.

ਗਰਮੀ (F.) = heat.

ਹਨੇਰੀ (F.) = dust storm.

ਵਾ (F.) = air.

ਧੁਪ (F.) = sun shining.

ਫਸਲ (F.) = crops.

ਵਗੇ = cattle.

ਝੁਗੀ (F.) = hut.

VERBS.

ਪਸਿੰਦ ਕਰਨਾ = to like.

ਗਜਣਾ = to thunder.

ਵਗਣਾ = to blow, flow.

ਜੀਓਣਾ = to live.

ਲਿਸ਼ਕਣਾ = to flash.

ਵਿਕਣਾ = to be sold.

EXAMPLES.

ਅਜ ਬੜੀ ਵਾ ਵਗਦੀ ਹੈ = It is very windy to-day.

ਵਾ ਦੇ ਬਿਨਾ ਮਨੁਖ ਪਲਭਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜੀਓ ਸਕਦਾ } Man can not live without air even for a moment.

ਜੇਠ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਬੜੀ ਲੋ ਵਗਦੀ ਹੈ } In the month of *Jeth* (from the middle of May to the middle of June) the hot wind is prevalent.

ਓਸ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਸੌਣ ਨਾਲ *ਅਸਕਰ ਮਨੁਖ ਮਾਂਦਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। } Sleeping in the dew "generally" makes the man sick.

ਬਰਸਾਤ ਹੁਣ ਨੇੜੇ ਆਓਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ } The rainy weather is drawing near.

---

* ਅਸਕਰ = generally in "Urdu" it is used ਅਕਸਰ ॥

ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੇਹੜੀ ਰੁਤ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ = What season do you like best.

ਮੈਨੂੰ ਸਿਆਲ ਪਸਿੰਦ ਹੈ = I like winter.

ਹੁਨਾਲ ਵਿਚ ਧੁਪ ਬੜੀ ਤੇਜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ = In summer the sun is very hot.

ਅਜੇ ਮੈਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾ ਜੋ ਬੱਦਲ ਬਣਗਿਆ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਲਿਸ਼ਕਣ ਲਗ ਗਈ } While I was on my way it became cloudy and lightening began to flash.

ਸਿਆਲ ਵਿਚ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਮੇਵੇ ਵਿਕਣੇ ਲਈ ਆਓਂਦੇ ਹਨ } In winter various kinds of fruits are sold.

EXERCISE.

(*a*) Translate into Punjabi.

It is very hot now-a-days. Do you like winter or summer? When will it rain? Which the best season? Last night it rained heavily. The night before last his house caught fire and was burnt to ashes. The crops have been harvested. The rain-fall has been slight this year. Sowing of the spring crops is progressing in parts of the province. Owing to the rains all the tents got wet.

(*b*) Translate into English.

ਹਨੇਰੀ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਬਿਰਛ ਟੁਟ ਪਏ। ਬਹੁਤ ਮੀਂਹ ਪੈਂਣ ਨਾਲ ਫਸਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪਰਸੋਂ ਬਿਜਲੀ *ਪੈਣ †ਨਾਲ ਦੋ ਬਲਦ ਤੇ ਇਕ ਮੈਂਹ ਮਰ ਗਈ। ਸਾਰਿਆਂ ਢਗਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਪਰ ਦੇ ਹੇਠ ਬੰਨ੍ਹਦੇ। ਜਦ ਪੈਲੀ ਪਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜਟ ਓਥੇ ਇਕ ਝੁਗੀ ‡ਪਾਲੇਂਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਰੁਤ ਬਦਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸਕਰ ਮਾਂਦਗੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਓਸ ਸਾਹਬ ਦੀ ਕਿੱਨਾ ਚਿਰ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੇੜ੍ਹਾ ਕੈਦੀ ਜੇਲਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਨਸ ਗਿਆ ਸੀ (ਭਜ ਗਿਆਸੀ) ਕਲ ਪਕੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਓਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਦੀ ਬੜੀ ਲੜਾਈ ਹੋਈ॥

---

*ਪੈਣਾ = to fall.

†ਨਾਲ = owing ("literally with."

‡ਪਾਣਾ = to put. Sometimes it gives the meaning of "making" as ਝੁਗੀ ਪਾਣਾ = to make hut, &c.

Military Words.

Accoutrements } ਕੀਲ ਕਾਂਟਾ, ਜੰਗੀ ਅਸਬਾਬ

Admonish (to) = ਡਾਂਟਣਾ

Advance (to) = ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ

Aim (to take) = ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਨ੍ਹਣਾ

Ammunition = ਗੋਲੀਸਿੱਕਾ

Arms = ਹਥਿਆਰ

Army = ਸੈਨਾ, ਫੌਜ (F)

Arrears of pay = ਪਿਛਲੀ ਤਲਬ (F)

Arrow = ਤੀਰ

Artillery. = ਤੋਪਖਾਨਾ

Attestation paper } ਸਪਾਹੀ ਦੇ ਕਰਾਰ ਨਾਮੇ ਦਾ ਕਾਗਤ

Axe = ਕੁਹਾੜਾ

Baggage = ਨਿਕ ਸੁਕ, ਅਸਬਾਬ

Battle = ਲੜਾਈ (F)

Ball (cannon) = ਗੋਲਾ

Bayonet = ਸੰਗੀਨ (F)

Belt = ਪੇਟੀ (F)

Blow up (to) = ਉਡਾਦੇਣਾ

Burnish = ਚਿਲਕਾਉਣਾ

Camp = ਕੈਂਪੂ

Camp (rest) = ਪੜਾ

Camp (of exercise) = ਜਲਸਾ

Cannon = ਤੋਪ (F)

Cavalry = ਰਸਾਲਾ

Charge or crime = ਦੋਸ਼, ਜੁਰਮ

Clasp = ਕੜੀ (F)

Cleaning rags = ਲੀਰ, ਟੱਲੀ (F)

Compensation dearness of provision = } ਮੈਂਘਾਈ, ਖੁਰਾਕੀ (F)

Compensation (for any thing else) } = ਭੱਤਾ

Corporal = ਨੈਕ

Coward = ਡਰਪੋਕ

Decision = ਫੈਸਲਾ

Defence = ਬਚਾ

Defeat = ਹਾਰ, ਸ਼ਕਸਤ (F)

Deserter = ਭਗੌੜਾ

Detachment = ਦਸਤਾ

Discharge (to) = ਨਾਂ ਕਟਣਾ

Discharge (gun) to = ਚਲਾਉਣਾ

Ditch = ਖਾਈ (F)

Enemy = ਵੈਰੀ

Enlist (to) = ਭਰਤੀ ਕਰਨਾ

Evidence = ਉਗਾਹੀ (F)

Fire to (gun) = ਚਲਾਉਣਾ

Flag = ਝੰਡਾ, ਨਸ਼ਾਨ

Flight = ਭਾਜੜ (F)

Foot soldier = ਪੈਦਲ

Fort = ਕਿਲਾ

Fortification = ਕਿਲਾ ਬੰਦੀ

Fringe of turban = ਝਾਲਰ (F)

Furlough = ਰਜਾ (F)

Garrison = ਕਿਲੇਦੀ ਫੌਜ (F)

Guard = ਪੈਹਰਾ

Guide (A) = ਸਰਦਾਰ

Guilty = ਦੋਸ਼ੀ

Halt (place) = ਮੁਕਾਮ

Halt (to) = ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ

Haversack = ਝੋਲਾ

Helmet = ਟੋਪੀ (F)

Hostage = ਢਕ (F)

Indian articles of war = ਲਸ਼ਕਰੀ ਆਈਨ

Infantry (British.) = ਲਾਲ-ਕੁੜਤੀ (F)

Infantry (Native) = ਕਾਲੀ ਪਲਟਣ (F)

Innocent = ਬਦੋਸ਼

Intrenchment = ਮੋਰਚਾ

Javelin = ਨੇਜਾ

Kit = ਅਸਬਾਬ

Knickerbockers = ਤੰਬਾ

Large pouch = ਖਲੀਤੀ (F)

Load (to) = ਲਦਣਾ

Loop hole = ਮੋਰੀ (F)

Ladder = ਪੌੜੀ (F)

Lance = ਬਰਛਾ

Lead = ਸਿੱਕਾ

Magazine = ਮੇਖਜੀਨ (F)

March (to) = ਕੂਚ ਕਰਨਾ

Medal = ਤਕਮਾ

Measurement = ਨਾਪ

Mine = ਸੁਰੰਗ (F)

Muster (to) = ਗਿਣਤੀ ਕਰਨਾ

* Native Officer (Lieutenant) = ਜਮਾਦਾਰ

Native Officer (Captain) = ਸੂਬੇਦਾਰ

Native Officer (Major) = ਸੂਬੇਦਾਰ ਮੇਜਰ

Native Officer (Adjutant) = ਅਜੀਟਨ ਜਮਾਦਾਰ

* In the Native Cavalry there are four grades ਜਮਾਦਾਰ, ਰਸਾਈ ਦਾਰ, ਰਸਾਲ-ਦਾਰ, ਰਸਾਲਦਾਰ ਮੇਜਰ, The Adjutant is called. ਵਰਦੀ ਮੇਜਰ ॥

Oath = ਸੌਂਹ (F)

Pick axe = ਗੈਂਤੀ (F)

Pistol = ਪਿਸਤੌਲ, ਤਮਾਂਚਾ

Powder = ਦਾਰੂ

Prisoner = ਕੈਦੀ

Punishment = ਸਜਾ (F)

Parade = ਪਰੇਟ, ਕਵੈਦ (F)

Pay = ਤਲਬ (F)

Pay Master = ਬਖਸ਼ੀ

Peace = ਸੁਲ੍ਹਾ (F)

Pension = ਪਿਨਸ਼ਨ, ਇੰਗਸ (F)

Rampart = ਸਫੀਲ, ਫਸੀਲ (F)

Rank = ਹੁੱਦਾ

Ration = ਰਸਦ (F)

Rebel = ਫਸਾਦੀ

Recruit = ਰੰਗਰੂਟ

Regiment = ਪਲਟਨ (F)

Riband (Ribbon) = ਫੀਤਾ

Sappers and miners } ਸਫਰ-ਮੈਨਾ (F)

Sash = ਜਾਲ

Scabbard = ਮਿਆਨ (F)

Sergeant (Infantry) = ਹੌਲਦਾਰ

Sergeant (Cavalry) = ਦਫੇਦਾਰ

Sentence = ਹੁਕਮ, ਫਤਵਾ

Small pouch = ਤੋਸ਼ਦਾਨ

Soldier = ਸਪਾਹੀ

Sword = ਤਲਵਾਰ (F)

Target practice = ਚਾਂਦਮਾਰੀ (F)

Tent = ਤੰਬੂ

Transport = ਭਾਰਬਰਦਾਰੀ (F)

Troop = ਤੁਰਪ

Turban } large = ਸਾਫਾ
small = ਪੱਗ (F)

Uniform = ਬਰਦੀ (F)

Valley = ਘਾਟੀ (F)

Victory = ਫਤੇ, ਜੈ (F)

War = ਲੜਾਈ (F)

Wallet = ਖੁਰਜੀਨ (F)

Warn (to) = ਜਤਾਉਣਾ

Water-bottle = ਲੋਟਾ

Warrior = ਸੂਰਮਾ

Witness = ਉਗਾਹ

PHRASES.

Translate into Punjabi.

Who has brought this man for enlistment? What is his height and chest measurement? Where does he live and what is his class? Has he

been *baptized in the Sikh religion? Have you any relative in the Regiment? Warn the prisoner that he will be tried to-morrow at 8. A M. and ask him what witnesses he wishes to be called in his defence. The prisoner is found guilty of the charge and sentenced to one year's, imprisonment with hard labour. Have his Descriptive Roll made out and sent to the Deputy Commissioner for verification. Your accoutrements, belt rifle, etc., are dirty but on account of your previous good character you are admonished. Dig an entrenchment here and warn the post to be in readiness to turn out. Are the pay papers ready and what compensation do the men get this month?

The Regiment will halt here to-morrow and will march the day after. Tell the Subadar that I will inspect the Company's arms and accoutrements on parade at 5 o'clock to-morrow morning. For what service did you receive the medal? To-morrow will be muster parade at 6. A.M. At what time will you strike the tents to-morrow?

Civil Engineering Words.

Account = ਲੇਖਾ

Account book (F) = ਹਿਸਾਬ ਦੀ [ਕਿਤਾਬ

Adjust (to) = ਠੀਕ ਕਰਨਾ

Advance of money } (F) = ਅਗੇਤੀ ਤਲਬ

Agreement = ਕਰਾਰ

Arch = ਮਹਰਾਬ

Axe (F) = ਕੁਹਾੜੀ

Badge (F) = ਚਪੜਾਸ

Bamboo = ਵਾਂਸ

Bamboo framed work on which tiles or thatch are laid } = ਠਾਠ

Bank (of river) = ਕੰਢਾ

Bar (a door bolt) (F) = ਖਿੱਲੀ

Barrel = ਪੀਪਾ

Basket (small) (F) = ਟੋਕਰੀ

Basket (large) = ਟੋਕਰਾ

Beam (F) = ਕੜੀ

Bellows, small (F) = ਧੌਂਕਣੀ

Blacksmith = ਲੁਹਾਰ

Bolt (F) = ਚਿਟਕਣੀ

Brick (F) = ਇਟ

Brick bat = ਰੋੜਾ

---

* To be baptized = ਪੌਹਲ ਲੈਣਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ ॥

Brick dust (F) = ਸੁਰਖੀ

,, sun dried (F) = ਕੱਚੀ ਇੱਟ

,, half burnt (F) = ਪਿੱਲੀ ਇੱਟ

,, Well burnt (F) = ਪੱਕੀ ਇੱਟ

Brick clamp = ਪਜਾਵਾ

Brick kiln = ਆਵਾ

Bridge = ਪੁਲ਼

Build (to) = ਉਸਾਰਨਾ, ਬਨਾਉਣਾ

Building (F) = ਹਵੇਲੀ, ਮਕਾਨ

Bungalow = ਬੰਗਲਾ

Canal = ਨਹਿਰ (F)

Carpenter = ਤ੍ਰਖਾਣ

Ceiling = ਛਤ ਬੰਦੀ (F)

Cement = ਮਸਾਲਾ

Chain (F) = ਜੰਜੀਰ

Door = ਬੂਹਾ

Door (frame) (F) = ਚੁਕਾਠ

Earth-work = ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਕੰਮ

Excavation = ਖੁਦਾਈ (F)

Foundation = ਨੀਂਹ (F)

Glue (F) = ਸੁਰੇਸ਼

Height (F) = ਉਚਾਈ

Hinge = ਕਬਜਾ

Instrument = ਹਥਿਆਰ

Iron = ਲੋਹਾ

Labourer = ਮਜੂਰ

Ladder (F) = ਪੌੜੀ

Level = ਬਰਾਬਰ

Lime = ਚੂਨਾ

,, (quick) = ਕਚਾ ਚੂਨਾ

,, (slackened) = ਬੁਝਿਆ ਹੋਇਆ [ਚੂਨਾ

Mallet (F) = ਮੁੰਗਲੀ

Mat (F) = ਸਫ, ਫੂੜੀ

Measure (to) = ਨਾਪਣਾ, ਮਿਣਨਾ

Mark = ਨਿਸ਼ਾਨ

Plan = ਨਕਸ਼ਾ

Plank = ਤਖਤਾ

Plenth (F) = ਕੁਰਸੀ

Pocket book (F) } ਖੀਸੇ ਦੀ ਕਤਾਬ, ਜੇਬੀ ਕਤਾਬ

Rafter (F) = ਕੜੀ

Rammer = ਦੁਰਮਟ

Reservoir = ਹੌਜ

Roof (F) = ਛਤ

,, truss (F) = ਕੈਂਚੀ

Room (M. F) = ਕਮਰਾ, ਕੋਠੜੀ

Root up (to) = ਉਖਾੜਨਾ

Rope (M. F) = ਰੱਸਾ, ਰੱਸੀ

Sand (F) = ਰੇਤ

Sand-papers = ਰੇਗਮਾਲ਼

Saw (F) = ਆਰੀ

Screw = ਪੇਚ

Scaffold (F) = ਮਚਾਨ

Sketch = ਨਕਸ਼ਾ

Spike (F) = ਮੇਖ

Tape = ਫੀਤਾ

Tile = ਖਪਰਾ

Wall (F) = ਕੰਧ

White-wash (F) = ਕਲ਼ੀ

Window (F) = ਖਿੜਕੀ

PHRASES.

To be translated into Punjabi.

Point out to every one his work. Are the rest of the men there? Begin from this mark. Shall I up root the tree? This is exceedingly hard ground. Bring a basket and put these bricks in. Where is my sketch. Draw out the tape. How do they arrange the bricks in this kiln. Now that rain has fallen we must begin work upon the roads. A good deal of damage has been done to the roads by the rains. Go about a couple of miles straight along then turn towards the west. The road towards the camp is not level. I went as far as the second bridge according to order. Is there any other tile maker there? Where does the earth go to now? I am now going to look at the other excavation.

Medical.

PARTS OF BODY.

Ankle = ਗਿੱਟਾ

Arm (F) = ਬਾਂਹ

Armpit (F) = ਕਛ

Arm (upper) = ਡੌਲਾ

Back (F) = ਪਿਠ

Belly = ਢਿਡ

Blood = ਲਹੂ

Bone (F) = ਹੱਡੀ

Calf of the leg (F) = ਪਿੱਲੀ

Cheek (F) = ਗੱਲ਼

Chest (F) = ਛਾਤੀ

Chin (F) = ਠੋਡੀ

Ear = ਕਨ੍ਹ

Elbow (F) = ਅੜਕ

Eye (F) = ਅੱਖ
Eyeball = ਡੇਲਾ
Eye brows (F) = ਭਵਾਂ
Eyelashes (F) = ਝਿਮਣੀਆਂ
Face = ਮੂੰਹ, ਚੇਹਰਾ
Finger (F) = ਉਂਗਲੀ
Flesh = ਮਾਸ
Foot = ਪੈਰ
Forehead = ਮਥਾ
Grinder (F) = ਦਾੜ੍ਹ
Gum = ਮਸੂੜ੍ਹਾ
Hand = ਹਥ
Hair = ਵਾਲ
Head = ਸਿਰ
Heart = ਦਿਲ
Heel (F) = ਅਡੀ
Hip = ਕੂਲ੍ਹਾ
Joint = ਜੋੜ
Kidney = ਗੁਰਦਾ
Knee = ਗੋਡਾ
Leg (F) = ਲਤ
Lip = ਹੋਠ
Liver = ਕਲੇਜਾ
Loin = ਲਕ (M) ਕਮਰ (F)

Lung = ਫੇਫੜਾ
Mouth = ਮੂੰਹ
Moustaches (F) = ਮੁਛਾਂ
Nail = ਨੌਹ
Navel (F) = ਧੁਨੀ
Neck (F) = ਗਿੱਚੀ
Nose = ਨਕ
Palm (F) = ਹਥ ਦੀ ਤਲੀ
Pulse (F) = ਨਾੜੀ, ਨਬਜ
Rib (F) = ਪਸਲੀ
Shoulder = ਮੋਹਢਾ
Side = (F) ਵਖੀ
Skull (F) = ਖੋਪਰੀ
Sole (F) = ਪੈਰਦੀ ਤਲੀ
Stomach = ਮੇਹਦਾ
Teeth = ਦੰਦ
Tendon (F) = ਨਾੜ
Thigh = ਪੱਟ
Throat = ਗਲ, ਗਲਾ
Thumb = ਅੰਗੂਠਾ
Toe (F) = ਪੈਰ ਦੀ ਉਂਗਲੀ
Tongue (F) = ਜੀਭ
Wrist = ਬੀਣੀ

Medicines.

Acacia gum (F) = ਕਿਕਰ ਦੀ ਗੋਂਦ

Aconite = ਮਿਠਾਤੇਲੀਆ

Aloes = ਮੁਸੱਬਰ

Assafœtida (F) = ਹਿੰਗ

Alum (F) = ਫਟਕੜੀ

Ammonia Chloride = ਨਸਾਦਰ

Antimony = ਸੁਰਮਾ

Areca nut (F) = ਸੁਪਾਰੀ

Arsenic Alba = ਚਿੱਟਾ ਸੈਂਖੀਆ

Benzoin = ਲੋਬਾਨ

Bitter apple = ਤੁਮਾ

Borax = ਸੁਹਾਗਾ

Calomel = ਰਸ ਕਪੂਰ

Camphor = ਮੁਸ਼ਕ ਕਪੂਰ

Cannabis Indica = ਗਾਂਜਾ

Cardamum (F) = ਲ਼ਾਚੀ

Cloves ਲੌਂਗ

Catacheu = ਕਥਾ

Chalk (F) = ਪਾਂਡੋ

Coriander (F) = ਧਣੀਆਂ

Cucumber = ਖੀਰਾ

Croton seed = ਜਮਾਲਗੋਟਾ

Datura = ਧਤੂਰਾ

Fig (F) = ਹਜੀਰ

Fennel Fruit = ਸੋਏ

Honey (F) = ਸ਼ਹਿਦ

Lemon ਨਿੰਬੂ

Lime = ਚੂਨਾ

Lime juice = ਨਿੰਬੂ ਦਾ ਅਰਕ

Linseed (F) = ਅਲਸੀ

Mace (F) = ਜਲਵਤ੍ਰੀ

Mori or Melboury } = ਤੂਤ ਬਦਾਨਾ

Mustard (F) = ਰਾਈ

Musk (F) = ਕਸਤੂਰੀ

Nux vomica = ਕੁਚਲਾ

Nutmeg = ਜੈਫਲ

Poppy head = ਪੋਸਤ

Prune ਆਲੂਬੁਖਾਰਾ

Sarsaparilla = ੳਸ਼ਬਾ

Sulphur (F) = ਗੰਧਕ

Tamarind (F) = ਇੰਬਲੀ

Turpentine = ਤਾਰਪੀਨ

Vinegar = ਸਿਰਕਾ

Wax (F) = ਮੋਮ

Yolk of Egg (F.) = ਆਂਡੇ ਦੀ ਜ਼ਰਦੀ

Diseases.

Abortion = ਕੱਚਾ ਨਿਕਲਜਾਨਾ

Abscess = ਫੋੜਾ

Acne = ਥਿਮ

Ache = (F) ਪੀੜ

Ague = ਕਾਂਬੇਦਾ ਤਪ

Ascites = ਜਲੌਂਧਰ

Blind = ਅੱਨ੍ਹਾ

Bald = ਗੰਜਾ

Bubo = (F) ਵਧ

Cataract ਮੋਤੀਆ ਬਿੰਦ

Catarrh = ਜੁਖਾਮ

Cut = ਚੀਰ

Consumption = ਤਪ ਦਿਕ

Cough = (F) ਖੰਗ

Cholera = ਹੈਜਾ

Coma (F) = ਬਿਹੋਸ਼ੀ

Deaf = ਬੋਲਾ

Dumb = ਗੁੰਗਾ

Diarrhœa = ਦਸਤ

Dysentery = ਪੇਚਸ਼, ਮਰੋੜ

Dyspepsia = (F) ਬਦ ਹਜਮੀ

Fever = ਤਪ

Fever (enteric) = ਬਰੱਬਰ ਦਾ ਤਪ

Gout = ਗੰਠੀਆ

Gonorrhœa = ਸੋਜਾਕ

Headache = (F) ਸਿਰਪੀੜ

Heart disease (F) = ਦਿਲ ਦੀ ਬਮਾਰੀ

Hemiplegia = ਅਧਰੰਗ

Itch = (F) ਖੁਰਕ

Leprosy = ਕੋੜ੍ਹ

Lumbago (F) = ਕਮਰ ਦੀ ਪੀੜ

Lame = ਲੰਙਾ

Liver complaint (F) = ਕਲੇਜੇ ਦੀ ਪੀੜ

Whitlow
~~Onychia~~ = ਚੰਦਰਾ

Piles = (F) ਬਵਾਸੀਰ

Prickly heat = (F) ਪਿਤ

Pimple = (F) ਫਿੰਮਣੀ

Rheumatism = ਵਾਈ

Small-pox = (F) ਮਾਤਾ

Spermatorehœa = ਮਣੀ ਝੜਨਾ

Spermatore sting = ਡੰਗ

Swelling = (F) ਸੋਜ

Wound = ਜਖਮ, ਘਾਓ

Worm = ਕੀੜਾ

PHRASES.

Translate into Punjabi.

What is the matter with you? I have got a head-ache. Is there much sickness among the men? Yes, there are several men suffering from fever. How is your cough to-day? It is a little bit better. There has been no cholera this year in Lahore. He is suffering from rheumatism. He fell from his horse and broke his leg (his leg got broken). Have two dozen leeches applied on his neck, You must not eat meat but only vegetables. He is both deaf and dumb. Bring him to the Hospital twice a day. Fomentation must be applied on this man's stomach. Open your mouth wide. Let me feel your pulse. Bandage his arm.

Fruits and Vegetables.

FRUITS.

Almond = ਬਦਾਮ

Apple = ਸੇ

Cocoanut = ਨਰੇਲ, ਲਲੇਰ

Date (fresh) = (F) ਖਜੂਰ

Date (dry) = ਛੁਹਾਰਾ

Fig = (F) ਹਜੀਰ

Grapes = ਅੰਗੂਰ

Lemon = ਨਿੰਬੂ

Mango = ਅੰਬ

Melon = ਖਰਬੂਜਾ

Orange = ਸੰਤਰਾ

Peaches = ਆੜੂ

Pears = (F) ਨਾਸਪਾਤੀ, ਨਾਖ

VEGETABLES.

Bean (F) = ਫਲੀ

Brinjal = ਵਤਾਊਂ

Cabbage = (F) ਬੰਦਗੋਬੀ

Cauliflower = (F) ਫੁਲਗੋਬੀ

Carrot = (F) ਗਾਜਰ

Chille = (F) ਲਾਲਮਿਰਚ

Cucumber = ਖੀਰਾ (M), ਤਰ (F)

Garlic = (F) ਥੋਮ

Ginger (dry) = (F) ਸੁੰਢ

Ginger (green) = (F) ਅਦਰਕ

Greens = (F) ਭਾਜੀ

Mint = ਪੂਦਨਾ

Mustard = (F) ਰਾਈ

Onion = ਗੰਡਾ

Pea = ਮਟਰ

Pepper (F) = ਕਾਲ਼ੀ ਮਿਰਚ

Plantain = ਕੇਲ਼ਾ

Potatoes = ਆਲ਼ੂ

Turnip = ਤਸੂਰ

Raisin (F) = ਸੌਗੀ

Redish (F) = ਮੂਲ਼ੀ

Walnut = ਖਰੋਟ

Water-melon = ਤਰਬੂਜ

PHRASES.

To be translated into Punjabi.

Melons are in season in June. Put into the curry pepper chille garlic and onions. The fruits of the autumn are oranges, apples, plaintains and grapes. In the spring the mangoes and figs are green. Plant on this side of the garden peas, potatoes and turnips. On the other put cabbage and cauliflower. Sow radishes in the shade. Mint and tamarind make a very good chutnee.

Sport.

Bush (F) = ਝਾੜੀ

Cartridge. = ਕਾਰਤੂਸ

Dear = ਹਰਨ

Duck (F) = ਬਤਕ

Fish (F) = ਮਛੀ

Game = ਸ਼ਕਾਰ

Gun (F) = ਬਦੂਕ

Hare = ਸਹਿਆ

Jackal = ਗਿਦੜ

Lake (F) = ਝੀਲ਼

Lance = ਬਲ਼ਮ

Lion = ਸ਼ੇਰ

Partrige = ਤਿਤਰ

Pig = ਸੂਰ

Powder = ਦਾਰੂ

Quail = ਬਟੇਰਾ

Reeds = ਸਰਕੜਾ

Shot = ਛੱਰਾ

Snipe = ਚਾਹਾ

Tiger = ਚਿਤ੍ਰਾ

Water fowl (F) = ਮੁਰਗਾਬੀ

PHRASES.

Translate into Punjabi.

Are there any water fowls in that lake? Where can I get good sport? Collect twenty coolies to beat for game. Have you seen any duck flying over the river? How soon will quail be found in this country? Bring the other gun and keep close to me. I shall hide myself behind those reeds. Beat the bushes well and make the birds rise. Can we get snipe here?

Office Words.

Account = ਲੇਖਾ

Blotting paper = ਸ਼ਾਹੀ ਚਟ

Book (F) = ਕਤਾਬ, ਪੋਥੀ

Cash Book (F) = ਹਸਾਬ ਦੀ ਕਤਾਬ

Clerk = ਬਾਬੂ, ਮੁਨਸ਼ੀ

Column = ਖਾਨਾ

Copy (to) = ਨਕਲਕਰਨਾ

Correspondence = (F) ਲਿਖਤ [ਪੜ੍ਹਤ

Day book = ਰੋਜ ਨਾਮਚਾ

Draw line (to) = ਲਕੀਰ ਖਿਚਣਾ

Envelope = ਲਫਾਫ਼ਾ

Fill up (to) = ਭਰਨਾ

Ink (F) = ਸ਼ਾਹੀ

Inkstand (F) = ਦੁਆਤ

Knife (pen) = ਕਾਚੂ

Ledger = ਵਹੀ ਖਾਤਾ

Letter (F) = ਚਿਠੀ

Paper = ਕਾਗਤ

Pen (F) = ਲਿਖਣ

Pencil (F) = ਪਿੰਨਸਨ

Peon = ਚਪੜਾਸੀ

Report (F) = ਰਪਟ

Rubber = ਰਬੜ

Ruler = ਰੂਲ

Seal = (F) ਮੋਹਰ

Sealing wax (F) = ਲਾਖ

Signature (F) = ਸਹੀ

Tape = ਫੀਤਾ

PHRASES.

Translate into Punjabi.

Write to the book-seller and order some pens, ink and sealing wax Show this return to the chief clerk and ask for the Commissioner's signature. Compare the ledger with the day book and see if this account is correct. Copy this report and post it to the Lieutenant-Governor at Lahore. How many peons are employed in this office? Write to the Deputy Commissioner and apply for two more clerks. Get three sorts of envelopes larger than this. Seal that letter and get it registered.

Judicial Words.

Adjure (to) = ਸੌਂਹ ਦੇਣਾ

Agreement = (F) ਲਿਖਤ

Allowance = ਭੱਤਾ

Altercation = ਝਗੜਾ

Assault = (F) ਮਾਰਕੁਟ

Borrow (to) = ਹੁਦਾਰ ਲੈਣਾ

Bribe (F) = ਵਢੀ

Charge = ਦੋਸ

Claim = ਦਾਵਾ

Complaint (F) = ਫਰਿਆਦ, ਨਾਲਸ

Court (F) = ਕਚਹਰੀ

Criminal (F) = ਫੌਜਦਾਰੀ

Defence = ਬਚਾ

Defendent = ਮੁਦੈਲਾ

Evidence (F) = ਉਗਾਹੀ

Fetter (F) = ਬੇੜੀਆਂ

Fine = ਜਰਮਾਨਾ, ਡਨ

Forgery (F) = ਜਾਲਸਾਜੀ

Gambling = ਜੂਆ

Handcuffs (F) = ਹਥਕੜੀਆਂ

Inquire into (to) = ਵਿਚਾਰਕਰਨਾ

Jury (F) = ਪਦੈਤ

Justice = ਨਿਆਂ

Law = ਕਨੂਨ

Law suit = ਮੁਕਦਮਾ

Mortgage (to) = ਗਹਣੇ ਧਰਨਾ

Murder (to) = ਖੂਨਕਰਨਾ

Oath (F) = ਸੌਂਹ

Ornament = ਗਹਣਾ

Perjury = (F) ਝੂਠੀ ਸੌਂਹ

Petition (F) = ਅਰਜੀ

Pleader = ਵਕੀਲ

Plunder (F) = ਲੁਟ

Prosecute (to) = ਫੜਲੈਣਾ

Rigorous imprisonment (F) = ਸਖਤ ਕੈਦ

Robbery (F) = ਲੁਟ ਮਾਰ

Thief = ਚੋਰ

Theft (F) = ਚੋਰੀ

Witness = ਉਗਾਹ

PHRASES.

Translate into Punjabi.

The prisoner was charged with murder and committed for trial. He was defended by a well-known pleader. The jury found him guilty. He was sentenced to two years' rigorous imprisonment. The suit between the party arises out of a mortgage. The evidence against the accused is bad. Hira Singh was bribed to bring a charge of assault against Madho Singh. The Judge was inquiring into a case of gambling. Ten of the signatures to this petition are forgery and perjury. The prisoner was brought before the court in handcuffs.

* EXERCISE I.

One morning I met a lame[1] man in a lane[2]. He had not gone far when his stick[3] broke. Being helpless[4], he sat by the side of a white gate and did not know what to do, there was none to help[5] him, By chance[6] a kind hearted[7] boy passed by that place on the back of a black mare. He took pity on the lame man and helped him to ride on her, while he went by his side to his hut[8] which was a mile off. When the lame man reached home he was happy, and blessed[9] the boy for what he had done.

[1] ਲੰਙਾਂ [2] ਗਲੀ (F) [3] ਸੋਟੀ (F) [4] ਲਚਾਰਹੋਕੇ [5] ਸਹਾਇਤਾਦੇਣਃ
[6] ਅਚਾਨਕ [7] ਦਯਾਵਾਨ [8] ਕੁੱਲੀ (F) [9] ਅਸੀਸਦੇਣਾ

EXERCISE II.

Two women were quarrelling with one another about a child and neither of them had any witness[1]. Having gone before the Judge[2] one continued saying the child is mine, and the other also was saying, the child is mine, O your worship[3] give justice. The Judge being

* Throughout these exercises wherever there are verbs the infinitive only is given.

helpless sent for the executioner[4] and said to him, of this child make two pieces, and give one to each of these women. On hearing the order of the Judge the executioner drew the sword[5] and was about to cut the child in two. During[6] this one of the women stood still, and said nothing, but the other woman weeping aloud, said, O, Sir, do not kill my child, if such, is justice, I give up my claim. For God sake give her the child. On hearing this the Judge became convinced[7] that this indeed is the real mother.

[1] ਉਗਾਹ [2] ਨਿਆਈਂ [3] ਹੇ ਦੀਨਦਿਆਲ [4] ਜਲਾਦ [5] ਤਲਵਾਰ ਸੂਤਨਾ
[6] ਏਨੇ ਵਿਚ [7] ਅਕੀਨਕਰਨਾ

---

* Exercise III.

Guláb Singh had left one son, a boy named *Attar Singh*, nearly four years old, and as the custom[1] seemed to prevail[2] in the *Faridkot* family, this child was acknowledged[3] as chief by the British Government the administration[4] of affairs remaining until he should reach his majority[5] in the hands of *Faujá Singh* and *Sirdárni Dharam Kaur* the widow[6]. *Pahár Singh* and *Sáhib Singh* had during the life time[7] of their brother lived with him and enjoyed the estate[8] in common, and it was decided that they were at liberty to remain thus.

[1] ਰੀਤ (F) [2] ਜਾਰੀਹੋਨਾ [3] ਮੰਨਣਾ [4] ਬੰਦੋਬਸਤ [5] ਜੁਆਨੀ (F)
[6] ਰੰਡੀ (F) [7] ਜੀਉਂਦੇਜੀ [8] ਜੈਦਾਤ, ਜਗੀਰ (F)

Exercise IV.

On the seventh of *June*, *Rájá Sarúp Singh* joined the British Camp at *Alipore* and the following day the battle of *Badli Saráe* was fought in which the *Jhind* troops behaved[1] well, and were complimented on the field by Commander-in-Chief, who sent one of the captured guns to the *Rájá* as a present[2]. On the 19th *June* the *Jhind* troops aided[3] in repulsing[4] the *Naseerábád* force which all attacked[5] the camp, and on the 21st were sent to *Bhágpat* to repair the bridge of boats, which

*All proper names are in Italics.

had been destroyed. In three days the bridge was completed[6], but had to be again destroyed[7] as the mutineers attacked the *Rájá* in overwhelming numbers compeling him to retire.

[1] ਨਿਬਾਹੁਣਾ [2] ਸੁਗਾਤ, ਨਜਰ (F) [3] ਸਹਾਇਤਾਦੇਣਾ [4] ਪਿਛੇਹਟਾਉਣਾ
[5] ਹੱਲਾ ਕਰਨਾ [6] ਪੂਰਾਕਰਨਾ [7] ਢਾਹੁਣਾ

Exercise V.

Early in the month of *November* 1845 *Sarúp Singh* was called upon to send 150 camels for the use of the *Sirhind* Division, but this inspite[1] of promises and repeated orders, he neglected[2] to do, and the result was great inconvenience[3] to the troops called upon to march. A fine Rs. 10,000 was levied upon him by *Major Broodfoot*, which was realized[4] in the following year. After the warning[5] the conduct of the *Rájá* was quite satisfactory, the exertions[6] of his people in providing supplies[7], and carriage were great, his contingent served with the British troops and a detachment of it, which accompanied the *Patyálá* contingent to *Ghumgarána* under *Captain Hay* was highly praised[8] by that officer, for its steady conduct and discipline[2].

[1] ਭਾਵੇਂ [2] ਘਾਉਲ ਕਰਨਾ [3] ਦੁਖ [4] ਲੀਤਾ ਜਾਨਾ, ਵਸੂਲ ਕਰਨਾ
[5] ਹੁਕਮ [6] ਜਤਨ [7] ਰਸਤ (F) [8] ਬਡਿਆਈ ਕਰਨਾ [9] ਸਖਾਈ, ਕਵੈਦ (F)

Exercise VI.

When the mutiny[1] broke out in May 1857 *Rájá Sarúp Singh* was not behind the *Rájá* of *Patyálá* in active loyalty[2]. When the news reached him in *Sangraur* of the revolt[3] at Delhi, he at once collected all his troops and by force marches reached *Karnál* on the 18th, where he undertook the defence[4] of the City and Cantonments. His contingent did not exceed 800 men, but it was orderly and well disciplined and its presence at *Karnál* gave confidence[5], and secured[6] that station from plunder. From *Karnál* the *Rájá* sent a detachment to secure the bridge of boats at *Bhágpat*, twenty miles north of Delhi,

enabling[7] the Meerat force to cross the *Jamná* and join Sir H. *Barnard's* column. The town of *Pánípat* which was in a most excited[8] state was restored to order, and the *Jindh* force marched in advance[9] of the British columns.

[1] ਗਦਰ [2] ਨਿਮਕ ਹਲਾਲੀ (F) [3] ਬਲਵਾ [4] ਬਚਾਓ [5] ਭਰੋਸਾ [6] ਬਚਾਓਣਾ [7] ਕਰ ਸਕਨਾ [8] ਜੋਸੁਦਾ ਹਾਲ [9] ਅਗੇ

Exercise VII.

(Higher Standard Punjabi 12th January 1890.)

Two fellows by name *Heerá* and *Faujá Singh* stated, that they had seen *Dyál Singh* seized[1] the ill fated[2] lad from behind and strangled[3] him. Owing to their being behind a hedge[4] he did not notice them, their bullocks were resting, in fact one bullock had got lose from the yoke[5] and was lying down. There was not the least doubt that it was *Dyál Singh* because he was club-footed[6] and limped[7] with left leg, and they would know him by that at any time. This *Dyál Singh* was a well known bad character[8] and cattle thief. He had already been several times in prison. On one occasion he had been detected[9] carry off a cart and pair of bullocks, which were left standing near the gate of the village while the cart man was getting some grain parched[10], for him. He had been imprisoned for two years, when the head *Lambardár* heard, what *Faujá Singh* had to say he sent for some trackers[11], who lived in the next village to trace[12] *Dyál Singh's* foot steps and catch him if possible. When they arrived at the place the foot steps of the club-footed man were easily traced, through the cultivation[13] but afterwards they were lost in the follow land[14] as the ground was so hard that no impression[15] was felt. As it was no use to try further, they returned home and reported the matter to the *Thána*.

[1] ਫੜਨਾ [2] ਅਭਾਗੀ [3] ਗਲ ਘੁਟਨਾ [4] ਵਾੜ (F) [5] ਪੰਜਾਲੀ (F) [6] ਡੁਡਾ [7] ਲੰਗੜਾਉਨਾ [8] ਲੁਚਾ [9] ਖੋਜਲਾਉਣਾ [10] ਭੁਨਾਉਣਾ [11] ਖੋਜੀ [12] ਖੋਜ ਕਢਣਾ [13] ਖੇਤੀ (F) [14] ਬੰਜਰ [15] ਖੋਜ, ਪਤਾ

EXERCISE VIII.

(Higher Standard Punjabi 10th July 1890.)

The wounded[1] thief was unable to walk, so he was put in the cart with the dead[2] body, the boy's arms were fastened[3] behind his back and a cord passed round his neck, which I tied to my own saddle[4], Leaving twenty men to guard[5] the woundod we then quickly proceeded, we arrived at a large village before the sun rose, but the villagers were up, and the herds[6] of cattle were pouring out of the gates on their way to the pasture. We ordered our men to pitch the camp under some tall *shisham* trees. My father's brother-in-law and myself went to the gates and requested to see the head man. After waiting a long time we were ushered[7] in to the house. He was a *Sikh* of high caste but of a proud[8] disposition. My father was spokes[9] man and having given him the usual salutation[10] of the Sikhs, introduced himself as a merchant, he told him of the attack the robbers made on us, of which however he seemed to be perfectly in credulous[11]. He replied at once, you must be under some mistake[12] there has not been a high way robbery[13] here for years.

[1] ਘਾਇਲ [2] ਲੋਥ (F) [3] ਮੁਸਕਾਂ ਬੰਨ੍ਹਨਾ [4] ਕਾਠੀ (F) [5] ਰਾਖੀਕਰਨਾ [6] ਵਗ [7] ਲਜਾਨਾ [8] ਮਜਾਜੀ [9] ਬੋਲਣਵਾਲਾ [10] ਵਾਹਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ (lit. victory of God.) [11] ਬੇਅਤਬਾਰ [12] ਭੁਲ (F) [13] ਧਾੜਾ

EXERCISE IX.

At that time he took his rifle in his hand and told the woman he was going to shoot[1] her as she refused to marry him on account of his poverty[2]. She imagining[3] he was joking[4], laughed at him, he then deliberately[5] put his gun up to his shoulders, and aiming[6] at her head fired. The bullet[7] penetrated[8] the left eye and brain, and came out at the back of the head, after satisfying himself that the woman was dead, he stepped out of the house, and standing up against[9] the wall shot himself through the heart[10]. The murderer[11] and his victim[12] were both very young, neither of them being over 23 years of age and the

neighbours[13] say, the only time they had any high words, was, when the question of her turning Mohammadan was discussed.

[1]ਗੌਲ਼ੀਮਾਰਨਾ [2]ਗਰੀਬੀ (F) [3]ਵਿਚਾਰਨਾ [4]ਠਠਾ ਕਰਨਾ [5]ਸਹਿਜਨਾਲ [6]ਸ਼ੁਸਤ ਲਾਓਣਾ [7]ਗੋਲ਼ੀ (F) [8]ਵੜਨਾ [9]ਕੰਧਨਾਲ ਲਗਕੇ [10]ਕਲੇਜਾ [11]ਖੂਨੀ [12]ਬਲ਼ੀ (F) [13]ਗੁਆਂਡੀ

Exerise X.

(Higher Standard Punjabi 10th July 1887.)

One dark night *Lahná Singh*, and *Gujar Singh*, with two hundred men determined[1] to surprise[2] *Lahore*. They found all the gates closed, but one *Dyál Singh*, showed them a drain[3] by which it was possible to enter with some squeezing[4]. *Gujar Singh*, led[5] the way, *Lahná Singh*, followed and the other *Síkhs*. The fort was taken by surprise. *Amír Singh*, the Deputy Governor captured at a "*Nautch*"[6] and put in irons[7] and before morning the whole city was in the possession of the confiderates[8]. Early the next day *Sobhá Singh Kanhiyá* nephew[9] of *Jai Singh* arrived. He had been in hiding at his native village of *Kanáh*. He was one of the confiderates and although[10] too late to aid in the capture, was allowed a share of the prize[11]. Then came the other *Bhangí* and *Ghanayá* Sardárs and lastly[22] *Charat Singh Skar Chakiá* who was very hard to please and would not go away till the *Bhangíes* had given him the *Tamzamá gun* which he carried to *Gujránwálá*.

[1]ਅਰਾਦਾ ਕਰਨਾ [2]ਚਾਣ ਚੱਕ ਲੈਣਾ [3]ਮੋਰੀ (F) [4]ਸੁੰਗੜਣਾ [5]ਰਾਹ ਦਸਨਾ [6]ਨਾਚ [7]ਹਥਕੜੀਆਂ (F) [8]ਸਾਂਝੀ [9]ਭਤੀਜਾ [10]ਭਾਵੇਂ [11]ਲੁਟ (F) [12]ਅੰਤ ਨੂੰ ।

Exercise XI.

(Higher Standard Punjabi January 1888.)

About the same time *Ranjít Singh* likewise[1], found reasons to distrust[2] the possession of strong places and *Fateh Singh Ahlúwálíá*

was pursuaded[3] by his old brother in arms to leave a masonary[4] fort unfinished and was further induced[5] by his own fears to fly[6] to the south of the *Sutlej*. He was assured of English protection[7] in his family estates in the *Sirhind* province, but *Ranjít Singh* remembering perhaps the treaty with Lord *Lake* earnestly endeavoured to allay the fears of the fugitive[8] and to recall a chief so dangerous in the hands of his allies[9]. *Fateh Singh* returned to *Lahore* in 1827, he was received with marked honour and he was confirmed in nearly all his possessions.

1 ਓਸੇ ਤਰਾਂ 2 ਨਾ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ 3 ਸਮਝਾਉਣਾ 4 ਪੱਕਾ ਕਿਲਾ
5 ਉਕਸਾਉਣਾ 6 ਉਡਣਾ = ਭਜ ਜਾਣਾ 7 ਸ਼ਰਣ (F) 8 ਭਜਣ ਵਾਲਾ
9 ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ

Exercise XII.

(Higher Siandard Punjabi 10th July 1888.)

On his arrival[1] in the *Punjáb*, to which the presence thereof *Humáyún*[2] had summoned him. Sikundar found that *Tátár Khán* whom he left in command had fled from the new fortress of *Rohás* to *Delhi* and the *Mugals* had without opposition[3] recovered all the country as far as *Lahore*. *Sikandar* dispatched 40 thousand horse to oppose[4] their further pr ogress. This army suffered so great defeat. Thus the baggage and elephants became the prey of his adversaries and the fugitives[5] never drew[6] rein till they reached *Delhi*. This defeat did not deprive[7] *Sikandar Sháh* of all hope of retrieving[8] his fortune.

1 ਪਹੁੰਚ (F) 2 ਬੁਲਾਉਣਾ 3 ਸਾਮਨਾ, ਰੋਕਟੋਕ 4 ਰੋਕਨਾ 5 ਭਗੌੜਾ
6 ਵਾਗਾਂ ਮੋੜਨਾ (ਸਾਮਨਾ ਕਰਨਾ) 7 ਨਿਰਾਸ ਕਰਨਾ (ਖਾਲੀ ਕਰਨਾ)
8 ਮੁੜਕੇ ਲਭਣਾ

Exercise XIII.

(Higher Standard Punjabi 12th July 1893.)

However[1] much *Gújar Singh* may have wished to exclude[2] his eldest son from the succession[3], the *Sardár* of the *Khalsá* would not

admit his right[4] to do so, and *Sáhib Singh* took possession[5] of his father's estates without active opposition from *Fateh Singh*, who went to him with *Máhan Singh* at *Gujránwálá* for some time there was peace[6] between the brother-in-law[7] *Máhan Singh* and *Sáhib Singh*. But in 1789 they openly quarrelled and for two years remained in constant hostility[8], at length in 1791 *Máhan Singh* shut up *Sáhib Singh* in the fort of *Sodbia* and reduced him to great straits. The *Bhangi* chief called to his assistance[9] *Lahná Singh* of *Lahore* and *Karm Singh* of *Doolo*. The former would not move, but *Karm Singh* came with a large force, to raise[10] the siege, and an engagement took place between him and *Mahán Singh*. The *Sukar Chakián* chief was at this time very ill, and during the fight fainted[11] on the elephant. The *Mahánwat* of which turned and carried his master from the field. His forces on seeing their leader fled, and siege was raised and *Máhan Singh* returned to *Gujránwálá*, where he died three days afterwards. The desertion[12] of his old friend *Johd Singh Wazirábádiá* hastening his death.

[1] ਭਾਵੇਂ [2] ਬਾਹਰਕਢਣਾ [3] ਗਦੀ (F) [4] ਹਕ [5] ਸਾਂਬ ਲੈਣਾ [6] ਸੁਲਾ (F)
* [7] ਸਾਲਾ, ਭਨਵਈਆ [8] ਸਦਾ ਦਾ ਵੈਰ [9] ਸਹਾਇਤਾ (F) [10] ਮੋਰਚਾ ਉਠਾਓਨਾ
[11] ਗਸ਼ਖਾਣਾ [12] ਭਾਜ (F)

Exercise XIV.

The *Patyálá Sirdárs* and the *Rájás* of *Jhindh* and *Nábhá*, who had benefitted so much by the late[1] visit of *Ranjit Singh*, again invited his assistance, which he very willingly[2] promised. He collected a large body of horse under the command of his famous[3] general *Díwán Mohkam Chand*, and *Sirdárs Fateh Singh, Ahlúwáliá* and *Gharbá Singh*, and in *September* 1807 he appeared before *Patyálá*, where the intrigues[4] of the former year were repeated in order to induce[5] him to espouse[6] the cause of one party or the other. It was a mere question of money, and the *Ráni* bribed[7] highest. Besides money and diamonds she gave

---

* See amoung relations page 33.

Ranjít Singh a brass gun named *Khúri Khán*, afterwards taken by the English during the compaign of the *Satlej*,

[1] ਪਿਛਲਾ ਮਿਲਾਪ [2] ਪਰਸੰਤਾ ਨਾਲ [3] ਨਾਮੀ [4] ਖਚਰ ਵਿਦਿਆ (F) [5] ਭਰਮਾਓਣਾ [6] ਹਾਂਮੀ ਭਰਨਾ [7] ਵੱਢੀ ਦੇਣਾ

Exercise XV.

At the time of mission[1] to *Lahore*, *Ranjit Singh* had conquered a large portion of the *Punjáb* province, between the *Jhelum* and the *Bias*. Those chiefs like *Jodh Singh Rámgharyá* and *Fateh Singh Ahlúwáliá* who still held a large extent of territory[2] were in reality[3], subject to his authority, and attended him on all his expeditions with large contingents of troops. The north-west portion of the *Punjáb* was held by the *Afghâns* the province[4] of *Multán* by *Muzafar Khán*, and the hill country by *Rájá Sansár Chand*, *Katoch*, but all these were beginning to respect[5] the power and the fortune of the *Mahárájá* and to calculate[6] the time when his arms would be turned[7] against them.

[1] ਪਰੈਤ (F) [2] ਅਲਾਕਾ [3] ਅਸਲ ਵਿਚ [4] ਸੂਬਾ [5] ਆਦਰ ਕਰਨਾ [6] ਵੇਲ ਵਿਚਾਰਣਾ [7] ਹਥ ਉਠਾਓਣਾ

Exercise XVI.

Two men gave some property[1] in charge of an old woman and said when we both come back, we will take our property. After a short time one of them came to the old woman and said my partner[2] is dead give me all the property. The old woman being helpless gave it to him, soon after the other man came and demanded his property. Then the old woman said, your partner came to me and said that you were dead, although I told him, I did not believe him he would not listen to what I said and took away all the property. The man dragged[3] the old woman before the Judge, and demanded justice. The Judge after much consideration found out that the old woman was blameless[4], and said to the man, your first agreement was " when we both come we will take away the property."

How can you take it away without him. The man being helpless went his away.

[1]ਮਾਲ ਮੱਤਾ [2]ਭਿਆਲ, ਭਾਈਵਾਲ [3]ਘਸੀਟਣਾ [4]ਬਦੇਸ

Exercise XVII.

On we marched for miles and miles over the desolate[1] looking country, not a blade[2] of grass or a sign of habitation[3] any where. As night began to fall we halted at a solitary[4] hut, shadowed by a clump[5] of date[6] trees. Close by, there was a well of fresh water, my quarters were, a room twelve feet square[7] without windows[8] or chimney[9]. After a while it came on to rain when the escort[10] and donkey man came in for shelter[11]. The *Hájee* now clad in more humble style sat on the floor and lit a fire, the smoke[12] of which found its way out through the open door way. The next morning I started about three hours after sun rise and travelled along until evening[13], when I again halted. When we came to a bad bit of the road, the animals had to be unloaded, and helped down by hand and by ropes.

[1]ਉਜਾੜਦੇਸ [2]ਘਾ ਦਾ ਪਠਾ [3]ਵਾਸੀ [4]ਕੱਲੀ [5]ਝੁੰਡ [6]ਖਜੂਰ ਦਾ ਬੂਟਾ [7]ਚੌਰਸ [8]ਤਾਕੀ, ਬਾਰੀ (F) [9]ਅੰਗੀਠੀ (F) [10]ਰਾਖੇ [11]ਓਲਾ, ਆਸਰਾ [12]ਧੂਆਂ [13]ਸੰਧਿਆਂ (F)

Exercise XVIII

When *Sáhib Singh* succeeded[1] his father at *Patiálá*. *Rájá Gujpat Singh* did his best to restore[2] order and assisted *Diwán Manú Mall* to put down the rebellion[3] of *Sirdár Mahán Singh* who had proclaimed[4] himself independent[5] at *Bhawánigurh*. He also in person marched[6] against *Álá Singh* of *Talwandí*, who had thrown off the authority[7] of *Patiálá*. In 1786 while engaged in an expedition against refractory[8] villages in the neighbourhood of *Umballa*, with *Diwán Manú Mall* and *Bibi Rijindar* the sister of *Rájá Patiálá*, he fell ill with fever and was carried to *Safidon*, where he died aged 51

His eldest son *Mehar Singh* died in A. D. 1780, leaving one son *Hari Singh* who was put in possession of *Safidon* by *Rájá Gájpat Singh.* But he was of dissipated[9] habits, and in the state of intoxication fell from the roof of his house, and was killed.

[1] ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਣਾ [2] ਸੁਧਾਂਰਨਾ [3] ਬਲਵਾ, ਦੰਗਾ [4] ਡੌਂਡੀਪਟੌਣਾਂ
[5] ਆਪ ਹੁਦਰਾ, ਆਜਾਦ [6] ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨਾ [7] ਹੁਕਮ [8] ਜਿੱਦੀ [9] ਉਜਾੜੂ

Exercise XIX.

To please my father I mounted[1] the horse, and as soon as I was upon his back I put my hand upon a peg[2], as I had already seen the Indian do, to make the horse ascend[3] into the air. This I did without waiting to receive instructions from the owner. The instant I touched the peg the horse mounted with me into the air[4], as swift as an arrow[5] shot out of a bow[6], and I was soon at such a distance from the earth that I could not distinguish my object. By the swiftness of the motion[7] I was for sometime unapprehensive[8] of the danger[9] to which I was exposed, but when I grew sensible of it I endeavoured[10] to turn the peg contrary[11] way. But the experiment[12] would not answer my expectation and still the horse ascended with me and carried me a greater distance from the earth.

[1] ਸਵਾਰੀ ਕਰਨਾ [2] ਕਿੱਲੀ [3] ਚੜ੍ਹਨਾ [4] ਵਾ (F) [5] ਤੀਰ [6] ਕਮਾਨ [7] ਚਲਣ
[8] ਨਾਸਮਝਣਾ [9] ਭੈ [10] ਜਤਨ ਕਰਨਾ [11] ਪੁਠੇ ਪਾਸੇ [12] ਪਰੀਖਯਾ (F)

Exercise XX.

In January 1841 *Sher Singh* became *Mahárájá* of *Lahore* and some months later the *Rájá* of *Mandí* was released[1] from confinement[2] and permitted to return to his country, taking with him the silver image[3] of the goddess (Devi) which was the object of general veneration[4] in the hills, and which the *Sikhs* had carried away from her temple at *Kamálgarh.* The release of the *Rájá* was a spontaneous[5] act of *Mahárájá Sher Singh* who was of a kindly disposition and was exceedingly[6] displeasing to the minister *Dhyán Singh*, who found himself disappointed[7]

of a very large present to himself and a *Nazráná* to the State treasury, that had for months past formed the subject of a secret[8] negotiation between him and certain *Gosáon* bankers of *Mandi.*

[1]ਛਡਣਾ [2]ਕੈਦ (F) [3]ਸੂਰਤ (F) [4]ਮਾਨਤਾ (F) [5]ਮਨਦੀ ਮਰਜੀ (F)
[6]ਅਤਿਅੰਤ [7]ਨਰਾਸ [8]ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਬੰਦੋਬਸਤ

Exercise XXI.

(Higher Standard Punjabi 10th January 1895.)

When *Híra Singh* was killed by the Army the Colonel who was considered a Protege of the *Rájá* was turned[1] out of the Regiment by his own men and he then entered[2] the force of *Sardár Shám Singh Attriwálá.* When the Regiment was in front of the enemy at *Sabrán* the men finding that they could not fight without their old Colonel insisted[3] upon his returning to command them, which he did, with distinguished[4] gallantry throughout the battle, after *Farn Sháh* he had been sent with a deputation from the *Panchaits* of the Army to *Rájá Guláb Singh* to implore[5] him to join them without delay but the *Rájá* had other designs.

[1]ਕਢਦੇਣਾ [2] ਹੋਣਾ ਵੜਨਾ [3]ਹਠਕਰਨਾ [4]ਮਸ਼ਹੂਰ [5]ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ

Exercise XXII.

(Higher Standard Punjabi 10th July 1895.)

To be translated without any help.

After the death of *Shám Singh* in 1813 *Dharam Singh* received a portion of his *Jágirs.* He served at *Multan*, *Kashmir*, *Pesháwar*, and in other campaigns and when he grew old the *Mahárájá* resuming his *Jágirs* gave him a cash pension of Rs. 2,000 and placed his son *Ganda Singh* with prince *Sher Singh* who gave him a *Jágír* of Rs. 3,000 from his own estate. He was a great favorite with the prince whom he accompanied to *Yusafzai* where he was wounded and afterwards to *Kulú* When the prince was *Nizám* of *Kashmir*, *Ganda Singh* held both civil and military appointments under him and was employed to reduce the *Rájá's Bhamba* and *Khakha* to obedience. He afterwards served at *Naushera* and *Banún.*

Exercise XXIII.

To be translated without any help.

Manun Mul was on his road back from *Karnál* when he heard that of all that his enemies had accomplished against him. Understanding that till fortune changed it would be madness to return to *Patyálá*, where he could only expect imprisonment or death, he took refuge with *Sirdár Kurm Singh* of *Sháhábád*.

The chief promised him not only protection but assistance to recover his power in *Patyálá*; but treacherously wrote to *Rájá Sahib Singh* telling him of the arrival of the fugitive and urging him to take *Ghanor* before the *Diwán* could raise troops and come to the help of his relative. *Nanan Mul* with difficulty collected a small force and marched to the relief of the fort; but on the road he heard of its capture, his men deserted and he was obliged to seek a new asylum in the *Kythal* territory where he took up his residence at the little village of *Chikah* close to the *Patyálá* frontier. All his estates were confiscated his property seized, and his relations expelled from office or placed in confinement.

Exercise XXIV.

To be translated without any help.

Gajat Singh joined the *Sikh* army in 1763, when *Zin Khán* the *Afgán* Governor of *Sirhind*, was defeated and slain; and he then seized a large tract of country, including the districts of *Jhind* and *Safidon*, overrunning *Pánípat* and *Karnál*, but he was not sufficiently strong to hold them. Yet, in spite of this rebellion, he did not deny altogether the authority of *Delhi* Court. He remained, as before, a *Malguzar* of *Delhi*, paying revenue to the Emperors; and in 1767, having fallen a lakh and half into arrears, he was taken prisoner by *Nájíb Khán*, the Muhammadan Governor, and carried, to *Delhi*, where he remained a prisoner for three years, only obtaining release by leaving his son *Merhr Singh* as a hostage for the punctual payment of what was due.

Exercise XXV.

To be translated without any help.

In 1826 *Rájá Sangat Singh* paid a visit to *Mahárájá Ranjit Singh* He was met at *Amritsar* by some *Sirdárs* of the Court, and conducted with honor to *Lahore* where the *Mahárájá* received him very kindly, and on the festival of the *Holi* made his officials present nazar to him

Ranjit Singh invited the *Rájá* to accompany him to *Jawala Mukhi*, a place of pilgrimage in the *Kangra* hills, and he consented to go as far as *Dinanagar*, where he waited for the *Mahárájá's* return, when he received the grant of the *Jágir* in the *Jalandhar Doáb*. In 1827, he again visited *Lahore*. *Mahárájá Ranjit Singh* seems to have taken a great liking for him and gave him many presents, one of which brought him into some trouble with the British Government.

Exercise XXVI.

(Higher Standard Punjabi January 1896.)

To be translated without any help.

Prince *Nao Nihál* Singh, indignant with *Misar Beli Rám* for having supported his father's favourite *Chet Singh*, threw him and his brother into prison where they remained six months, till at the intercession of *Mahárájá Kharak Singh* they were released, *Beli Rám* was a zealous supporter of Prince *Sher Singh*, who, when he ascended the throne, restored the *Misr* to his old post of *Toshá Kháná*, *Rúp Lál* made Govenor of *Kalánour* and the lands of *Lahore* State south of the *Satlej* with orders to resume the fort and of domain *Bhratpur* from *Jamádár Khushál* Singh.

Technical words referring to the parts of Persian Wheel, Ploughing, Irrigation, Cutlivation etc., are given below :—

Persian Wheel.

* ਹਰਟ ਹਲਟ = Persian wheel.

ਢੋਲ = upper wheel.

ਚੁਹੱਕਲੀ (F.) lower wheel.

ਤਕਲਾ = axes of ਢੋਲ

ਕਾਂਵਣ = cross beam.

ਕੁੱਤਾਂ = stop cock.

ਪੰਜਾਲੀ (F.) = yoke.

ਖੈੜ = water wheel.

ਮਾਲ੍ਹ (F.) = rope.

ਟਿੰਡ (F.) = water pot.

ਨਸਾਰ (F.) = wooden trough.

ਝਲਾਰ (F.) = excavation by side of river from which water is taken for irrigation.

ਗਾਹਣੀ (F.) = driving seat.

ਆਡ (F.) = water chanal.

ਪੁਰਾਣੀ (F.) = driving whip.

---

* All the Feminine words will be marked (F).

Plough.

ਹਲ = plough.

ਫਾਲਾ = coltor of a plough.

ਪੰਜਾਲੀ = yoke.

ਕੁੜ = body of plough.

ਸੁਹਾਗਾ = wocden drag.

Land.

ਚਾਹੀ(F) = land watered by well.

ਨਹਿਰੀ(F) = Ditto by canal.

ਬਰਾਨੀ, (F) ਮਾਰੂ = depending upon [rain.

ਬੇਟ = low land near the river.

ਟਿੱਬਾ = high land.

ਬੰਜਰ = barren or waste land.

ਰੋਹੀ(F) = sandy land·

ਨੁਆਣ = low land.

ਰੱੜਾ = level ground.

ਰੱਖ(F) = land reserved by Govern- [ment.

ਬੀੜ = meadow.

Agriculture.

ਪੈਲੀ (F) = a field.

ਕਿਯਾਰਾ = a part of field.

ਪੱਠੇ = fodder.

ਮੂਸਲ = a stack of wheat chaff.

ਗਾਹੁਣਾ = to thresh.

ਤੂੜੀ (F) = chaff.

ਪਿੜ = a place where gram is [stacked up or threshing floor.

ਗਾਹੀ (F) = threshing.

ਬੀਆਈ (F) = sowing.

ਬੀਜਣਾ = to sow.

ਵਾਹੀ (F) = The profession of cultivation, ploughing, land.

ਵਹਾਈ (F) = ploughing.

ਵਾਢੀ (F) = cutting.

ਬੀ = seed.

ਹੋਲਾਂ (F) = roasted ਡੱਡੇ.

ਡੱਡੇ = gram with (husk) shells.

ਗੀਨਾ = sugar cane.

ਟੀਂਡਾ = cotton bud.

ਸਿੱਟਾ = ear of wheat, &c.

ਛੱਲੀ (F) = ear of Indian-corn.

ਵਟ (F) = boundary of field.

ਮਣਾ = a place of observation.

ਭਰੀ (F) = a load of grass, &c.

ਪੂਲਾ = small load of grass, &c.

ਫਸਲ (F) = crops.

ਪਕਣਾ = to reap.

ਗੁਡਿਹਾਲ = a place where sugar is made.

ਵੇਲਣਾ = sugar mill.

ਖੋਰੀ = dry leaves of sugar cane.

ਸਿੰਜਣਾ = to water.

ਖਾਤ (F) = manure.

ਜੋਗ (F) = pair of bullocks.

ਭਿਆਲੀ (F) = partnership.

ਹਿੱਸਾ = part.

ਬਿਗਾਹ = 120 feet square.

ਵਾਰੀ (F) = turn.

ਜੋਣਾ = to yoke.

ਸੇਪੀ = a kind of servant who does not get monthly wages but he gets so much on cutting the crops and so much on births, marriages, &c.

ਕਿਆਰਾ = part of field.

ਕਿਆਰਾ ਮੋੜਨਾ = to give water from one part of field to the other.

ਫਲਾ = a square wooden frame slightly loaded.

ਮੇਹੜ = the oxen of a threshing floor, the rope by which the line of oxen treading out corn are tied.

ਸੈਂਡ = mixture of wheat and chaff, &c.

ਮੂਸਲ = stack of chaff.

ਨਾੜ (E) = wheat straw.

Cookery.

ਦੇਚਕਾ = a brass cooking vessel.

ਤਵਾ = an iron pan for cooking bread.

ਕੜਾਹੀ (F) = frying pan.

ਥਾਲੀ (F) = a small brass or metal dish.

ਛਨਾ = a metal drinking cup.

ਕੌਲ = a metal small drinking cup.

ਭਬਕਾ = ,, ,, glass.

ਤਾਸੀ (F) = small metal dish.

ਕੜਛੀ (F) = spoon.

ਗਾਗਰ (F) = a large brass pitcher.

ਘੜਾ = an earthen pitcher.

ਚੁਲ੍ਹਾ = fire-place.

ਲੋਹ (F) = a large pan used for [cooking bread.

Punjabi Instruments.

ਚਰਖਾ = spinning wheel.

ਵੇਲਣਾ = sugar mill.

ਉਖਲੀ (F) = mortar.

ਚੱਕੀ (F) = a corn mill.

ਬੁਹਾਰੀ, ਬੌਕਰ (F) = a brush.

ਛੱਜ = a winnowing instrument.

ਦੌਰੀ (F), ਕੂੰਡੀ = a small earthen or [stone mortar.

ਘੋਟਣਾ, ਡੰਡਾ = a small wooden pestle.

ਚਾਟੀ (F) = a large earthen vessel.

ਮਧਾਣੀ (F) = churning staff.

ਤਕੜੀ (F) = scales.

Some Important words referring to milk.

ਦੁਧ = milk.

ਦਹੀਂ (F) = curd.

ਦਹੀਂ ਰਿੜਕਣਾ = to churn.

ਲੱਸੀ, ਛਾਹ (F) = butter milk.

ਮਖਣ, ਮਖਣੀ = butter.

ਅਧਰਿੜਕਿਆ = half churned.

ਪਨੀਰ = cheese.

ਮਲਾਈ (F) = cream.

There are two Crops in the Punjab one is ਹਾੜੀ having beeen cut about the month of ਹਾੜ and the second is ਸੌਣੀ Sown in the month of ਸੌਣ*

Winter Crops.

* ਹਾੜੀ = winter crops.
ਛੋਲੇ = gram.
✓ ਕਣਕ (F.) = wheat.
ਜੌਂ = barley.
ਸਰੋਂ (F.) = oil seed.
ਬੇਰੜਾ = gram and wheat mixed.
ਸੇਂਜੀ (F.) = a kind of grass.
ਖਰਬੂਜਾ = melon.
ਹਦਵਾਣਾ = water-melon.
ਗੰਡਾ, ਰੁੱਪਾ = onion.
ਬਤਾਊ = brinjals,

Summer Crops.

ਸੌਣੀ = summer crops.
ਜੁਆਰ (F) = Indian-corn.
ਚਰੀ (F) = millet.
ਮੋਠ = a kind of dál.
ਮਾਂਹ = Ditto.
ਕਪਾਹ (F) = cotton.
ਕਮਾਦ = suggar cane (field.)
ਗੱਨਾ = sugar cane.
ਮੂਲ਼ੀ (F) = redish.
ਗਾਜਰ (F) carrot.
ਗੋਂਗਲੂ = turnips.
ਬਾਜਰਾ = a kind of grain.
ਝੋਨਾ = paddy.

Cattle.

ਵਗ = a herd of cattle.
ਇਜੜ = a flock of goats and [sheep.
ਢਗਾ = bullock.
ਪਸੂ = beast.
ਝੋਟਾ, ਮਹਿਆ, = male buffalo.
ਮਹੀ, ਮੰਝ = female buffalo.
ਕਟਾ = a young male buffalo.
ਕਟੀ, ਝੋਟੀ = female do.
ਬੌਲਦ, ਬਲਦ = ox.
ਸਾਨ੍ਹ = bull kept for breeding.

* Sown in the month of Asú and Kattak (the Rabi Crops.)

ਵਛਾ = a young calf.

ਗਾਂ, ਗਊ = cow.

ਲਵੇਰੀ = milch cow.

ਭੇਡ (F) = sheep.

ਲੇਲਾ = lamb.

ਪਠੋਰਾ = a kid.

ਜਾਲੀ = a shepherd.

ਵਾਗੀ = a cowherd.

ਊਠ = camel.

ਡਾਚੀ = female camel.

ਖੁਰਲੀ = manger.

ਖੋਤਾ = an ass.

Names of trades.

ਨਾਈ = barber.

ਲੁਹਾਰ = blacksmith.

ਮਲਾਹ = boatman.

ਮੋਚੀ = bootmaker.

ਕਸਾਈ = butcher.

ਤਰਖਾਣ = carpenter.

ਹਲਵਾਈ = confectioner.

ਮਜੂਰ = coolie.

ਰਸੋਈਆ, ਲਾਂਗਰੀ = cook.

ਬੈਦ = docter.

ਗਡੀਵਾਲਾ = driver.

ਲਲਾਰੀ = dyer.

ਮਛੀ ਫੜਨਵਾਲਾ = fisherman,

ਮਾਲੀ, ਬਾਗਵਾਨ = gardner.

ਸੁਨਿਆਰਾ = goldsmith.

ਸ਼ਕਾਰੀ = hunter.

ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਸੁਦਾਗਰ = horse dealer.

ਘੁਮਿਆਰ = potter.

ਫੇਰੀ ਵਾਲਾ, ਪੰਕਾਰ = pedler.

ਸਹੀਸ = syce.

ਦਰਜੀ = tailor.

ਜੁਲਾਹਾ = weaver.

PART III.

PUNJABI DIALOGUES.

SECTION I.—General Orders and Questions.

1.	Come here.	ਉਰੇ ਆ।
2.	Come near.	ਨੇੜੇ ਆ।
3.	Have patience.	ਸਾਹ ਲੈ
4.	Take this letter to the fort.	ਏਹ ਅਰਦਾਸ ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਹਿ।
5.	Bring an answer.	ਜਬਾਬ ਲਿਆ।
6.	First turn to the right and then to the left.	ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਜੇ ਹਥ ਵਲ ਅਰ ਫੇਰ ਖੱਬੇ ਹਥ ਵਲ ਮੁੜ
7.	Call the cook and the groom.	ਲਾਂਗਰੀ ਅਤੇ ਸਹੀਸ ਨੂੰ ਸੱਦ।
8.	They are gone to the Bazar.	ਓਹ ਬਜਾਰ ਨੂੰ ਗਏ ਹਨ।
9.	Don't make a noise.	ਰੌਲਾ ਨਾ ਪਾ।
10.	Do as I say.	ਜਿਹੋ ਮੈਂ ਆਖਾਂ ਤਿਹਾ ਕਰ।
11.	Mind your own business.	ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰ।
12.	What is your name?	ਤੇਰਾ ਨਾ ਕੀ ਹੈ।
13.	My name is Bhagwan Singh.	ਮੇਰਾ ਨਾ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਹੈ।
14.	What is your occupation?	ਤੁਸੀ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ ?।
15.	I am a horse dealer.	ਮੈਂ ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਸੁਦਾਗਰ ਹਾਂ।
16.	Where have you come from?	ਤੁਸੀ ਕਿਧਰੋਂ ਆਏ ਹੋ ?।
17.	I have come from Lahore.	ਮੈਂ ਲਹੌਰੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ।
18.	Where do you live?	ਤੁਸੀ ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ ?।
19.	In the Saddar Bazar.	ਸਦਰ ਬਜਾਰ ਵਿਚ।
20.	Is any one there?	ਕੋਈ ਹੈ।
21.	Where is my servant?	ਮੇਰਾ ਨੌਕਰ ਕਿਧਰ ਹੈ ?।
22.	Do you recognise him?	ਤੁਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਆਣ ਦੇ ਹੋ ?।
23.	Make haste.	ਛੇਤੀ ਕਰ।

24.	Is the master at home?	ਸਾਹਬ ਘਰ ਹੈ ? ।
25.	Yes, Sir.	ਹਾਂ, ਜੀ।
26.	Is he awake?	ਓਹ ਜਾਗਦਾ ਹੈ ? ।
27.	He is asleep.	ਓਹ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ ।
28.	What is the matter?	ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ।
29.	Where did you hear this news?	ਏਹ ਖਬਰ ਤੂੰ ਕਿਥੋਂ ਸੁਣੀ ?।
30.	I heard from that soldier.	ਮੈਂ ਉਸ ਸਪਾਹੀ ਕੋਲੋਂ ਸੁਣੀ।
31.	How do you know that it is true?	ਤੂੰ ਕੀਕਰ ਜਾਂਣਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਇਹ ਸਚ ਹੈ।
32.	What do you call it.	ਤੁਸੀ ਇਸ ਨੂੰ ਕੀ ਸਦ ਦੇ ਹੋ।
33.	We call it (bhálá) a lance.	ਅਸੀ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਲਾ ਸਦਦੇ ਹਾਂ।
34.	Is there any fresh news?	ਕੁਝ ਤਾਜੀ ਖਬਰ ਹੈ ? ।
35.	A new regiment is coming into the station to-morrow.	ਕਲ ਇਕ ਨਵੀਂ ਪਲਟਨ ਛੌਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।
36.	Is this right or wrong?	ਏਹ ਠੀਕ ਹੈ ਜਾਂ ਝੂਠ ? ।
37.	Say it again.	ਇਸ ਨੂੰ ਫੇਰ ਆਖ।
38.	Speak aloud.	ਉੱਚੀ ਬੋਲ।
39.	How far is your birth place?	ਤੁਹਾਡੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਕਿਨੀ ਦੂਰ ਹੈ ?
40.	About one hundred and twenty miles.	ਕੋਈ ਅੱਸੀ ਕੁ ਕੋਹ * ।
41.	Where is your family?	ਤੁਹਾਡਾ ਕਬੀਲਾ (ਟਬੱਰ) ਕਿਥੇ ਹੈ।
42.	My wife is with her parents.	ਮੇਰੀ ਵਹੁਟੀ ਆਪਣੇ ਪੇਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ।
43.	I want a good servant.	ਮੈਂ ਨੂੰ ਇਕ ਚੰਗੇ ਟਹਿਲੂਏ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
44.	What wages will you take?	ਤੂੰ ਕੀ ਤਲਬ ਲਵੇਂਗਾ ? ।
45.	I will take ten rupees a month.	ਮੈਂ ਦਸ ਰੁਪੈ ਮਹੀਨਾ ਲਵਾਂਗਾ।

* 1 ਕੋਹ is equal to 1½ mile.

46.	Why did you not come earlier?	ਤੁਸੀ ਜਰਾ ਅਗੇ ਕਿੰਉਂ ਨਾ ਆਏ ? ।
47.	Sir, I was busy.	ਸਾਹਬ, ਮੈਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਸੀ ।
48.	Did the washerman come to-day?	ਅਜ ਧੋਬੀ (ਛੀਂਬਾ) ਆਇਆ ਸੀ ।
49.	Yes, he has taken away the dirty clothes.	ਹਾਂ, ਓਹ ਮੈਲੇ ਕਪੜੇ ਲੈਗਿਆ ਹੈ ।
50.	Has the cook returned yet from the market?	ਲਾਂਗਰੀ ਅਜੇ ਬਜਾਰੋਂ ਮੁੜਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ? ।
51.	Let me know when he comes.	ਜਦ ਓਹ ਆਵੇ ਮੈਂ ਨੂੰ ਦਸੀਂ ।
52.	Open this box and empty it.	ਇਸ ਸੰਦੂਕ ਨੂੰ ਖੋਲ ਕੇ ਵੇਹਲਾ ਕਰ
53.	Lock it up and give me the key.	ਜੰਦਰਾ ਮਾਰਕੇ ਕੁੰਜੀ ਮੈਂ ਨੂੰ ਦੇਦੇ ।
54.	Have you lighted the lamp?	ਦੀਵਾ ਜਗਾਇਆ ਹਈ ? ।
55.	I am going to light it.	ਮੈਂ ਬਾਲਣ ਲਗਾ ਹਾਂ ।
56.	Shut all the doors.	ਸਾਰੇ ਬੂਹੇ ਮਾਰ ਦੇ ।
57.	That will do you can go now.	ਬਸ ਕਰ ਹੁਣ ਜਾ ।
58.	Are you at leisure now.	ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਵੇਹਲ ਹੈ ।
59.	Clean all the house well?	ਸਾਰਾ ਘਰ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਸਾਫ ਕਰ ।
60.	Bring my clothes I will go out.	ਮੇਰੇ ਲੀੜੇ ਲਿਆ ਮੈ ਬਾਹਰ ਜਾਵਾਂਗਾ
61.	Wake me very early to-morrow morning.	ਕਲ ਸਵੇਰੇ ਮੈਂਨੂੰ ਛੇਤੀ ਜਗਾਵੀਂ ।
62.	At what time?	ਕਿਸ ਵੇਲੇ ।
63.	At about six o'clock.	ਕੋਈ ਛੀਕੁ ਵਜੇ ।
64.	Bring some water that I may wash my hands and face.	ਕੁਝ ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੇ । ਹਥ ਤੇ ਮੂੰਹ ਧੋਵਾਂ ।
65.	Shall I bring hot or cold water?	ਤਤਾ ਜਾਂ ਠੰਡਾ ਪਾਣੀ ਲਿਆਵਾਂ ।
66.	Put these rupees in the bag and hang it on the peg.	ਏਹ ਰੁਪੈ ਥੈਲੀ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਕਿੱਲੀ ਨਾਲ ਟੰਗਦੇ ।
67.	There is no oil in the lamp.	ਦੀਵੇ ਵਿਚ ਤੇਲ ਨਹੀਂ ।
68.	Have you a new suit of clothes?	ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਨਵਾਂ ਕਪੜਿਆਂ ਦਾ ਜੋੜਾ ਹੈ ।

69. This cloth is coarse I want something finer.	ਇਹ ਕਪੜਾ ਮੋਟਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮਹੀਨ ਲੋੜੀ ਦਾ ਹੈ।
70. I shall be able to give you good cloth to-morrow.	ਕਲ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਪੜਾ ਦੇ ਸਕਾਂਗਾ।
71. This is a difficult business.	ਏਹ ਔਖਾ ਕੰਮ ਹੈ।
72. Why are you laughing.	ਤੁਸੀ ਕਿਸ ਕਰਕੇ ਹਸਦੇ ਹੋ।
73. Tell him to bring a horse for me.	ਉਸਨੂੰ ਆਖ ਜੋ ਮੇਰੇ ਲਈ ਘੋੜਾ ਲਿਆਵੇ।
74. What time will the horse races begin.	ਘੋੜ ਦੌੜ ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਹੋਵੇਗੀ।
75. The first race will be at half past three.	ਪਹਲੀ ਦੌੜ ਸਾਢੇ ਤਿਨ ਵਜੇ ਹੋਵੇਗੀ।
76. Take this chit to the Adjutant's Bungalow.	ਏਹ ਚਿੱਠੀ ਅਜੀਟਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੰ-ਗਲੇ ਲੈਜਾ।
77. Will there be any answer?	ਕੁਝ ਉੱਤਰ ਹੋਵੇਗਾ।
78. Yes, wait for the answer.	ਹਾਂ ਜਬਾਬ ਦੇ ਲਈ ਠਹਿਰੀਂ।

SECTION II.—Season and Weather.

1. In Peshawar the hot weather lasts only for two or three months.	ਪਸ਼ੌਰ ਵਿਚ ਹੁਨਾਲ (ਗਰਮੀ ਦੀ-ਰੁਤ) ਨਿਰੀ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿਨ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
2. The cold weather lasts for five or six months.	ਸਿਆਲ (ਠੰਡ ਦੀ ਰੁਤ) ਪੰਜ ਜਾਂ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
3. The sky is clear to-day.	ਅਜ ਅਕਾਸ ਨਿਰਮਲ ਹੈ।
4. It is warmer than yesterday.	ਅਜ ਕਲ ਨਾਲੋਂ ਗਰਮੀ ਹੈ।
5. Yesterday a great deal of hail fell.	ਕਲ ਬੜੇ ਗੜੇ ਪਏ।
6. It rained for three days without stopping.	ਤਿਨ ਦਿਨ ਤੀਕ ਲਗਾ ਤਾਰ ਮੀਂਹ ਵਰਦਾ ਰਿਹਾ।
7. The lightening is flashing, the	ਬਿਜਲੀ ਲਿਸ਼ਕ ਦੀ ਹੈ ਬਦਲ ਗਜ

	clouds are roaring and the rain is falling.	ਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।
8.	Do not sleep out side as there is a heavy dew at night.	ਬਾਹਰ ਨਾ ਸੌਂ ਕਿਉਂ ਜੋ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤ੍ਰੇਲੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ।
9.	The climate of Umballa is very good.	ਅੰਬਾਲੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ।
10.	There was a great storm in the hills day before yesterday.	ਪਰਸੋਂ ਪਹਾੜ ਤੇ ਵਡਾ ਹੜ ਆਇਆ ।
11.	Do you like summer or winter?	ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਲ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਨਾਲ ।
12.	The trees will blossom in the spring.	ਰੁਖ ਬਹਾਰ (ਬਸੰਤ) ਦੀ ਰੁਤੇ ਫੁਲਣਗੇ ।
13.	It is very cloudy and I think it will rain soon.	ਅਜ ਬਹੁਤ ਝੜ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਛੇਤੀ ਮੀਂਹ ਵਰੇਗਾ।

SECTION III.—Time and age.

1.	What time is it ?	ਹੁਣ ਕੀ ਵੇਲਾ ਹੈ ? ।
2.	It is half past one.	ਡੂੜ ਵਜਿਆ ਹੈ ।
3.	Wake me at 2-30.	ਮੈਂ ਨੂੰ ਢਾਈ ਵਜੇ ਜਗਾਵੀਂ ।
4.	He has been sleeping for two hours.	ਓਹ ਦੋ ਘੰਟਿਆਂ ਦਾ ਸੁਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
5.	That old man lived for forty years in the same village.	ਓਹ ਬੁਡਾ ਮਨੁਖ ਚਾਲੀਆਂ ਵਰਿਹਾਂ ਤਾਂਈ ਇਕੋ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ।
6.	Tell him to get the carriage ready at 2-45.	ਉਸ ਨੂੰ ਆਖ ਜੋ ਪੌਣੇ ਤਿਨ ਵਜੇ ਗੱਡੀ ਤਿਆਰ ਕਰੇ ।
7.	That child is only 3½ years old.	ਓਹ ਮੁੰਡਾ ਨਿਰਾ ਸਾਢੇ ਤਿਨਾਂ ਵਰਿਹਾਂ ਦਾ ਹੈ ।
8.	He is never late.	ਓਹ ਕਦੀ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।
9.	Strike the gong exactly at twelve o'clock.	ਘੜਿਆਲ ਠੀਕ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਵਜਾ-ਇਆ ਕਰ ।

10. You promised to come at ten and it is half past eleven now.	ਤੂੰ ਦਸ ਵਜੇ ਆਉਂਣ ਦਾ ਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਸਾਢੇ ਯਾਰਾਂ ਵਜੇ ਹਨ।

SECTION IV.—Money weight and measure.

1. What is the price of this?	ਇਸ ਦਾ ਮੁਲ ਕੀ ਹੈ ?।
2. What is tho lowest price you will take?	ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਕੀ ਲਵੇਂਗਾ।
3. Why is grain so dear here.	ਏਥੇ ਅੱਨ ਏਨਾ ਮਹਿੰਗਾ ਕਿੰਓ ਹੈ।
4. It is very cheap at Ludhiana?	ਲੁਦਿਹਾਨੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਸਤਾ ਹੈ।
5. Go to the Bazar and get this rupee changed.	ਬਜਾਰ ਜਾਕੇ ਇਸ ਰਪੈ ਦਾ ਭੁਾਨ ਲਿਆ
6. How many seers are there in a maund?	ਇਕ ਮਨ ਵਿਚ ਕਿੱਨੇ ਸੇਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
7. Get a seer and a half of rice and ¾ seer of ghee.	ਡੇਢ ਸੇਰ ਚੌਲ ਤੇ ਤਿਨਪਾ ਘਿਓ ਲਿਆ।
8. Give the horse one seer and ¾ of barley.	ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਪੌਨੇ ਦੋ ਸੇਰ ਜੌਂ ਦੇ।
9. Ask the banker for a cheque for 250 rupees on Peshawar.	ਸਰਾਫ ਤੋ ੨੫੦) ਰੁਪੈ ਦੀ ਹੁੰਡੀ ਪਸੌਰ ਲ਼ਈ ਕਰਾ ਲਿਆ।
10. Will you lend me a hundred rupees for a month?	ਤੁਸੀ ਮੈਨੂੰ ੧੦੦) ਰੁਪਈਆ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਹੁਦਾਰ ਦਿਓਗੇ।
11. Make up your accounts to the end of the last month.	ਆਪਨਾ ਹਿਸਾਬ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਤ ਤੀਕ ਬਣਾ।
12. I will pay you what is due in cash.	ਜੋ ਬਾਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ਮੈਂ ਰੋਕ ਦੇਵਾਂਗੋਂ।

SECTION V.—Books and Office Work.

1. I want to write a letter.	ਮੈਂ ਇਕ ਅਰਦਾਸ ਲਿਖਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ
2. Bring paper, ink and pen.	ਕਾਗਤ ਤੇ ਲਿਖਣ ਦੁਵਾਤ ਲਿਆ।

3.	Write clearly so that I may be able to read it.	ਸਾਫ ਲਿਖ ਜੋ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕਾਂ ।
4.	Mend the pen nicely.	ਲਿਖਣ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਘੜ ।
5.	You will find that story in the 2nd Chapter of that book.	ਤੁਹਾਨੂੰ ਓਹ ਕਹਾਨੀ ਉਸ ਪੋਥੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਮਿਲੇਗੀ ।
6.	The messenger has arrived.	ਹਲਕਾਰਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ।
7.	That book was printed at Lucknow.	ਉਹ ਪੋਥੀ ਲਖਨਊ ਵਿਚ ਛਪੀ ਸੀ ।
8.	Post this letter.	ਇਹ ਚਿਠੀ ਡਾਕ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ।
9.	The Printer of the news paper is ignorant.	ਅਖਬਾਰ ਛਾਪਣ ਵਾਲਾ ਅਣਜਾਨ ਹੈ ।
10.	Write a letter for me in Gurmukhí,	ਮੈਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਦੇ ।
11.	Is there any orderly outside ?	ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਅੜਦਲੀ ਹੈ ? ।
12.	Tell him to wait.	ਉਸ ਨੂੰ ਆਖ ਜੋ ਠਹਿਰੇ ।
13.	Why have you been so late ?	ਤੂੰ ਐਨਾ ਚਿਰ ਕਿੰਓਂ ਲਾਇਆ ਹੈ? ।
14.	If you do so again you will be fined.	ਜੇ ਫੇਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰੇਂਗਾ ਤਾਂ ਜਰਮਾਨਾ ਲਗੇਗਾ ।
15.	Come to your work punctually.	ਵੇਲੇਸਿਰ ਕੰਮ ਤੇ ਹਾਜਰ ਹੋਇਆ ਕਰ

SECTION VI.—Travelling, &c.

1.	Which is the way to Karnal?	ਕਰਨਾਲ ਦਾ ਰਾਹ ਕਿਧਰ ਹੈ ? ।
2.	Where does this road lead to?	ਇਹ ਰਾਹ ਕਿਧਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? ।
3.	Tie the horse under the shade of that tree.	ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਉਸ ਰੁਖ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਬਨ੍ਹ ।
4.	Who lives in that house?	ਉਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੌਣ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
5.	Bring some grass and gram from that village.	ਉਸ ਪਿੰਡੋਂ ਕੁਝ ਘਾ ਤੇ ਦਾਨਾ ਲਿਆ
6.	Who is coming from the city?	ਸਹਿਰੋਂ ਕੌਣ ਆਓਂਦਾ ਹੈ ।
7.	Walk the pony about.	ਟੱਟੂ ਨੂੰ ਏਧਰ ਓਧਰ ਫਰਾ ।
8.	Tie the head and heel ropes.	ਅਗਾੜੀ ਤੇ ਪਛਾੜੀ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇ ।
9.	Pack up the tents put them in the bags, and load the camels with them.	ਤੰਬੂਆਂ ਨੂੰ ਲਪੇਟ ਕੇ ਥੈਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਓ ਅਤੇ ਊਠਾ ਤੇ ਲਦ ਦਿਓ ।

10.	Is the boat ready?	ਬੇੜੀ ਤਿਆਰ ਹੈ।
11.	Loosen the girths.	ਤੰਗ ਢਿੱਲੇ ਕਰ।
12.	Will you let me have a pony on hire?	ਮੈਂ ਨੂੰ ਇਕ ਟੱਟੂ ਭਾੜੇ ਉਤੇ ਦੇਓਗੇ?।
13.	Is the horse quiet or vicious.	ਘੋੜਾ ਗਰੀਬ ਹੈ ਜਾ ਬਦਮਾਸ਼।
14.	We shall rest till the afternoon.	ਅਸੀ ਲੌਡੇ ਵੇਲੇ ਤੀਕਰ ਰਾਮ ਕਰਾਗੇ।
15.	Call a farrier at once.	ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੈਦ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਸੱਦ।
16.	What is the price of the grey mare?	ਸਬਜੀ ਘੋੜੀ ਦਾ ਕੀ ਮੁਲ ਹੈ?।
17.	What will you take for the bay?	ਕੁਮੈਤ ਦਾ ਕੀ ਲਵੋਗੇ?।
18.	Is he a gelding?	ਕੀ ਓਹ ਖੱਸੀ ਹੈ?।

SECTION VII.—Military terms.

1.	When was this regiment raised?	ਇਹ ਪੜਤਲ (ਪਲਟਨ) ਕਦ ਖੜੀ ਹੋਈ ਸੀ?।
2.	How long is it since you were enlisted?	ਤੈਂ ਨੂੰ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆਂ ਕਿਨਾ ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਹੈ।
3.	I have served seven years with this regiment.	ਇਸ ਪਲਟਨ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸਤ ਵਰਹੇ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।
4.	What is his rank in the army?	ਫੌਜ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਹੁਦਾ ਕੀ ਹੈ?।
5.	One Havaldar and ten men to be on duty to-night in the fort.	ਅਜ ਰਾਤ ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਹੌਲਦਾਰ ਅਤੇ ਦਸ ਸਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਹੈ।
6.	The hammer of your rifle is dirty.	ਤੇਰੀ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਘੋੜਾ ਮੈਲਾ ਹੈ।
7.	How is it that my sword is rusty?	ਮੇਰੀ ਕਿਰਚ ਨੂੰ ਜੰਗਾਲ ਕੀਕੂ ਲਗਾ ਹੈ।
8.	That rifle will carry 1000 paces.	ਉਸ ਰਫਲ (ਬੰਦੂਕ) ਦੀ ੧੦੦੦ ਕਦਮ ਮਾਰ ਹੈ।
9.	Clean the inside of the barrel.	ਨਾਲੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਫ ਕਰ।
10.	Draw your sword from its scabbard.	ਕਿਰਚ ਨੂੰ ਮਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਸੂਤ।

11.	How many cartridges are there in your pouch?	ਤੇਰੀ ਖੀਸੀ ਵਿਚ ਕਿੱਨੇ ਰੌਂਦ ਹਨ।
12.	Give me the waist-belt and cross-belt.	ਮੈਂ ਨੂੰ ਪੇਟੀ ਤੇ ਪੜਤਲਾ ਦਿਓ।
13.	The regiment must march an hour before day break.	ਪਲਟਨ ਨੂੰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਇਕ ਘੰਟਾ ਅਗੇ ਕੂਚ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ।
14.	When you are within 200 paces from the enemy charge them.	ਜਦ ਤੁਸੀ ਵੈਰੀ ਤੋਂ ੨੦੦ ਕਦਮਾਂ ਤੇ ਰਹਿਜਾਓ ਤਾਂ ਹੱਲਾ ਕਰ ਦਿਓ।
15.	Load your pistol and shoot that mutineer.	ਪਸਤੌਲ ਭਰ ਕੇ ਉਸ ਬਾਗੀ ਨੂੰ ਮਾਰ।
16.	The sepoy quickly loaded his gun and from a distance of 100 paces, fired at the deceased who was standing with his back to him.	ਸਪਾਹੀ ਨੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਬੰ-ਦੂਕ ਭਰੀ ਅਰ ੧੦੦ ਕਦਮ ਤੇ ਮਰਣ ਵਾਲੇ ਵਲ ਚਲਾਈ, ਜੋ ਉਸ ਵਲ ਆਪਣੀ ਪਿਠ ਕਰੀ ਖੜਾ ਸਾ।
17.	The hill men attacked them.	ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਓਹਨਾ ਉਤੇ ਹੱਲਾ ਕੀਤਾ।
18.	After firing two rounds they fled.	ਦੋ ਦੋ ਰੌਂਦ ਚਲਾਕੇ ਓਹ ਨਸ ਗਏ।
19.	Two corporals were wounded and one soldier killed.	ਦੋ ਨੈਕ ਘਾਇਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਇਕ ਸਪਾਹੀ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ।
20.	One dangerously wounded and the other slightly.	ਇਕ ਕਾਰੀ ਘਾਇਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ।
21.	The enemy was completely defeated.	ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਹਾਰਆਈ।
22.	Dig the entrenchment before the enemie's battery.	ਵੈਰੀ ਦੇ ਤੋਪ ਖਾਨੇ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਨੇ ਮੋਰਚਾ ਪਟੋ।
23.	How does your Commanding Officer treat the regiment?	ਤੁਹਾਡਾ ਕਮਾਨ ਅਫਸਰ ਪਲਟਨ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਵਰਤ ਦਾ ਹੈ।
24.	What people is your regiment composed of?	ਤੁਹਾਡੀ ਪਲਟਨ ਵਿਚ ਕਿਸ ਕਿਸ ਜਾਤ ਦੇ ਆਦਮੀ ਹਨ।
25.	What is the rule for promotion in your regiment?	ਤੁਹਾਡੀ ਪਲਟਨ ਵਿਚ ਹੁੱਦੇ ਵਦਾ-ਓਣ ਦਾ ਕੀ ਢਬ ਹੈ?।
26.	Did you serve in the Kabul war?	ਤੂੰ ਕਾਬਲ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚਗਿਆ ਸੀ।

27.	Are there any Pathans in your regiment.	ਤੁਹਾਡੀ ਪਲਟਣ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪਠਾਣ ਹਨ ।
28.	Are their rifles just like yours or different?	ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਦੂਕਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਙੂੰ ਹਨ ਯਾ ਨਿਯਾਰੀਆਂ ਹਨ ।
29.	At what time do you go on parade in these days.	ਅਜ ਕਲ ਤੁਸੀ ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਪਰੇਟ (ਕਵੈਦ) ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ।
30.	In the morning and afternoon.	ਸਵੇਰੇ ਤੇ ਲੌਡੇ ਵੇਲੇ ।
31.	Does the Commanding Officer attend the parade or not?	ਕਮਾਨ ਅਫਸਰ ਸਾਹਬ ਪਰੇਟ ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ।
32	He attends every now and then.	ਓਹ ਕਦੀ ਕਦੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।
33.	Have you finished your course of musketry.	ਤੁਸੀ ਆਪਣੀ ਚਾਂਦ ਮਾਰੀ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ।
34.	Do you remember the Indian mutiny.	ਤੁਹਾ ਨੂੰ ਗਦਰ ਯਾਦ ਹੈ ।

SECTION VIII.—Sickness and Remidies.

1.	Let me feel your pulse.	ਆਪਣੀ ਨਬਜ (ਨਾੜ) ਦਖਾ ।
2.	Show me your tongue.	ਜੀਭ ਖੋਲ ।
3.	How long is it since you are ill?	ਤੂ ਕਦ ਤੇ ਮਾਂਦਾ ਹੈ ।
4.	He fell down and hurt his fore-head.	ਓਹ ਡਿਗ ਪਿਆ ਤੇ ਉਸਦਾ ਮਥਾ ਭਜ ਗਿਆ (ਉਸ ਦੇ ਮਥੇ ਨੂੰ ਸੱਟ ਲਗੀ)
5.	He has the liver complaint.	ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਗਰੀ ਰੋਗ ਹੈ ।
6.	The people of this village suffer from fever and rehumatism.	ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਪ ਤੇ । ਗਠੀਯੇ (ਬਾਈ) ਦੀ ਬਮਾਰੀ ਹੈ ।
7.	What is the matter with you?	ਤੈਂ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
8.	I have a headache.	ਮੈਂਨੂੰ ਸਿਰ ਪੀੜ ਹੈ ।
9.	He has fever and pain in his limbs.	ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਪ ਅਰ ਜੋੜਾਂ ਵਿਚ ਪੀੜ ਹੈ ? ।
10.	Have you any pain in your stomach?	ਤੇਰੇ ਢਿਡ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪੀੜ ਹੈ ।

11. When I touch here do you feel any pain?	ਜਦ ਮੈਂ ਏਥੇ ਟੋਹਦਾ (ਹਥ ਲਾਉਂਦਾ) ਹਾਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?।
12. That does not hurt me.	ਉਸ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਪੀੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
13. Have you any pain in your liver or any cough.	ਤੇਰੇ ਕਲੇਜੇ ਵਿਚ ਪੀੜ ਹੈ ਜਾਂ ਖੰਗ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।
14. That man has a cold.	ਉਸ ਮਨੁਖ ਦੇ ਨਕ ਨੂੰ ਵਾ ਲਗ ਗਈ ਹੈ।
15. Have you had any shivering.	ਤੈਨੂੰ ਕਾਂਬਾ ਆਇਆ ਸੀ।
16. I suffer from indigestion.	ਮੈਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਪਚਦੀ।
17. I have hurt my ankle.	ਮੇਰੇ ਗਿੱਟੇ ਨੂੰ ਸਟ ਲਗੀ ਹੈ।
18. Bathe it with hot water four times a day.	ਦਿਨ ਵਿਚ ਚਾਰ ਵਾਰੀ ਤੱਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਧੋ।
19. Have you got spleen?	ਤੈਨੂੰ ਤਿੱਲੀ ਹੈ।
20. Is there any Cholera in the neighbourhood of Lahore.	ਲਹੌਰ ਦੇ ਇਰਦੇ ਗਿਰਦੇ ਕੁਝ ਹੈਜਾ ਹੈ
21. No, but some people are ill with small-pox.	ਨਹੀਂ, ਪਰ ਕੁਝ ਮਨੁਖ ਮਾਤਾ ਨਾਲ ਪਏ ਹਨ।

SECTION IX.—Miscellaneous.

1. Have you seem any one going in that direction?	ਤੁਸੀ ਕਿਸੇ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਉਸ ਬਨੀਂ ਜਾਂਦੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ?।
2. Were they walking or riding.	ਉਹ ਪੈਦਲ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਸਵਾਰ ?
3. Some were walking and one was in a doolee.	ਕੁਝ ਟੁਰ ਦੇ ਸੇ ਅਤੇ ਇਕ ਡੋਲੀ ਵਿਚ ਸੀ।
4. Were they soldiers or villagers.	ਓਹ ਸਪਾਹੀ ਸੇ ਕਿ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ?
5. They were soldiers and workmen.	ਓਹ ਸਪਾਹੀ ਤੇ ਮਜੂਰ ਸਨ।
6. How long is it since they went out of your sight?	ਕਦ ਕੁ ਤੇ ਓਹ ਤੁਹਾਥੋਂ ਦਿਸਣੋ ਰਹੇ ?।

7. They passed here about an hour ago.	ਘੰਟਾਕੁ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਓਹ ਏਥੇ ਦੀ ਲੰਘੇ।
8. Is that a city, a town, or a village?	ਓਹ ਸਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਨਗਰ ਜਾਂ ਕੋਈ ਪਿੰਢ।
9. What is behind that tree?	ਉਸ ਰੁਖ (ਬਿਰਛ) ਦੇ ਪਿਛੇ ਕੀ ਹੈ?
10. Are there boats here in the rains?	ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਇਥੇ ਬੇੜੀਆਂ ਰਹਿੰ-ਦੀਆਂ ਹਨ? ।
11. Do the hill men bring wood from the forest?	ਪਹਾੜੀਏ ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਬਾਲਨ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ?।
12. Is that ground sound or full of holes?	ਓਹ ਭੋਂ ਪੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਖੁਡਾਂ ਵਾਲੀ।
13. Who is the head man of that village?	ਉਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਲੰਬਰਦਾਰ ਕੌਨ ਹੈ।
14. Is there any one who speaks persian here?	ਏਥੇ ਕੋਈ ਫਾਰਸੀ ਬੋਲਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁਖ ਹੈ।
15. He speaks very slowly.	ਓਹ ਬਹੁਤ ਹੌਲੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।
16. Speak very distinctly.	ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਬੋਲ।
17. Do yo understand me?	ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਗਲ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ।
18. No, I don't understand you.	ਨਹੀਂ ਮੈ ਤੇਰੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ।
19. Send a man with me to show the way.	ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਕ ਮਨੁਖ ਰਾਹ ਦਸਣ ਲਈ ਘਲ।
20. Which is the shortest way to Pindi?	ਪਿੱਡੀ ਨੂੰ ਕੇਹੜਾ ਰਾਹ ਨੇੜੇ ਹੈ।
21. Is the road metalled or unmetalled?	ਸੜਕ ਪੱਕੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕੱਚੀ।
22. Is it a good road for walking or for riding?	ਪੈਰੀ ਤੁਰਨ ਦੇ ਲਈ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਜਾਂ ਸਵਾਰੀ ਦੇ ਲਈ?।
23. How many heads of families live in this village and who is the chief?	ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕਿਨੇ ਸਦਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਭਤੋਂ ਵਡਾ ਕੌਨ ਹੈ
24. There are 2,500 inhabitants in that village.	ਉਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਦੋ ਹਜਾਰ ਪੰਜ ਸੌ ਵਸਕੀਨ ਹਨ।

25.	How many cattle have they	ਓਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕਿੱਨੇ ਪਸੂ ਹਨ ।
26.	What supplies can be obtained in this country?	ਇਸ ਦੇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਰਸਦ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ।
27.	There is wheat, Indian corn, barley and fruit.	ਕਣਕ ਜੁਵਾਰ ਜੌ ਤੇ ਫਲ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ।
28.	The barley is green but the * rice is nearly ripe.	ਜੌਂ ਹਰੇ ਹਨ ਪਰ ਝੋਨਾ ਪਕਣ ਉਤੇ ਹੈ
29.	All the men are ploughing.	ਸਭ ਲੋਕ ਹਲ ਵਾਂਹੁਦੇ ਹਨ ।
30.	Is there a well in this village?	ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖੂਹ ਹੈ ? ।
31.	How deep is the water?	ਪਾਣੀ ਕਿਨਾ ਡੂੰਘਾ ਹੈ ? ।
32.	Where is the spring?	ਸੁੰਬ ਕਿਥੇ ਹੈ ? ।
33.	What kind of trees are there in the forest?	ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਕਿਹੇ ਜੇਹੇ ਰੁਖ ਹਨ
34.	Are there thorns in those bushes.	ਓਨਾਂ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਕੰਡੇ ਹਨ ।
35.	Go along the foot path.	ਡੰਡੀ ਡੰਡੀ ਚਲਿਆ ਜਾ ।
36.	Is there any danger at night on this road?	ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਸ ਸੜਕ ਉਤੇ ਕੁਝ ਭੈ ਹੈ ? ।
37.	If a man is armed there is no danger.	ਜੇਕਰ ਮਨੁਖ ਦੇ ਕੋਲ ਹਥਿਆਰ ਹੋਣ ਤਾਂ ਕੁਝ ਭੈ ਨਹੀਂ ।
38.	Shall I go to the right or left.	ਮੈਂ ਸੱਜੇ ਹਥ ਜਾਵਾਂ ਕਿ ਖੱਬੇ ।
39.	Will the horse sink in the mud here?	ਇਸ ਖੋਭੇ ਵਿਚ ਘੋੜਾ ਖੁਭ ਜਾਊ ।
40.	Call another man.	ਦੂਜੇ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਸਦ ।
41.	There has been a great deal of rain in the hills.	ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਬੜਾ ਮੀਹ ਪਿਆ ਹੈ ।
42.	There is a flood in the river.	ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਹੱੜ ਆਇਆ ਹੈ ।
43.	That day I made a great mistake.	ਉਸ ਦਿਨ ਮੈਥੋਂ ਬੜੀ ਭੁਲ ਹੋਈ ।
44.	There has been a great slaughter there.	ਉਥੇ ਬੜੀ ਵਢ ਕਟ ਹੋਈ ।
45.	Stand near the heap of stones.	ਪਥਰਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਕੋਲ ਖਲੋ ।

---

* Rice with husks is called ਝੋਨਾ otherwise ਚੌਲ

46. Move a little to the right.	ਜਰਾਕੁ ਸੱਜੇ ਹਥ ਵਲ ਸਰਕ ਜਾ।
47. Can you see the man who went forward with the flag.	ਤੁਸੀ ਉਸ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੇੜ੍ਹਾ ਝੰਡੀ ਲੈਕੇ ਅਗੇ ਗਿਆ।
48. Have you received your pay in full?	ਤੈਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਲਬ ਮਿਲ ਗਈ ?।
49. I shall not pay you unless you finish the work before night.	ਰਾਤ ਦੇ ਅਗੇ ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਏਹ ਕੰਮ ਨੀ ਕਰ ਲਵੇਂਗਾ ਤਾਂ ਤੈਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀ ਮਿਲੇਗਾ।
50. Mix some hemp with the lime for the plaster.	ਲੇਂਬੀ ਲਈ ਚੂਨੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਨ ਰਲਾ।
51. This morter is too thick it wants more water.	ਇਹ ਗਾਰਾ ਬਹੁਤ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹੈ ਪਾਣੀ ਹੋਰ ਪਾ।
52. Dig a little deeper.	ਜਰਾ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾ ਪੁਟ।
53. How many men went on the first work?	ਪਹਿਲੇ ਕੰਮ ਤੇ ਕਿਨੇਂ ਮਨੁਖ ਗਏ ਹਨ।
54. This is only sand.	ਇਹ ਨਿਰੀ ਰੇਤ ਹੈ।
55. Collect all the tools.	ਸਾਰੇ ਹਥਿਆਰ ਕਠੇ ਕਰ।
56. A good deal of damage has been done to that bridge by the flood.	ਹੜ ਨਾਲ ਉਸ ਪੁਲ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੁਸ-ਕਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ।
57. There is a crack in the walls of that hospital.	ਉਸ ਹਸਪਤਾਲ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਤੇੜ ਹੈ।
58. This case cannot be settled to-day tell them to come to-morrow.	ਇਹ ਮੁਕਦਮਾ ਅਜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖ ਜੋ ਕਲ ਆਓਣ।
59. He has been imprisoned for 10 years.	ਉਹ ਨੂੰ ਦਸਾ ਵਰਿਆਂ ਦੀ ਕੈਦ ਹੋਈ ਹੈ।
60. The man has been warned to appear in the tahsildar's court.	ਓਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਗਿਅੀ ਹੈ ਜੋ ਤਹਸੀਲਦਾਰ ਦੀ ਕਚਹਿਰ ਵਿਚ ਹਾਜਰ ਹੋਵੇ।

---

* SECTION X.—Colloquial.

੧ ਤੁਹਾਨੂੰ [1]ਹਾੜੀ ਦੇ ਕਿੱਨੇ ਦਾਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

੨ ਪੰਦਰਾਂ [2]ਮਾਨੀਆਂ ਬਾਰਾਂ [3]ਵਟੀਆਂ ਤੇ ਛੀ ਸੇਰ।

੩ ਤੁਹਾਡੀ [4]ਭਿਆਲੀ ਕਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ ? ।

੪ ਮੈਂ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਭਿਆਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ।

੫ [5]ਵਾਹੀ ਕਿਨੀਆਂ [6]ਜੋਗਾਂ ਦੀ ਸੀ ?

੬ [7]ਬਰਾਨੀ ਹੀ ਵਾਹੀ ਸੀ ਜਾਂ ਖੂਹ ਦੀ ਵੀ ਸੀ ।

੭ ਕੁਝ ਬਰਾਨੀ ਤੇ ਕੁਝ ਖੂਹ ਦੀ।

੮ ਖੂਹ ਉੱਤੇ ਕਿਨੇ [8]ਵਿਗੇ ਸੇ ਬਰਾਨੀ ਕਿਨੇ ?

੯ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡਾ ਕਿਤਨਵਾਂ [9]ਹਿੱਸਾ ਹੈ ?

੧੦ ਮੈਂ ਤੀਸਰੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਾਂ ।

੧੧ ਕਿਨਿਆਂ ਦਿਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖੂਹ ਦੀ [10]ਵਾਰੀ ਆਂਓਂਦੀ ਹੈ ?

੧੨ ਇੱਕ [11]ਅਠਵਾਰੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰੀ ।

੧੩ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਕਿੱਨੀ ਪੈਲੀ [12]ਸਿੰਜ ਸਕਦੇ ਹੋ ।

੧੪ ਜੇਕਰ ਬੈਲ ਤਕੜੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਵਿਗੇ ਪੈਲੀ ਸਿੰਜੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

੧੫ ਇੱਕ [13]ਜੋਗ ਨੂੰ ਕਿਨੇ ਚਿਰ ਤਕ [14]ਜੋਈ ਰੱਖਦੇ ਹੋ।

੧੬ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਜੋਕੇ ਫੇਰ ਉਸਨੂੰ ਖੋਲਕੇ ਪੱਠਾ [15]ਦਥਾ ਪਾ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ ।

੧੭ ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੀ ਵਾਰੀ ਵਿੱਚ ਖੂਹ ਵਿਗੜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਨਾਓਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਭਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ?

੧੮ ਜਿਸਦੀ ਵਾਰੀ ਵਿੱਚ ਖੂਹ ਵਿਗੜੇ ਓਸੇ ਨੂੰ ਬਣਾਓਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

੧੯ [16]ਮਾਲ੍ਹ ਕਿਨਿਆਂ ਚਿਰਾਂ ਪਿਛੋਂ ਪਾਓਂਦੇ ਹੋ ।

੨੦ ਮਾਲ੍ਹ ਅਸਕਰ (ਅਕਸਰ) ਤਿੰਨੀਂ ਚੌਂ ਮਹੀਨੀ ਪਾਓਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਜੇਕਰ ਛੇਤੀ [17]ਘਸ ਜਾਏ ਤਾਂ ਨਵੀਂ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਂਦੇ ਹਾਂ ।

੨੧ ਤੁਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਭਿਆਲ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ ?

---

* Translate with the help of words given at the end.

੨੨ ਨਹੀਂ ਇੱਕ [18] ਸੇਪੀ ਨਾਲ ਰਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

੨੩ ਓਹ ਸੇਪੀ ਕੌਣ ਹੈ।

੨੪ ਓਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦਾ [19] ਚੂਹੜਾ ਹੈ।

੨੫ ਓਹ ਤੁਹਾ ਨੂੰ ਕੀ ਕੰਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

੨੬ ਸਾਰਾ ਵਾਹੀ ਦਾ ਕੰਮ [20] ਉਸੇ ਦੇ ਸਿਰਤੇ ਹੈ। ਪਰ ਵੱਡਾ ਕਠਨ ਕੰਮ ਇਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ [21] ਸਿਆਲ ਨੂੰ ਜਦ ਖੂਹ ਵੱਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਤ ਦੇ ਵੇਲੇ ਪਾਣੀ ਅੱਗੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ [22] ਕਿਆਰਾ ਮੋੜਦਾ ਹੈ।

੨੭ ਉਸਨੂੰ ਰਾਤ ਪਾਣੀ ਅੱਗੇ [23] ਪਾਲਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।

੨੮ ਨਹੀਂ ਉਹ ਉਥੇ ਇੱਕ [24] ਧੂਆਂ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਬੈਠਕੇ ਅੱਗ [25] ਸੇਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

੨੯ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਉਹ ਰਾਤ ਸੌਂਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾਂ।

੩੦ ਨਹੀਂ ਜੇ ਸਵੇਂ ਤਾਂ ਪਾਣੀ [26] ਵਰਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ।

੩੧ ਇੱਕ ਵੇਰ ਦੀ ਪੈਲੀ ਸਿੰਜੀ ਹੋਈ ਕਿਨੇ ਦਿਨਾਂ ਤੀਕ ਰਹ ਸਕਦੀ ਹੈ?

੩੨ ਜੇ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸਿੰਜੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਵੀਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਉਸਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜਦਾ।

੩੩ ਜੇ [7] ਸੋਕਾ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੋ?

੩੪ ਦੂਜੇ ਖੂਹ ਦੇ ਭਿਆਲ ਤੋਂ ਵਾਰੀ ਮੰਗ ਦੇ ਹਾਂ ਜੇ ਓਹ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਬਚਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ [28] ਕੁਝ ਵਾਹ ਨਹੀਂ।

੩੫ ਖੂਹ ਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਹਿੱਸੇ ਵਰਹੇ ਵਿਚ ਕੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ?

੩੬ ਅਸੀ [29] ਚੁਹਾਰਮ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦਸ ਰੁਪੈ ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

੩੭ ਜੇ ਖੂਹ ਵਿਗੜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੌਣ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

੩੮ ਜੇ ਵਿਗੜੇ ਸੇਪ ਵਾਲਾ [30] ਤਰਖਾਣ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

੩੯ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਦੇਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ।

੪੦ ਵਿਆਹ ਸਾਦੀ ਉਤੇ ਰੁਪਈਆ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਟਬਰ ਦੀ ਰੋਟੀ ਅਰ ਫੇਰ ਫਸਲ ਉਤੇ ਦਾਣੇ।

੪੧ ਓਹ [31] ਲੁਹਾਰਾ ਤਰਖਾਨਾ ਦੋਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

੪੨ ਨਹੀਂ ਲੁਹਾਰ [32] ਅਡ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਤਰਖਾਨ ਵਾਂਗੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

੪੩ ਸੇਪ ਵਾਲੇ ਚੂਹੜੇ ਨੂੰ ਕੀ ਦਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ?

੪੪ ਫਸਲ ਵਿਚੋਂ ਵੀਹਵਾਂ ਹਿਸਾ ।

੪੫ ਖੂਹ ਦੇ ਲਈ [33] ਟਿੰਡਾਂ ਕਿਥੋਂ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ।

੪੬ ਆਪਣੇ [34] ਘੁਮਿਆਰ ਕੋਲੋਂ ।

੪੭ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਲ ਦੇਂਦੇ ਹੋ ?

੪੮ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਤਰਖਾਣ ਵਾਙੂ [35] ਦਾਣਾ ਫਕਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ।

੪੯ ਸਾਰੇ ਹਾੜੀ ਦੇ ਫਸਲ ਦੀ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਨੀ ਕਣਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

੫੦ ਸਾਰੀ ਬਰਾਨੀ ਅਤੇ ਖੂਹ ਦੀ ਪਾਕੇ ਚਾਰ ਸੌ [36] ਭਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

੫੧ ਇਕ ਭਰੀ ਵਿਚ ਕਿਨੇ [37] ਪੂਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦਾਣੇ ਕਿੰਨੇ ਨਿਕਲ ਦੇ ਹਨ ?

੫੨ ਇਕ ਭਰੀ ਵਿਚ ੧੫ ਪੂਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦਾਣੇ ਮਣ ਜਾਂ ਸਵਾ ਮਣ ਨਿਕਲ ਦੇ ਹਨ ।

੫੩ ਭਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਣਕ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਕਢ ਦੇ ਹੋ ?

੫੪ ਪਹਿਲਾ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭਰੀਆ [38] ਪਿੜ ਵਿਚ ਲੈਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ [39] ਫਲੇ ਨਾਲ [40] ਗਾਹ ਸੁਟ ਦੇ ਹਾਂ ।

੫੫ ਜੇ ਥੋੜੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ [41] ਮੇਹੜ ਪਾਉਂ ਦੇ ਹਾਂ ।

੫੬ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਕਿਨੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਗਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ?

੫੭ ਜੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਲਗੇ ਰਹੀਏ ਤਾਂ ਪੰਜਾਹਕੁ ਭਰੀਆਂ ਦਾ [42] ਸੈਂਡ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

੫੮ ਤੁਹਾ ਨੂੰ ਹਾੜੀ ਦੀ ਕਣਕ ਕਿਨੀ ਆਈ ?

੫੯ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਸੌ ਮਣ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਹ ਮਣ [43] ਕਮੀਨਾ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ

੬੦ ਤੁਹਾ ਨੂੰ [44] ਤੂੜੀ ਕਿਨੀ ਆਈ ?

੬੧ ਤੂੜੀ ਪੰਜ ਸੌ [45] ਪੰਡਾ ਨਿਕਲੀ ਸੀ ।

੬੨ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਲੈਆਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ ਹੈ ।

੬੩ ਚਾਲੀਕੁ ਪੰਡਾ ਘਰ ਲੈਆਂ ਦੀਆਂ ਹਨ ਅਰ ਰਹਿੰਦੀ ਦੇ ਖੂਹ ਉਤੇ [46] ਮੂਸਲ ਬਨਹ ਦਿਤੇ ਹਨ ।

੬੪ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕਿਨੇ [47] ਪਸੂ ਹਨ ?

੬੫ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤੀਹ [48] ਢਗੇ ਅਤੇ ਪੰਜ ਮਹੀਂਆਂ ਅਰ ਪੰਜ ਸਤ ਗਊਆਂ ਹਨ

੬੬ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਨਹਿਰ ਹੈ ?

੬੭ ਨਹਿਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਕ [49] ਸੂਆ ਹੈ ।

੬੮ ਕੀ ਉਸ ਸੂਏ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜਮੀਨ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ?

੬੯ ਨਹੀਂ ਅਧੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਆਓਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਧੇ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਚੜ ਸਕਦਾ ।

੭੦ ਨਹਿਰ ਦੀ ਜਮੀਨ ਦਾ ਬਰਾਨੀ ਨਾਲੋਂ ਕਿਨਾ ਜਾਦਾ [50] ਮਾਮਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ।

੭੧ ਬਰਾਨੀ ਨਾਲੋਂ ਨਹਿਰ ਉਤੇ [51] ਦੂਣਾ ਲਗ ਦਾ ਹੈ ।

੭੨ ਜੇ ਨਹਿਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਉਂਚੇ ਥਾਂ ਝੜਾਓਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰ ਦੇ ਹੋ ।

੭੩ ਜਾਂ ਤਾਂ [52] ਝਟੇ ਨਾਲ ਝੜਾਓਂਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ [53] ਝਲਾਰ ਨਾਲ।

੭੪ [54] ਢੀਗੁਲੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨਹੀਂ ਲਾਓਂ ਦੇ ?

੭੫ ਨਹੀਂ ਮਾਝੇ ਵਿਚ ਢੀਂਗੁਲੀ ਘਟ [55] ਵਰਤ ਦੇ ਹਨ।

੭੬ ਨਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਪੈਲੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਕੀਕੂੰ ਪਾਓਂਦੇ ਹੋ ?

੭੭ ਨਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਖਾਲ ਕਢ ਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਸ [56] ਖਾਲ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਪੈਲੀ ਵਿਚ ਆਓਂਦਾ ਹੈ ।

੭੮ ਜੇ ਤੁਸੀ ਪਾਣੀ ਲੈਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸ ਪਾਸੋਂ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ?

੭੯ ਜੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜਿਲੇਦਾਰ ਨੂੰ ਆਖ ਦੇ ਹਾਂ ।

੮੦ ਉਸ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹੋਰ ਕੌਣ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

੮੧ ਇਕ ਚਪੜਾਸੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

੮੨ ਓ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ?

੮੩ ਓਹ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਤੇ ਪਾਣੀ ਖਰਾਬ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕੋਈ ਚੋਰੀ ਪਾਣੀ ਨਾ ਲੈ ਲਵੇ ।

੮੪ ਜੇ ਕੋਈ ਚੋਰੀ ਪਾਣੀ ਲੈ ਲਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

੮੫ ਜੇ ਚਪੜਾਸੀ ਵੇਖ ਲਵੇ ਤਾਂ ਜਰਮਾਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

੮੬ ਓਹ ਜਰਮਾਨਾ ਕੋਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ?

੮੭ ਨਹਿਰ ਵਾਲਾ ਸਾਹਿਬ।

੮੮ ਤੁਸੀ ਇਕ ਵਿਗੇ ਦਾ ਕੀ ਮਾਮਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ?

੮੯ ਸਰਕਾਰੇ ਛੇ ਆਨੇ ਵਿਗਾ ਭਰਦੇ ਹਾਂ ।

੯੦ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਤੁਹਾਡੀ ਭੋਂ [57] ਬੀਜੇ ਓਸਥੋਂ ਕੀ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ?

੯੧ ਕਦੀ ਰੁਪਈਆ ਵਿਗਾ ਕਦੀ ਸਵਾ ਰੁਪਈਆ ।

੯੨ ਤੁਸੀ ਮਾਮਲਾ ਸਰਕਾਰੇ ਕੀਕਰ ਤਾਰ ਦੇ ਹੋ ?

੯੩ ਅਸੀ ਤਾਂ [58] ਨੰਬਰਦਾਰ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ ।

੯੪ ਤੁਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕਿੱਨੇ ਨੰਬਰਦਾਰ ਹਨ ?

੯੫ ਤਿਨ ਨੰਬਰਦਾਰ ਤੇ ਦੋ ਆਲਾ ਨੰਬਰਦਾਰ ।

੯੬ ਓਹਨਾ ਦੇ ਉਤੇ ਵਡਾ ਕੌਣ ਹੈ ?

੯੭ ਉਸ ਨੂੰ ਜੈਲਦਾਰ ਆਖ ਦੇ ਹਨ ।

੯੮ ਲੰਬਰਦਾਰ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ?

੯੯ ਓਹ ਆਪਣੀਆਂ [59] ਸਾਮੀਆਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਕਠਾ [60] ਕਰਦਾ ਹੈ ।

੧੦੦ ਓਹ ਕਠਾ ਕਰਕੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ?

੧੦੧ ਸਾਰੇ ਨੰਬਰਦਾਰ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਰੁਪਈਆ ਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਪਟਵਾਰੀ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ।

੧੦੨ ਪਟਵਾਰੀ ਕੌਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

੧੦੩ ਪਟਵਾਰੀ ਜਮੀਨ [61] ਕਛਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਤਨਾ ਮਾਮਲਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜਿਮੇ ਹੋਵੇ ਓਹ ਦਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਮਲਾਂ ਤਸੀਲ ਵਿਚ [62] ਤਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

੧੦੪ ਇਕ ਵਰਹੇ ਵਿਚ ਕਿਨੀ ਵਾਰ ਮਾਮਲਾ ਦੇਂ ਦੇ ਹੋ ?

੧੦੫ ਇਕ ਵਰਹੇ ਵਿਚ ਦੋ [63] ਕਿਸਤਾਂ ਤਾਰ ਦੇ ਹਾਂ ਹਾੜੀ ਅਤੇ ਸੌਣੀ ।

੧੦੬ ਮਾਮਲਾ ਸਦਾਂ ਇਕੋ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ?

੧੦੭ ਹਾਂ ਜਦ ਤੀਕਰ [64] ਬੰਦੋਬਸਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਇਕੋ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

੧੦੮ ਜੇ ਕੋਈ ਜਟ ਮਾਮਲਾ ਨਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

੧੦੯ ਨੰਬਰਦਾਰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਂਓਂ [65] ਬਰੰਟ ਜਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਓਹ ਤਸੀਲੇ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਜਦ ਤਕ ਮਾਮਲਾ ਨਾ ਤਾਰੇ [66] ਹਵਾਲਾਟ ਵਿਚ ਬੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

੧੧੦ ਹਛਾ ਹੁਣ ਬਸ ਏਨੀ ਗਲ ਬਾਤ ਬਤੇਰੀ ਹੈ ।

---

[1] ਹਾੜੀ = winter crops. [2] ਮਾਣੀ = is equal to 12 maunds in some parts 18 maunds. [3] ਵਟੀ = is equal to 5 seers. [4] ਭਿਆਲੀ = partner-

ship. [5] ਵਾਹੀ = ploughing. [6] ਜੋਗ = pair of bullocks. [7] ਬਰਾਨੀ = land depending on rains. [8] ਵਿਗਾ = 120 feet square. [9] ਹਿਸਾ = share. [10] ਵਾਰੀ = turn. [11] ਅਠਵਾਰਾ = week. [12] ਸਿੰਜਣਾ = to water. [13] ਜੋਗ, ਜੋੜੀ = pair of bullocks. [14] ਜੋਤਣਾ or ਜੋਣਾ = to yoke. [15] ਪੱਠਾ ਦਥਾ = fodder. [16] ਮਾਲ੍ਹ = the frame work of rope to which the earthen ports of Persian wheel are attatched. [17] ਘਸਜਾਣਾ = to be worn out. [18] ਸੇਪੀ = a kind of servant who does not get monthly wages but so much on cutting the crops and so much on births and marriages. [19] ਚੂਹੜਾ = a sweeper. [20] ਉਸ ਦੇ ਸਿਰਤੇ ਹੈ = depends on him (is on his head.) [21] ਸਿਆਲ = winter. [22] ਕਿਆਰਾ ਮੋੜਨਾ = to give water from one part of the field to the other. [23] ਪਾਲਾ = cold. [24] ਧੂੰਆਂ ਪਾਉਣਾ = to light a fire. [25] ਸੇਕਣਾ = to warm ones self. [26] ਵਰਾਨ ਹੋਣਾ = to be spoiled. [27] ਸੋਕਾ ਪੈਜਾਣਾ = to get dry. [28] ਕੁਝਵਾਹ ਨਹੀ = can not be helped. [29] ਚੁਹਾਰਮ = one-forth. [30] ਤਰਖਾਣ = carpenter. [31] ਲੁਹਾਰ = blacksmith. [32] ਅਡ = separte. [33] ਟਿੰਡ = a earthen well bucket. [34] ਘੁਮਿਆਰ = a potter. [35] ਦਾਣਾ ਫਕਾ = grain. [36] ਭਰੀ = a load of grass. [37] ਪੂਲਾ = a small load of grass. [38] ਪਿੜ = threshing floor. [39] ਫਲਾ = wooden frame. [40] ਗਾਹੁਣਾ = to tread out. [41] ਮੇਹੜ = the oxen of a threshing floor. [42] ਸੈਂਡ = mixture of wheat and chaff, &c. [43] ਕਮੀਨ = poor people. [44] ਤੂੜੀ = chaff. [45] ਪੰਡ = a bundle. [46] ਮੂਸਲ = stack of chaff. [47] ਪਸੂ = beast. [48] ਢਗਾ = bullock. [49] ਸੂਆ = small canal. [50] ਮਾਮਲਾ = revenue. [51] ਦੂਣਾ = double. [52] ਝਟਾ = watering with a sort of basket [53] ਝਲਾਰ = an excavation by the side of a river for irrigation of water. [54] ਢੀਂਗੁਲੀ = a well bucket attached to a pole. [55] ਵਰਤਣਾ = to use.

[6] ਖਾਲ਼ = a drain. [57] ਬੀਜਣਾ = to sow. [58] ਨੰਬਰਦਾਰ = head man of the village. [59] ਸਾਮੀ = debtor, people in charge. [60] ਕਠਾ ਕਰਨਾ = to collect. [61] ਕਛਣਾ = to measure. [62] ਤਾਰਨਾ = to pay up. [63] ਕਿਸਤ = instalment. [64] ਬੰਦੋਬਸਤ = settlement. [65] ਬਰੰਟ = warrant. [66] ਹਵਾਲਾਟ = confinement.

PUNJÁBÍ CHITS.

No. 1.

(5) ੧ਓ (1) ਸਤਿਗੁਰ (2, 3) ਪ੍ਰਸਾਦਿ (4)

ਲਿਖਤੰਮ (6) ਕਰਮਸਿੰਘ ਜੋਗ (7) ਗੁਰਬਖਸ਼ੀ ਧਰਮਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ (8) ਵਾਚਣੀ ਹੋਰ (9) ਭਾਈ ਜੀ (10) ਸ-
ਰੂਤਾਵਨ ਹੋਏਗਾ ਆਪਣੀ ਕਰੀ ਕੋਈ ਚਿਠੀ ਨਹੀਂ ਆਈ ਮਾਲੂਮ ਨਹੀਂ ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਣ (11) ਹੈ
ਭਾਉ ਤਾਉ (12) ਮਾਲ ਦਾ ਲਿਖਣਾ ਏਥੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਏਹ ਭਾਉ ਹੈ ਕਣਕ (13) ੧੫ ਸੇਰ ਛੋਲੇ (14) ੨੨ ਸੇਰ ਜੌਂ (15) ੨੫ ਸੇਰ ਸਰੋਂ (16)
੧੦ ਸੇਰ ਕਪਾਹ (17) ੩ ਸੇਰ ॥ ਹੋਰ ਜੋ ਕੋਈ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋ ਸੋ ਸਾਡੇ ਲਾਇਕ ਹੋਵੇ ਲਿਖਣਾ

ਚਿਠੀ ਲਿਖੀ ਕਤਕ ਵਦੀ ੧੬
(18)
ਦਸਖਤ ਕਰਮਸਿੰਘ ਸਾਹੂਕਾਰ ਦੇ

[1] ੧ਓ = ਇਕ ਓਅੰਕਾਰ = there is one God. [2] ਸਤਿ = true. [3] ਗੁਰ = spiritual guide. [4] ਪ੍ਰਸਾਦਿ by the favour of. [5] ੧ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ = there is one God (you can see him) by the favour of true spiritual guide. [6] ਲਿਖਤਮ = written by. [7] ਜੋਗ = to. [8] ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ = (victory of *Divine* God) that is a Sikh complement. [9] ਹੋਰ = further [10] ਭਾਈ ਜੀ = lit. the (brother) common term applied to every Sikh. [11] ਕਾਰਨ = reason. * [12] ਭਾ = current price. * [13] ਕਨਕ = see among the technical words page 80. * [14] ਛੋਲੇ = * [15] ਜੌਂ = * [16] ਸਰੋ * [17] ਕਪਾਹ [18] ਦਸਖਤ = signed.

---

* All words thus * marked wil be found in the list of Technical words.

* In Punjábí language some words are generaliy spoken in the following manner as ਪਾਣੀ ਧਾਂਣੀ = water, ਰੋਟੀ ਉਟੀ = bread, ਲਗਾਮ ਉਮ = bridle, ਆਟਾ ਬੈਟਾ = flour, ਭਾਭਤਾ = current rate where the latter part has no meaning.

---

* All proper names will be under lined.

No. 2.

੧ ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਲਿਖਤੰਮ[1] ਮਗੀ ਤੁਸਾਂ ਜੋਗ ਭਾਈ ਸੌਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਹਿ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ ਵਾਚਣੀ ਹੋਰ ਮਾਈ ਨੂੰ ਮੇਰਾ
ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ[2] ਜੀ ਏਥੇ ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਹੈ[3] ਤੁਸਾਡੀ ਸੁਖ ਸ੍ਰੀ ਗੁ
ਰੂ ਰਾਮਦਾਸ[4] ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ ਚਿਠੀ ਤੁਸਾਡੀ ਪਹੁੰਚੀ ਹਵਾਲ[5]
ਮਲੂਮ ਕੀਤਾ ਹੋਰ ਜੀ ਆਪ ਨੇ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ
ਪਸੂ[6] ਮਰ ਗਏ ਹਨ ਸੋ ਭਾਈ ਜੀ ਏਹ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸਰ ਦੀ
ਮਰਜੀ[7] ਹੈ ਜੋ ਚਾਹੇ ਸੋ ਕਰੇ ਜਦ ਮਾੜੇ[8] ਦਿਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ
ਤਾਂ ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਆਸਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਬੜਾ ਹਮਸੋਸ[9] ਲਗਾ ਹੈ।
ਪਰ ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭਾਣਾ[10] ਹੋਰ ਜੀ ਮੀਂਹ ਪਾਣੀ ਪਿਆ
ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਖੇਤੀ[11] ਪਤੀ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ ਹੋਰ ਜੀ ਮੈਂ
ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਥ ੮ ਰੁਪਏ ਭੇਜੇ ਹੈਨ ਮੈਨੂੰ ਰਸੀਦ
ਨਾਲੇ ਇਕ ਪਗ ਘਲ ਦੇਣੀ ਜੀ

ਚਿਠੀ ਲਿਖੀ ਮਘਰ ਦੀ ੧੩

ਦਸਖਤ ਰੋੜਾ ਸਿੰਘ

[1] ਲਿਖਤਮ = see letter No. 1. [2] ਮਥਾ ਟੇਕਣਾ = to bow down forehead (used for respects.) [3] ਏਥੇ ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਹੈ = here all is well. [4] ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ = name of fourth Gurú. [5] ਹਵਾਲ = circumstance. [6] ਪਸੂ = cattle, (beast.) [7] ਮਰਜੀ (F) = will. [8] ਮਾੜਾ (ਭੈੜਾ) = bad. [9] ਹਮਸੋਸ = sorrow. [10] ਭਾਣਾ = only used for will of God. [11] ਖੇਤੀ (F) = Cultivation here ਪੱਤੀ has no meaning but they generally use ਖੇਤੀ ਪੱਤੀ vide note ... No. 1

No. 8.

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ਬਾਪੂ ਪਿਤਾ, ਭਾਈਆ = father. [2] ਹੋਰਾਂ,ਹੋਰੀ = is a term of respect as ਚਾਚੇ ਹੋਰਾਂ ਮੈਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ = Respective uncle told me, the first one is used with the agent case and the 2nd with the nominative. [3] ਗੁਰਾਂ = is the agent case of ਗੁਰੂ = spiritual guide. [4] ਆਗਯਾ = permission, order. [5] ਚਾਚੇ = inflicted form of ਚਾਚਾ = uncle. [6] ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ = at the instant of arrival. [7] ਵਾਹ ਲੈ = finish ploughing. [8] ਟੁਕ = piece of bread. [9] ਲੱਸੀ = butter milk. [10] ਛੰਨਾ = metal cup.

[11] and [12] double words as in obit no 1 and 2. [13] ਬਹੀ = stale.

[14] ਮਿਤੀ = dated

No. 4.

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਲਿਖਤਮ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗ ਭਾਈ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ
ਕੀ ਫਤੇ ਵਾਚਣੀ ਹੋਰ ਏਥੇ ਸੁਖ ਹੈ ਤੁਸਾਡੀ ਸੁਖ ਸਦਾ ਕਰਤਾਰ(1) ਜੀ ਪਾਸੋਂ
ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ ਹੋਰ ਭਾਈ ਜੀ ਅਸੀਂ ਕੁਇਟੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਇਕ ਜਗਾ ਵਿਚ
ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਭੇਜੇ ਗਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਥੇ ਇਕ ਸੁਰੰਗ(2) ਪੁਟਦੇ(3)
ਹਾਂ ਉਸ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ(4) ਸਾਨੂੰ ਤਲਬ ਤੋਂ ਬਿਨਾ(5) ਰਸਤ ਤੇ ਚਾਰ
ਆਨੇ ਰੋਜ ਮਸਕਤਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ(6) ਅਸੀਂ ਛੀ ਕੁ(7) ਮਹੀਨੇ
ਏਥੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬਥੇਰੇ(8) ਰੁਪੈ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਤਦ
ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਘਰ ਫਿਰ ਉਸਾਰਾਂਗੇ(9) ਹੋਰ ਏਥੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਦਾ
ਔਖ(10) ਨਹੀਂ ਸਭ ਤਰਾਂ ਦਾ ਸੌਖ(11) ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਰਹਿਣ ਦੇ ਲਈ ਬਣਾ
ਛਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਹੋਰ ਰਸਦ ਦੇ ਨਾਲੇ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਕੇ ਘਟ(12) ਵੇਹਲ(14) ਹੈ(13) ਫੇਰ ਕਿਸੇ
ਵੇਲੇ ਇਕ ਹੋਰ ਚਿਠੀ ਲਿਖਾਂਗਾ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਏਥੋਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ
ਹੋਵੇਗਾ॥

ਮਿਤੀ ਲਿਖੀ ਐਤਵਾਰ ਮਾਘ ਦੀ ੧੫

ਦਸਖਤ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ

[1] ਕਰਤਾਰ = creator (God). [2] ਸੁਰੰਗ (F) = a mine. [3] ਪੁਟਣਾ = to dig. [4] ਲਈ = for. [5] ਬਿਨਾ = besides. [6] ਜੇਕਰ or ਜੇ = if. [7] ਛੀਕੁ = about six see at the end of numerals. [8] ਬਥੇਰੇ = very many, sufficient. [9] ਉਸਾਰਨਾ = to build. [10] ਔਖ = trouble. [11] ਸੌਖ = comfort, ease. [12] ਘਟ = less. [13] ਵੇਲਾ = time ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ = some time. [14] ਵੇਹਲ = leisure,

No. 5.

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਲਿਖਤਮ ਨਖਾਸਿੰਘ ਪਾਸੇ[1] ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਜੋਗ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਵਾਚਣੀ ਹੋਰ ਏਥੇ ਸੁਖ ਸੁਖ ਹੈ ਤੁਸਾਡੀ ਸੁਖ ਸ੍ਰੀ ਵ
ਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ ਹੋਰ ਭਾਈ ਜੀ ਤੁਸਾਡੇ ਵਿਆਹ[2]
ਸਾਵਣ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਦਾ ਗਿਣਿਆ[3] ਗਿਆ ਹੈ ਸੋ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਛੇ
ਤੀ ਆਵਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਈ ਚੀਜਾਂ ਬਣਵਾਣੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਤੁਸਾਂ
ਨੂੰ ੫੦੦) ਪੰਜ ਸੈ ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੁੰਡੀ[4] ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਸੋਂ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ ੩੫੦)
ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਰੁਪਈਆ ਹੋਰ ਲਗੇਗਾ ਹੈ ਸਕੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਿਜਵਾ
ਦੇਣਾ ਨਹੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ[5] ਲਈ ਆਵਣਾ ਤੁਸਾਡੇ ਸਾਕ[6] ਚਾਚਾ[7]
ਚਾਚੀ[8] ਭੂਆ[9] ਤੇ ਮਾਸੀ[10] ਮਾਮਾ[11] ਮਾਮੀ[12] ਸਭ ਆ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਇਕ ਤੁਹਾਡੇ ਭਣ[13]
ਵਈਆ ਨਹੀ ਆਏ ਉਨਾ ਨੂੰ ਤੁਸੀ ਆਪ ਆਕੇ ਲਿਆਵੋ ਮੈਂ ਅਗੇ
ਤੁਹਾਨੂੰ ਫੇਰ ਤਗੀਦ[14] ਕਰਨੇ ਹਾਂ ਜੋ ਚਿਠੀ ਪਹੁੰਚਣ ਸਾਰ ਸੋ ਆਉ

ਚਿਠੀ ਲਿਖੀ ਸੋਮਵਾਰ ਤੀ ਫਗਣ ਸੁਦੀ[15] ੧੦

[1] ਪਾਸੇ = from. [2] ਵਿਆਹ = marriage. [3] ਗਿਣਿਆਂ ਜਾਣਾ = to be counted, fixed. [4] ਹੁੰਡੀ (F) = money order. [5] ਨਾਲ = with. [6] ਸਾਕ = relation. [7] [8] [9] [10] [11] [12] [13] see among relations page 33. [14] ਤਗੀਦ ਕਰਨਾ = to urge. [15] ਸੁਦੀ = light half of the month.

N.o 6.

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਲਿਖਤਮ ਨਥਾ ਸਿੰਘ ਜੋਗ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ

ਵਾਚਣੀ ਹੋਰ ਸੁਖ ਵਾਚਣੀ ਭਾਈ ਜੀ ਚਿਠੀ ਤੁਸਾਡੀ ਪਹੁੰਚੀ
(1) ਸਮਾਚਾਰ ਮਲੂਮ ਕੀਤਾ ਤੁਸਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੀ ਵਲ (2) ਮੀਂਹ ਪਾਣੀ
ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਕੁਝ ਹਾਲ ਨਹੀਂ ਖੇਤੀ ਪਤੀ ਸੁਕ
ਗਈ ਹੈ ਭਾਈ ਜੀ ਸਾਡੀ ਵਲ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਮੀਂਹ ਪਿਆ ਹੈ ਐਨਾ (3) ਮੀਂਹ
ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਪਕਣ ਤੀਕਰ ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੀ
ਅਤੇ ਕੀ ਅਸਾਂ ਕ ਬਾਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਖੇਤ (4) ਦੀ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਚ
ਸਰੋਂ (5) ਬੀਜ ਦਿਤੀ ਹੈ ਹੋਰ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕਮਾਦ (6) ਬੀਜ ਦਿਤਾ ਹੈ
ਹੋਰ ਹਾਲ ਇਹ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਦੋ ਕੋਠੇ (7) ਕਣਕ ਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜੇਕਰ
ਤੁਸਾਡੀ ਵਲ ਕਣਕ ਮਹਿੰਗੀ (8) ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਖਬਰ ਦੇਣੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪ
ਣੀ ਕਣਕ ਗਡਿਆਂ (9) ਵਿਚ ਭਰਕੇ (10) ਤੁਸਾਡੀ ਵਲ (11) ਭੇਜ ਦੇਈਏ।
ਅਤੇ ਤੁਸਾਂ ਉਸ ਨਿਰਖ ਭਾ ਸਾਰ (12) ਵੇਚ ਦੇਣਾ। ਏਥੇ ਤਾਂ ਅੰਤ ਕੀ ਸਭ
ਦਾਣਾ ਫਕਾ (13) ਸਸਤਾ (14) ਹੈ। ਹੋਰ ਸਭ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਹੈ ਪਰ ਧਨੀ ਨੂੰ ਕਿਤਨੇ
ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਕਸ (15) ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਰਾਜੀ ਹੋਣ ਦਾ ਉਤਰ ਛੇਤੀ ਭੇਜਣਾ

ਚਿਠੀ ਲਿਖੀ ਮੰਗਲਵਾਰ ਦੇ ਦਿਨ ੧੧

[1] ਸਮਾਚਾਰ = circumstance. [2] ਸਾਡੀ ਵਲ = towards us. [3] ਐਨਾ = so much. [4] ਖੇਤ = field. [5] ਸਰੋਂ (F) = oil seed. [6] ਕਮਾਦ = sugar cane. ਕੋਠਾ = store house. [8] ਮਹਿੰਗਾ = dear (expensive.) [9] ਗਡਾ = bullock cart. [10] ਭਰਨਾ = to fill, to load. [11] ਵਲ = towards. [12] ਭਾ ਸਾਰ = according to the current rate. [13] ਦਾਣਾ ਫਕਾ = corn, grain in this case. ਫਕਾ has no meaning. [14] ਸਸਤਾ = cheap [15] ਕਸ (F) = fever.

No. 7.

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਲਿਖਤੁਮ ਲਾਲਸਿੰਘ ਅਗੇ ਜੋਗ ਚਾਚਾ[1] ਮਘਰਸਿੰਘ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ ਵਾਚਣੀ
ਜੀ। ਹੋਰ ਸੁਖ ਵਾਚਣੀ ਜੀ। ਚਿਠੀ ਤੁਹਾਡੀ ਮਿਲੀ ਹਾਲ ਮਲੂਮ ਕੀਤਾ ਜੇਹੜੀ
ਤੁਸਾਂ ਤਾਰ ਖਬਰ[2] ਘਲੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਬਮਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਖਬਰ ਹੀਰਾ
ਸਿੰਘ ਰਾਮੂਵਾਲ ਵਾਲੇ ਨੇ ਦਿਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਡੀ ਖਬਰ ਮੰ
ਗਾਵਣ ਦੇ ਲਈ ਅਸਾਂ ਤਾਰ ਘਲੀ ਹੈ ਸੋ ਭਾਈ ਜੀ ਆਪਣ ਰਾਮੇ
ਨੇ ਝੂਠ ਆਣਕੇ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਜਦ ਦਾ ਮੈਂ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਆਣਕੇ
ਨੌਕਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਵੀ ਬਮਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤੁਸਾਂ
ਕਿਸੇ ਗਲ ਦਾ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰਨਾ॥ ਹੋਰ ਆਪਣੀ ਰਾਜੀ ਬਾਜੀ ਦੀ
ਖਬਰ ਘਲਦੇ ਰਿਹਾ ਕਰੋ। ਹੋਰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਦੀ ਉਤ੍ਰ ਘਲਨਾਂ ਕਿ
ਪੈਲੀ[3] ਜੇਹੜੀ ਨਾਈਆਂ ਨੂੰ ਅਧ ਉਤੇ[4] ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਉਨਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਿਸਾ[5] ਦੇ ਕੇ
ਰਾਜੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ॥ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾ ਵੰਡਾ ਲੈਣਾ
ਅਤੇ ਫੇਰ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਜਮੀਨ ਨਾ ਦੇਨੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਓਹ ਕੁਪੱਤੇ[6] ਆਦਮੀ
ਜਾਪਦੇ ਹੋਰ ਮੈਂ ਸੌਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਛੁਟੀ ਲੈਕੇ ਆਵਾਂਗਾ ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ
ਨੂੰ ਰਾਜੀ ਰਖਣਾ ਕਿਸੇ ਗਲ ਥੋਂ ਤੰਗ[7] ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ॥ ਚਿਠੀ ਦਾ ਉਤ੍ਰ ਆਸਾ
ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਥ ਘਲਨਾਂ॥ ਚਿਠੀ ਲਿਖੀ ਬੁਧਵਾਰ ਵਿਸਾਖ ਵਦੀ[8] ੧੨

[1] ਚਾਚਾ = uncle. [2] ਤਾਰ ਖਬਰ = telegram. [3] ਪੈਲੀ (F) = field. [4] ਅਧ ਉਤੇ = (to give land for cultivation on halfincome). [5] ਹਿਸਾ = part, share. [6] ਕੁਪੱਤਾ = wicked. [7] ਤੰਗ = troubled (narrow.) [8] ਵਦੀ (F) = dark half.

No. 8.

੧ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਲਿਖਤੁਮ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੋਗ ਭਾਈ ਗੁਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ
ਫਤੇ ਵਾਚਣੀ ॥ ਹੋਰ ਸੁਖ ਵਾਚਣੀ ॥ ਭਾਈ ਜੀ ਜੇਹੜੀ (1) ਗਊ (2) ਤੁਸੀ ਸਾਡੇ
ਕੋਲ ਛਡ ਗਏ ਸਾਓ ਗਭਣ (3) ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਾਲੀ ਗਊ ਸੂ (4)
ਪਈ ਹੈ ਵਛੀ (5) ਦਿਤੀ ਸੂ ॥ ਜੇਕਰ ਤੁਸਾਡੀ ਗਊ ਦੁਧ ਨਾ
ਦਿੰਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀ ਤੁਸਾਂਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗਊ ਭੇਜ ਦੇਈਏ ॥ ਇਸ ਵੇਲੇ
ਓਹ ਸਾਡਾਂ ਸੇਰ ਕੱਚੇਂ (6) ਦੁਧ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ॥ ਹੋਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ
ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਨਾਉਨਾਂ ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਵਡਾ ਪੁਤ ਨਥਾ ਸਿੰਘ ਬਾਰਵੇਂ ਰਸਾ
ਲੇ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ॥ ਉਹ ਸਰਦਾਰ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਰਸਾਈ (7)
ਦਾਰ ਦੀ ਮੇਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਬੰਦੋਬਸਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ॥ ਹੋਰ ਜਗੂ ਸਿੰਘ
ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਆਖਣੀ ॥

ਚਿਠੀ ਲਿਖੀ ਵੀਰਵਾਰ ਜੇਠ ਵਦੀ ੧੪

ਦਸਖਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਲੰਬੜਦਾਰ (8)

[1] ਜੇਹੜੀ (F) = the one which. [2] ਗਊ (F) = cow. [3] ਗਭਣ = pregnant (applied to animals.) [4] ਸੂਣਾ = to bring forth (used for animals only.) [5] ਵਛੀ (F) = a calf. [6] ਕਚੇਂ ਸੇਰ = 2½ kachha seers are equal to one seer (only used by the villagers.) [7] see in the military words. [8] ਲੰਬੜਦਾਰ = head man of the village.

No. 9.

੧ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ।

ਲਿਖਤੁਮ ਅਸਾਮੀਆ ਪਾਸੋ[1] ਭਾਈ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੋਗ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ
ਵਾਚਣੀ। ਹੋਰ ਭਾਈ ਜੀ ਏਥੇ ਸਭ[2] ਸੁਖ ਹੈ ਤੁਸਾਡੀ ਸੁਖ ਸੀਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ[3] ਜੀ ਪਾਸੋਂ
ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ। ਚਿਠੀ ਤੁਸਾਡੀ ਪਹੁੰਚੀ ਹਾਲ ਜਾਣਿਆ। ਤੁਸਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ
ਨੌਕਰ ਹੋਣ ਦੀ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ। ਸੋ ਭਾਈ ਜੀ ਨੌਕਰੀ ਵਿਚੋਂ ਕੰਨ ਖੁਰਕਨ[4]
ਦਾ ਤਾਂ ਵੇਹਲ[5] ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਖਬਰ ਕੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ। ਸਵੇਰੇ ਛੀ ਵਜੇ ਉਠੀਦਾ
ਏ[6] ਬਾਹਰ ਜੰਗਲ[7] ਪਾਣੀ ਜਾਕੇ ਅਜੇ ਆਕੇ ਬੈਠੀ ਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਹੁਕਮ ਆਉਂਦਾ
ਹੈ ਰੰਗਰੂਟੀ[8] ਵਾਸਤੇ ਚਲੋ ਸੋ ਅਠ ਵਜੇ ਓਥੋਂ ਆਵੀਦਾ ਏ ਫੇਰ ਘੋੜਾ ਮਲੀਦਾ[9] ਹੈ
ਜੀਨ ਲਗਾਮ[10] ਉਮ ਸਾਫ ਕਰਦਿਆਂ ਦਸ ਵਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫੇਰ ਪ੍ਰਸਾਦ[11] ਤਿਆ
ਰ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। ਖਾਇਆਂ ਪੀਤਿਆਂ ਬਾਰਾਂ ਵਜ ਜਾਂਦੇ ਹੈਨ। ਫੇਰ ਕਦੀ ਕੁਝ ਨੌਕਰੀ
ਬੋਲ ਗਈ ਕਦੀ ਕੁਝ ਕੰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਵੇਹਲ ਲਗੇ ਤੇ ਚਿਠੀ ਲਿਖੀਏ।
ਹੁਣ ਅਸਾਂ ਹੈ ਜੋ ਦੂਜੇ ਮਹੀਨੇ ਤੀਕਰ ਕੰਮ ਕੁਝ ਸਿਖਲਾਵਾਂਗੇ ਫੇਰ ਭਾਵੇਂ
ਇਕ ਚਿਠੀ ਰੋਜ਼ ਪਾ ਦਿਤਾ ਕਰਾਂਗੇ। ਹੋਰ ਜੋ ਕੰਮ ਹੋਵੇ ਸੋ ਲਿਖਣਾ।
ਚਿਠੀ ਏਸ ਪਤੇ[12] ਤੇ ਪਾਉਣੀ। ਚਿਠੀ ਪਹੁੰਚੇ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਛੌਣੀ
ਰਸਾਲਾ ਨੰ: ੧੨ ਤੁਰਪ ਛੀਵਾਂ ਮੁਖਾ ਸਿੰਘ ਸਵਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲੇ।

ਚਿਠੀ ਲਿਖੀ ਛਨਿਛਰਵਾਰ

ਅਤੀ ਫਗਣ ਦਿਨ ੧੬ ਸੰਮਤ ੧੯੫੦

ਮਖੀਆ ਸਿੰਘ ਸਵਾਰ

[1] ਪਾਸੇ = from. [2] ਸੂਬ = all. [3] ਵਾਹਿ ਗੁਰੂ = God. [4] ਕੰਨ ਖੁਰਕਣਾ = to scratch the ear (although it itches.) [5] ਵੇਹਲ = leisure. [6] ਏ = ਹੈ = is. [7] ਜੰਗਲ ਪਾਣੀ ਜਾਣਾ = to go for call of nature. [8] ਰੰਗਰੂਟੀ (F) = recruiting [9] ਮਲਨਾ = to groom (rub.) * [10] ਲਗਾਮ = bridle [11] ਪ੍ਰਸਾਦ = food. [12] ਪਤਾ = address

* ਲਗਾਮ ਉਮ *vide* note Chit No. 1.

No. 10.

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਲਿਖਤੁਮ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਅਗੇ ਜੋਗ ਭਾਈ ਈਸਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ (1) ਹਥ ਜੋ
ੜਕੇ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਵਾਚਣੀ ਹੋਰ ਜੀ ਸਮਾਚਾਰ
ਇਹ ਹੈ ਜੋ ਹਾੜੀ (2) ਅੰਤਕੀ ਦੀ ਐਸੀ ਲਗੀ ਸੀ ਜੋ ਕੁਝ ਓੜਕ (3)
ਨਹੀਂ ਸਾ । ਪਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਭਲਾ ॥ ਵੇਖੋ ਜਦ ਪਕ ਕੇ ਵਾਢੀ (4) ਦੇ
ਰੰਗ ਉਤੇ ਹੋਈ ਤਾਂ ਚਾਣਚਕ (5) ਮੀਂਹ ਲੈ ਗਿਆ ਜੋ ਛੱਪੜ ਟੋਭੇ (6) ਆਇ
ਕਰ ਗਿਆ ॥ ਮੀਂਹ ਤੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਬਹੁ ਜਾਨ (7) ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਪਰ ਗੜੇ (8)
ਜੋ ਮੀਂਹ ਦੇ ਨਾਲ ਪਏ ਛਟਾਂਕ (9) ਛਟਾਂਕ ਪਕੇ ਦੇ ਸਨ ਅਰ ਜਿਥੇ
ਜਿਥੇ ਪਏ ਕੱਖ (10) ਨਹੀਂ ਛਡਿਆ । ਸਾਨੂੰ ਆਸ (11) ਸੀ ਜੋ ਦੋ ਸੌ ਮਣ
ਕਣਕ ਆਉ ਪਰ ਹੁਣ ਪੰਜਾਹ ਮਣ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਬਡੇ ਭਾਗ
ਹਨ । ਸੋ ਤੂੰ ਅੰਤਕੀ ਦੀ ਕਿਸਤ (12) ਲਈ ਮਾਮਲੇ (13) ਜੋਗੇ ਰੁਪੈ ਘੱਲ
ਵਡੀ ਤਗੀਦ ਜਾਣਨੀ ਹੋਰ ਸਭ ਸੁਖ ਹੈ ।

ਲਿਖੀ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਜਟ ਵੀਰਪਾਲਾਂ ਵਿਚੋਂ
ਮਿਤੀ ਚੇਤ੍ਰ ਵਦੀ ੧੯

[1] ਹਥਜੋੜਕੇ = with hands folded (respects.) [2] ਹਾੜੀ = see in technical words page 80. [3] ਓੜ (ਓੜਕ) = end. [4] ਵਾਢੀ = [5] ਚਾਣਚਕ = suddenly. [6] ਛਪੜ ਟੋਭਾ = both mean pond. [7] ਜਾਨ = loss. [8] ਗੜੇ = hail. [9] ਛਟਾਂਕ = one-sixteenth of a seer. [10] ਕਖ ਨਹੀਂ ਛਡਿਆ left nothing (not even grass was left.) [11] ਆਸ (F) = hope. [12] ਕਿਸਤ (F) = instalment. [13] ਮਾਮਲਾ = revenue.

No. 11.

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ।

ਲਿਖਤਮ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਅਗੇ ਜੋਗ ਲਾਲਾ ਭਗਤ ਰਾਮ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਰ
ਕੇ ਮਥਾ ਟੇਕਣਾ[1] ਜੀ। ਹੋਰ ਜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਲੂਮ ਹੈ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਮੁਢੋਂ[2]
ਤੇ ਲਾਕੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹ[3] ਹੋ। ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਡੇ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਤਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਉਧਾਰ[4]
ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ ਅਰ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਕਦੇ ਨਾ ਵਿਗੜੀ। ਹੁਣ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀ
੧੫੦) ਰੁਪਯਾਂ ਬਦਲੇ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਅਰਜੀ ਪਾਉਣ ਲਗੇ ਹੋ।
ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੂੰਹੋਂ ਮੂੰਹ[5] ਆਖਨੇ ਹਾਂ ਜੋ ਸੌਣੀ[6] ਦਾ ਦਾਣਾ ਫਕ
ਆ ਲਦੇ ਅਸੀ ਤੁਹਾਡੀ ਕੌਡੀ ਕੌਡੀ[7] ਨਬੇੜ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤੁਸੀ
ਆਪਣਾ ਹਠ[9] ਕਰਦੇ ਹੋ ਅਰ ਆਖਦੇ ਹੋ ਜੋ ਅਰਜੀ ਪਾਕੇ
ਹੀ ਰੁਪਏ ਲੈਣੇ ਹਨ। ਸੋ ਜੀ ਇਹ ਰੁਪਯਾ ਕਰਕੇ ਜਿਥੇ ਦੇਵੋਗੇ
ਲੈ ਪਾ ਕੇ ਜੋ ਦੇਸ ਮਹੀਨੇ ਤੋਰਣੇ ਰਜਾਉ ਅਰ ਹਾਕਮਾਂ ਤਾਈ
ਨਾ ਅਪੜੋ[10] ਅਸੀਂ ਘਰ ਬੈਠਿਆਂ ਨੂੰ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਹਸਾ
ਬ ਨਿਬੇੜਨੂੰ[11] ਜਾਵਾਂਗੇ ਹੋਰ ਭਲ ਕੇ ਪਠ ਸੋ ਮੈਂ ਆਪ ਭੀ ਤੁਹਾ
ਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜਰ ਹੋਵਾਂਗਾ।

ਲਿਖੀ ਦੀਨਦਾਰ
ਨੰਦ ਸਿੰਘ

[1] ਮਥਾ ਟੇਕਣਾ = to bow-down (respects). [2] ਮੁਢਤੇ = from beginning. [3] ਸਾਹ = banker. [4] ਹੁਦਾਰ ਲੈਣਾ = to borrow (money). [5] ਮੂੰਹੋਂ ਮੂੰਹ = again and again (month to month.) * [6] ਸੌਣੀ = in page 80, [7] ਕੌਡੀ ਕੌਡੀ = every farthing [8] (ਕੌਡੀ = a small shell used as a coin.) [9] ਹਠ ਕਰਨਾ = to persist. [10] ਅਪੜਨਾ = to reach (to go.) [11] ਨਬੇੜਨਾ = to settle.

No. 12.

੧ਓ

ਲਿਖਤੁਮ ਬੇਸਰ ਸਿੰਘ ਅਗੇ ਜੋਗ ਭਾਈ ਨੂਪਾਲ ਸਿੰਘ
[illegible]
[illegible] ੧੦ [illegible] ਸੰਨ੍ਹ (1)
[illegible]
[illegible] (2) [illegible] ਕੀਮਤੀ
(3) [illegible]
[illegible] ੫੦੦) [illegible]
(5) [illegible] (6) [illegible]
[illegible]
[illegible]
(7) [illegible] (10)
[illegible] ੨੫੦) [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]।)

[1] ਸਨ੍ਹ = burglary, house breaking. [2] ਭੰਨਣਾ = to break. [3] ਕੀਮਤੀ ਬਸਤ੍ਰ = valuable clothes. [4] ਗਹਿਣਾ = jewellary. [5] ਉਗਰਾਹੁਣਾ = to collect (from other people.) [6] ਤਾਰਨਾ = to settle (to pay.) [7] ਗਲ ਕਾਹਦੀ in short. [8] ਲਗ ਭਗ = nearly. [9] ਸਬਜੀ (F) = grey. [10] ਮੰਡੀ (F) = market (horse or cattle fair.)

No. 12.

੧੯

ਲਿਖਤੁਮ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗ ਕਿਰਪਾ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਸਹਾਇ ਹੋਰ ਦੇ ਨਾਤੇ ਤੇਰੇ ਸੌਰੇ(1)
ਵਿਆਹ ਦਿਆਂ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਰ ਭਾਦੋਂ ਦਾ ਅਠਾਰਾਂ ਦਾ ਸਾਹਾ(2) ਹੈ
ਅਸਾਂ ੬੦) ਰੁਪੈ ਦਾ ਖਰਚ ੪੦) ਦੀ ਖੰਡ(3) ੨੦) ਦੀ ਸਕਰ(4) ੩੦) ਦੀ
ਦਾਲ ੧੦) ਦੇ ਮਾਂਹ(5) ਘੱਲਣ ਲੱਗੇ ਹਾਂ ਅਰ ਵੇਹੀ ੨੦੦) ਰੁਪੈ ਦੀ ਵਰੀ(6)
ਅਤੇ ਨਿਕ ਸੁਕ(7) ਇਥੇ ਤੇ ਘਲਾਂਗੇ ਸਭੋ ਕੰਮ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਹੇ ਸੀਆ
ਪਲਟਨ ਦੇ ਕਮਾਨ ਅਫਸਰ(8) ਕੋਲੋਂ ਛੁਟੀ ਲੈਣੀ ਜੇ ਛੁਟੀ
ਲੈਕੇ ਛੇਤੀ ਆ ਜਾ ਵੇ ਜੇ ਕਰ ਰੋਕ ਟੋਕ(9) ਕਰੇ ਤਾਂ ਏਹੋ(10)
ਅਰਦਾਸ ਦਖਾ ਸਦੇ ਲੀਏ ਅਰ ਜੇ ਦੇਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਨੇ ਤਾਂ
ਅਸੀ ਏਥੇ ਨੇ ਖਬਰ ਦਾਰ ਦੀ ਆਂ ਮੋਹਰਾਂ(11) ਲੁਆ ਕੇ ਅਰਜੀ
ਘਲਾਂਗੇ ਛੁਟੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਰੂਰ ਮਿਲ ਜਾਊ ਤੇ ਸਿਆਣਿਆਂ
ਆਖ ਘਲਿਆ(12) ਹੈ ਜੇ ਮੁਕਲਾਵਾ(13) ਭੀ ਦਿਆਂਗੇ ਨਾਲ
ਹੀ ਦੇ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਲਿਖੀ ਅੱਸੂ ਦਾ ਪੰਦ੍ਰਹੀ ੧੯

ਦਸਖਤ ਬੀਰ ਸਿੰਘ । ਲਾਂਭੀ ਪਿੰਡ ਦੇ

[1] ਸੌਰੇ = see in relation. [2] ਸਾਹਾ = marriage date. [3] ਖੰਡ (F) = sugar.
[4] ਸ਼ਕਰ = raw sugar. [5] ਮਾਂਹ = a kind of Dhal. [6] ਵਰੀ = brides clothes.
[7] ਨਿਕ ਸੁਕ = other things. [8] ਕਮਾਨ ਅਫਸਰ = Commanding Officer.
[9] ਰੋਕ ਟੋਕ (F) = hesitation, objection. [10] ਏਹੋ = this very. [11] ਮੋਹਰ = seal.
[12] ਆਖ ਘਲਣਾ = to send a word. [13] ਮੁਕਲਾਵਾ = bringing home a wife after marriage.

No. 14.

੧ੴ

ਲਿਖਤਮ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੋਗ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਤੇ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ਼ ਜੋਨੂ ਵੇਖਣ ਤੇ
ਬੁਲਾਈ ਦਾ ਵਰਣ ਹੈ ਹੋਰ ਜੀ ਸਾਡੀ ਪਲਟਨ (1) ਤੇ ਸਨੂੰ ਕਾਬਲ ਦੇ ਲਾਮ (2) ਵਿਚ
ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ੨੨ ਤਰੀਕ
ਸਾਡਾ ਕੂਚ (3) ਹੋ ਜਾਊ ਫੁਟੀ ਇਕ ਵਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖੀ ਦੀ ਨਹੀਂ ਅਸਾਂ ਦੀ ਜੇਕਰ
ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਛੇਤੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੂਚ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਸੌਰ
(4) ਅਪੜਨੇ ਤੇ ਮੇਰੀ ਵਹੁਟੀ ਤੇ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਣਾ
ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਹੈ ਜੋ ਟੱਬਰ (5) ਦੌਰ ਨੂੰ ਲੀਏ ਦੇ ਚਲਣ
ਜਾਣ ਸੋ ਜੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਛਾਉਣੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਇਜ਼ਤ (6) ਜੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਜੇਕਰ
ਜਾਣੋ ਆਕੇ ਲੈ ਜਾਣਾ

ਲਿਖੀ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਪਸੌਰ ਦੇ ਤੋਂ

[1] ਪਲਟਨ (F) = Regiment. ਲਾਮ (F) = field. [3] ਕੂਚ = march.
[4] ਅਪੜਨਾ = to arrive. [5] ਟਬਰ = family here ਦੌਰ has no meaning *vide* Chit No. 1. [6] ਇਜਤ (F) = respect.

No. 15.

ੴ

ਲਿਖਤਮ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਜੋਗ ਭਾਈ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ ਦਰ
ਨੀ ਹੋਰ ਜੀ ਅਸੀ ਅਤੇ ਕੀਨਖ ਸਿੰਘ ਪਤੁਖਾਨ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਆਲੀ[1] ਕੀਤੀ
ਹੈ ਇਕ ਜੋਗ[2] ਸਾਡੀ ਤੇ ਇਕ ਢਗਾ[3] ਉਸ ਦਾ ਹੈ ਅਸਾਂ ਦੁਹਾਂ ਨੇ ਮੋਠੀ ਬੀਜਾਈ
ਤੀ ਹੈ ਪਰ ਦੁਹਾਂ ਦੇ ਪੋਹਾੜੀ ਲਈ ਰਖੀ ਹੈ ਮੀਂਹ ਵੇਲੇ ਸਿਰ[4] ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ
ਮੋਠੀ ਚੰਗੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾੜੀ ਲਈ ਵਾਹਣ[5] ਕਰ ਛਡੇ ਹਨ ਮਕਈ[6] ਹੁੰਦੀ
ਹੈ ਆਸ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਹ ਜਾਂ ਸਠ ਮਣ ਛਲੀਆਂ[7] ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤਿਲ[8]
ਅਸਾਂ ਅਤੇ ਕੀਨੀ ਬੀਜੇ ਸਨ ਗਿ ਤੁਹਾਂ ਜੋਗੀ ਬਖੇਰੀ ਹੈ ਪਰ ਦੇਣਾ
ਤੇ ਨਾਨਕੀ ਆਦੇ ਲਾਗੇ ਰੀ ਕਾਂ ਸੂਪਈ ਹੈ ਪੰਜ ਸੇਰ ਖੁਲਾਂ ਦੂਧ
ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਅਸਾਂ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਸਭ ਰਾਜੀ ਹਨ

[1] ਤ੍ਰਿਆਲੀ (F) = partnership. [2] ਜੋਗ (F) = pair of bullocks. [3] ਢਗਾ = bullock. [4] ਵੇਲੇ ਸਿਰ = at the proper time. [5] ਵਾਹਣ = ploughed field. [6] ਮਕਈ (F) = Indian corn. [7] ਛਲੀ (F) = ear of Indian corn. [8] ਤਿਲ = oil seed.

No. 16.

੧੬

(1) (2)

ਸ੍ਰੀ ਸਰਬਉਪਮਾਜੋਗ [illegible]

[illegible]

[1] ਸ੍ਰੀ = respect (Divine.) [2] ਸ੍ਰਬਉਪਮਾਜੋਗ = fit for all praises. [3] ਬੀਜਣਾ = to sow. [4] ਚਰੋਕਣਾਂ = for a long time. [5] ਮਕਈ (F) = Indian corn. [6] ਗਿਠ (F) = a span from the thumb to the little finger. [7] ਹਥ ਵਖਾਲਣਾ = to show bravery (to show hands.) [8] ਚੋਰੀ ਵਿਆਹ = marriage performed (secretly.) [9] ਪਠੋਂ ਦਥੋਂ = fodder. [10] ਮਾੜਾ = thin (bad.)

No. 17.

(Examination Chit, July 1894.)

੧ਓ

ਲਿਖਤਮ ਕਾਕੂ ਮੱਲ ਜੋਗ ਕਰਮ ਅਸਰ ਥਜੇ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿ
ਆਵਾਚਣਾ ਹੋਰ ਜੀ ਐਥੇ ਸੁਖ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਖ ਸਤਗੁਰੂ[1] ਤੇ
ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ ਹੋਰ ਜੀ ਚਿੱਠੀ ਆਪ ਦੀ ਪਹੁੰਚੀ[2] ਹਕੀਕਤ ਮ
ਲੂਮ ਹੋਈ ਤੁਸਾਂ ਜੋ ਸਾਹਾ[3] ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸੋ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹੈ
ਸਾਨੂੰ ਰਜਾਮੰਦੀ ਮਿਸਰ ਦੀ ਕੁੜੀ ਦੇਖਣੇ ਦਾ ਆਗਾ ਕਰਦੇ।
ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮੀਰਪੁਰ ਲਿਖਤੇ ਜਦਨਾ ਕਿ ਨੀਗਾਰ ਦੀ ਪੱਤ੍ਰੀ[4]
ਭੇਜ ਦੇਣਾ ਪਾਂਧਾ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਨੇ[5] ਪਾਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁੜੀ
ਇਕ ਅੱਖੋਂ ਲੂਆ ਹੈ ਤੇ ਟੀਰੀ[6] ਹੈ ਤੁਸਾਂ ਜਾ ਕੇ ਆਪ ਦੇਖਣਾ
ਅਸਾਂ ਐਥੋਂ ਗੁਲਬਦਨ ਤੇ ਤਿੱਲਾ[7] ਤੇ ਗੋਟਾ[8] ਖਰੀਦ ਲਿਆ ਹੈ
ਕਮਰਿਆਂ ਸੀਪੀ ਦੇਣਾ ਕਾਕੀ ਨੂੰ ਖਸਰਾ[9] ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਸੀ
ਪਰ ਹੁਣ ਰਾਜੀ ਹੈ ਇਸ ਖਤ ਦਾ ਉੱਤਰ ਛੇਤੀ ਭੇਜਣਾ ਅਸਾਂ
ਅਜੇ ਚੌਂਕ[10] ਤੇ ਡੰਡੀਆਂ[11] ਬਨਾਉਣੀਆਂ ਹਨ

ਮਿਤੀ ਹਾੜ੍ਹ ਦਿਨ ੩੧

[1] ਸਤਗੁਰੂ = true God. [2] ਪੁਜਣਾ = to arrive. [3] ਸਾਹਾ = (F) day appointed for marriage. [4] ਪਤ੍ਰੀ (F) = horoscope. [5] ਸੰਸਾ = doubt. [6] ਟੀਰਾ = squint eyed. [7] ਤਿੱਲਾ = gold thread. [8] ਗੋਟਾ = gold lace. [9] ਧਸਲ (F) = name of a cruptive disease. [10] ਚੌਂਕ = head ornament. [11] ਡੰਡੀ (F) = earing.

No. 18.

(Examination Chit, July 1892.)

੧ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ਚਿਠੀ ਲਿਖੀ ... ਦਿਨ ੧੫ ਸੰਮਤ ੧੯੪੯

[1] ਸ੍ਰੀ ਸ੍ਰਬ ਉਪਮਾ ਜੋਗ = fit for all praizes. [2] ਸ੍ਰਬ ਗੁਣ ਨਧਾਨ = full of all qualities. [3] ਬਹੀ = ledger. [4] ਬਿਆਜ = interest. [5] ਲੇਖਾ ਚੁਕਾਉਣਾ = to settle account. [6] ਲਾਖਾ = black. [7] ਅਫਾਰਾ = swelling of the belly. [8] ਥੇੜਕਾ = young bull. [9] ਬਾਹੀ (F) = ploughing. [10] ਕਸ (F) = fever.

I should advise the student to try and translate the following petitions without help :—

No. 19.

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

No. 20.

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਲਿਖਤਮ ਜੁਦਾਸਿੰਘ ਜੋਗਨ ਦੀ ਆਸਾਸਿੰਘ ਫਤੇਬੁਲਾਈ ਵਾਚਣੀ ਜੀਓ। ਹੋਰ ਜੀ [illegible] ਤਾ ਤੁਸਾਂ ਜੋ ਲਿਖਿਆ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਨਾਲ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ਮਿਤੀ ਲਿਖੀ ਮਾਘ ਵਦੀ ੧੫

ਪਾਸ ਤਜੁਆਸਾਸਿੰਘ ਪਸੌਰਾ ਵਿਚੋਂ।

No. 21.

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਜੋਗ ਭਾਈਆ ਹਰਕਮਾ ਸਿੰਘ । ਲਿਖੀ ਕੇਸਰਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹ
ਗੁਰੂਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ ਵਾਚਣੀ ।
ਹੋਰ ਜੀ ਏਥੇ ਸੁਖ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਵਾਹਗੁਰੂ ਪਾਸੋ ਮੰਗ
ਦੇ ਹਾਂ । ਹੋਰ ਜੀ ਮੈਂ ਪਿਛੇ ਤੁਸਾਂ ਨਾਲ ਵਿੱਚ ਬਨੂਆਂ ਦਾ ਰਿਹਾ । ਹੁਣ
ਅਰਮਾਂਨ ਹੈ ਨੌਕਰੀ ਤਪ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ । ਸਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹਸਤ
ਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਿਹਾ । ਸਾਡਾ ਡਾਕਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਬੜਾ
ਚੰਗਾ ਹੈ । ਰੋਜ ਦੋ ਵੇਲੇ ਖਬਰ ਰਖਦਾ ਹੈ । ਕਿਸੀ ਗਲ ਦੀ
ਔਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਸਰ ਹਟੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨੂੰ ਚਲ ਪਏ ਦਸ ਕੁ ਦਿਨ
ਔਖਾ ਰਿਹਾ । ਪਰ ਹੁਣ ਠੈਹਰ ਗਏ ਹਾਂ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ
ਦੋ ਤ੍ਰਫ ਜੋ ਨੌਕਰੀ ਤੇ ਗਏ ਸੇ ਜੇ ਆ ਗਏ ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਤ੍ਰਫ
ਜਾਵੇਗਾ ਨੌਕਰੀ ਵਿਚ ਕੁਛ ਭਤਾ ਮਿਲੇਗਾ ਰਾਸਨ ਸਰਕਾਰੀ
ਮਿਲੇਗਾ ਮੇਰੀ ਹੁਣ ਦਫੇਦਾਰੀ ਦੀ ਰੌਲ ਹੈ ਮੇਰੇ ਦਰਜੇ ਵਾਲਾ
ਮਿਲਸਨ ਪਾਰਗਿਆ ਹੈ ਦੇਖੀਏ ਕਦ ਜਗਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕੰਮ
ਮੈਂ ਦਫੇਦਾਰੀ ਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ

No. 22.

ੴ

ਲਿਖਤੁਮ ਸਾਂਮਾਸਿੰਘ ਜੋਗ ਜਮਾਦਾਰ ਚਤਰਸਿੰਘ ਦੀ
ਵਾਹਗੁਰੂਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਪਹੁੰਚੇ
ਤੁਸੀ ਜਦ ਤੇ ਰਜਾ ਕਰ ਕੇ ਗਏ ਹੋ ਕੋਈ ਖਤ ਪਤ੍ਰ ਨਹੀ ਭੇਜਿ
ਆ ਦੇਵਾਸਿੰਘ ਦਾ ਮੁਕਦਮਾ ਫਤੇ ਹੋ ਗਿਆ ਮਾਪੀ ਜਮੀਨ
ਮਿਲ ਗਈ ਚੀਫ ਕੋਰਟੈ ਜਾਣਾ ਖਰਚ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਹੋਇਆ
ਕਰਮ ਚੰਦ ਸਾਹ ਨੇ ਬਹੁਤੀ ਮਦਦ ਦਿਤੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਸਤ ਸੌ
ਰੁਪੈ ਖਾਲਗਾ · ਕਲ ਦੇਵਾਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਮਾਸਿੰਘ ਸਭ ਵਿਚ
ਲੜ ਪਏ ਸਾਮਾਸਿੰਘ ਮੁਕਦਮਾ ਹਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਗੁਸੇ
ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ ਦੇਵਾਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗਾਲ ਗਲੋਜ ਕਢਨ ਲਗਾ ਦੋਨੇ
ਦੂਹਾ ਦੂਹੀ ਹੋ ਪਏ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਲੰਬੜਦਾਰ ਛੁਡਾਏ ਲੜ੍ਹਨ
ਦੀ ਨਕਮੀ ਗਲ ਤੇ ਹੋ ਪਈ ਦੇਵਾਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ ਪਰਮਸਿੰਘ
ਗੋਡੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਦ ਨੂੰ ਸਾਮਾਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ ਚਤਰਸਿੰਘ ਚਸ
ਤ੍ਰੋਂ ਵਿਚੋ ਪਹੇ ਵਢਨ ਲਗਾ ਜੇ ਹਨ੍ਹੀ ਦੇਵਾਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਈ
ਪਰਮਾਸਿੰਘ ਨਟਾ ਕੀਆ ਚਤਰਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਪਿਊ ਨੂੰ ਦਸਿਆ
ਇਸ ਤੇ ਗਲ ਵਧ ਗਈ · ਹੋਰ
ਜੀ ਮੈਂ ਇਕ ਸਾਧਿਕ ਖਰੀਦੀ ਹੈ ਦਸ ਸੇਰ ਪਕਾ ਦੁਧ ਦੇਂਦੀ ਹੈ
ਮਗਰ ਕਟੀ ਹੈ ਹੋਰ ਸਭ ਸੁਖ ਹੈ

No. 25.

੧ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ।

॥ਚਾਚਾ ਬੂਟਾਸਿੰਘ ਜੋਗ ਲਿਖਤੁਮ ਨਰੈਨ ਸਿੰਘ ਕੀ ਹਥਜੋ
ੜਕੇ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ ਪਹੁੰਚੇ।
ਹੋਰ ਜੀ ਅਸੀ ਰਾਜੀ ਖੁਸੀ ਹਾਂ ਤੁਸਾਡੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਗੁਰ
ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ॥

ਚਾਚਾ ਜੀ ਸਾਡੀ ਛਾਉਣੀ ਬਦਲ ਗਈ ਹੈ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਐਬ
ਟਾਬਾਦ ਦੀ ਛਾਉਣੀ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਕੂਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਤੁਸੀ
ਜਵੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤੇ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਕਾਕੇ ਨੂੰ ਨਾਲੇ ਓਸ ਦੀ
ਮਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤੇਜ ਦੇਣਾ। ਇਕ ਸੰਦੂਕ ਲੈਕੇ ਪਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਕ
ਛੇਤੂ ਲਿਆ ਸੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਜਾਓ ਮੁਨਤਲਬ
ਮਿਲਨੀ ਹੈ ਚਾਰ ਕੌਡਾ ਬਚੀਆਂ ਦੀ ਪਰਤੇਜਾਏ ਅੱਗੇ
ਤੁਸਾ ਨਾਲ ਹੋਕੇ ਸੁ ਫਬਨ ਦਾ ਦੇਨਾ ਤੇ ਘਰ ਦੀ ਸਰ
ਫਠੀ ਹੋਸੀ ਹੈ ਸੋ ਬਨਦਾ ਦੇਨੀ ਪਤਾ ਛੇਤੀ ਭੇਜਨਾ ਅਸੀ
ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਂ ਲਿਖੀ ਸੰਗਲਦਾਰ

No. 24.

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ

॥ਬਰਖੁਰਦਾਰ ਚੰਦਾਸਿੰਘ ਜੋਗ ਲਿਖਤੁਮ ਚੰਦਲਾਸਿੰਘ ਪਰੀ
ਬਰਖੁਰਦਾਰੀ ਪਹੁੰਚੇ॥ ਅਸੀਸਿ ਦੀਏ ਸੁਕ੍ਰ ਪਏ ਹੈ ਤੁਸਾਂ
ਕੁਛ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰਨਾ ਰਾਜੀ ਬਾਜੀ ਹਾਂ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪਹਾ
ੜਾਂ ਵਿਚ ਕਚੁ ਮੁਕਾਮ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ॥ ਏਦਰ ਸਰਦੀ ਬੜੀ
ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਦੇ ਕਦੇ ਬਰਫ ਭੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ॥ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ
ਕਪੜੇ ਮਿਲਦੇ ਹੈਨ ਰਾਸ਼ਨ ਭੀ ਚੰਗਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ
ਪਰ ਤਦਭੀ ਬੜ੍ਹਾ ਖੂਨਾ ਮੁਲਕ ਹੈ ਏਧਰ ਅਫਰੀਦੀ ਲੋਕ
ਰਹਿੰਦੇ ਹੈਨ ਮਰਨ ਮਾਰਨੇ ਨਹੀ ਡਰਦੇ ਆਖਦੇ ਹਨ
ਗਾਜੀ ਸੀਦ ਹੋਨਗੇ ਘਰੋਂ ਤਲਵਾਰ ਲੈਕੇ ਰਖੀ ਮੰਦੀ ਲਾਕੇ
ਐਸੀ ਐਸੀ ਕਰਕੇ ਚੋਰੀਆਂ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਬੁਰੇ ਬੇਤਰਸ
ਖੂਨੀ ਲੋਕ ਹਨ ਸਰਕਾਰ ਭੀ ਚੰਗੀ ਸਜਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ
ਸਾਡੇ ਜਮਾਦਾਰ ਦਾ ਟਟੂ ਚੁਰਾ ਲੈ ਗਏ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਚਲਗਾ
ਦਸਾਂ ਵੀਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਖਰਚ ਪਠ ਭੇਜਾਂਗੇ ਤੇਰ ਪਾਰ
ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਲਿਖਨਾ ਸਾਡਾ ਏਥੇ ਪਰਗੀ। ਧਿਆਨ ਰਖੋ।

No. 25.

੧ੴ ਸ੍ਰੀਰਾਮਜੀਸਹਾ।

ਲਿਖਤੁਮੁਕੀਤ੍ਰਾਪਰੋਹਤਜੋਗਾਆਸਾਨੰਦਿਓ ਆਸੀਰਬਾਦ
ਬਾਚਣਾ ਤੇਰੇਏਥੇਸੁਖਹੈ ਤੁਸਾਡੀਸੁਖਸਦੀਲੋੜਾਇਨਤੇਅੰਗ
ਦੇਣਾ।ਤੇਰਾਸਮਾਚਾਰਏਹਹੈ ਜੋਕਿਧਰਸੋਂ ਬੀਬੀਜੀਦੇ ਸਹੁਰੇ
ਆਂਤੇਨਾਈਆਣਿਆਸੀਆਖਦੇਹੈਨਦਿਆਨਦੇਣਦਾ ਏਸ
ਅਗਲੇਪਖਵਿਚਆਖਦੇਹਨ ਸਾਹਾਭੀਸੋਧਿਆਸੀ ਤਾਰੂਰਾ
ਪਿਛਲਾਬਨਦਾਹੈ ਪਰਤੁਸੀਛੁਟੀਲੈਦੇਤਰਕੈਸੇਬਣੇਗਾ ਜੋਸ
ਆਨਨੀਧਾਰਬਾਰਤਦੀਖਰਚੀਹੈ ਦੇਛੁਟੀਲੈਕੇਆਜਾਓ
ਧੀਬੀਬੂਤੇਵਿਤ੍ਰਾਂਬੀਜਾਏ ਤੁਸਾਂਦਿਆਤੁਸਾਂਜੋਗੀਹੈਤੇ
ਓਸਦੇਸਾਹੁਰੇਭੀਅਗਾਰਪਏਹੋਏਹੈਨ ਪਰਸਭਦੀਜਾਤੀ
ਆਰਹੇ ਚੋਰਧੇਓਰਬਨਾਓਨਵਾਲੇਹਨ ਨਸਬਨ
ਲਈਹੋ ਚੌਕਾਸਭਇਤਿਆਰਹਨ ਤੇਰਬਾਕੀਜੋ ਤੁਸਾ
ਤੇਆਏਬਨਜਾਨਗੀਆ ਜਲਦੀਆਜਾਓ ਬੇਤੁਕਾਲਿਖਿਆ
ਬਹੁਤਜਾਨਣਾ।

No. 26.

ੴ

ਸ੍ਰੀਸਰਬਗੁਨਨਿਧਾਨ ਨਿਰਮਲਬੁਧਿ ਬਾਪੂਤੇਰਾਂਜੋਗ ਦਾਸ
ਬਗਾਦੀਧਰੀਹਬਜੋਰਿਬੇਨਤੀ ਚਰਣੀ ਤੇਰਜੀਐਤਕੀਪੈ
ਲੀਖੀਨੇਦਾ ਬੁਗਾਹਾਲਨੈ ਮੀਹਾਧਿਆਨਦੀ ਕਰੰਨਾਐਪ
ਈਨੈ ਨਾਰਬੰਦਗੀ ਤੇਭੁਹਦਾ ਝੂਅਕਲਤੇਬੇਨਤੁਏਪ
ਏਹੇਨ ਤੈਗਰਾਂਲਈ ਨੀਰਾਭੁੀਨਧੀਲਭਦਾ ਆਧੰਕਦੇ
ਐਸੀਤੇਗੀਨਹੀਦੇਖੀ ਦਰਖਤਦਫਦਫਾਈਏਹੇਨ
ਤੇਦਾਨੇਦਾਭਾ ਦਿਨੋਦਿਨਹੇਠਨੂਤੁਰਿਆਜਾਂਦਾਹੈ ਗਾਹੀਦੇ
ਦਾਣੇਬੇਰਲਏਸੇ ਸਾਭੁਦੀਰੀਜਾਆਰਖਫਜ਼ੋਗੀਨੋਈ
ਅਗੇਬੀਪਾਉਣੇਤੈਗ ਤੁਸਾਂਖਰਚਨਹੀਭੇਜਿਆਆ
ਸੀਬਤੇਤੈਗਾਹਾਂ ਕੁਢਖਰਚਭੇਜੋ ਤਦਾਜਾਦਾਚਨੂਤੇਂਬੇ
ਚਕੇਆਅਲਤਾਰਿਆ ਸਾਹੂਕਾਰਾਂਦੇ ਅਜੇ ਬੀਹਰੂਪਏ
ਦੇਣੇਰਾਹਿਦੇਗਨਾ।

No. 37.

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ।

ਸ੍ਰੀਸਰਬਗੁਨਨਿਧਾਨਉਜਲਸਰੀਰਦਾਨਿਸਮੰਦਬੁਧਮੀਅਤਮਦਾਰ
ਸਾਹਿਬਬਹਾਦਰਮੇਜਰਸਰਦਾਰਤਾਰਾਸਿੰਘਜੀਸਲਾਮਤਬ
ਹਾਦਰਜੋਗਦਾਸਪਰਿਹਾਰਸਿੰਘਵਾਲੀਵਾਹਿਗੁਰੂਜੀਕੀ
ਫਤੇਬੁਲਾਈਦੀਹੈਹੋਰਸਮਾਚਾਰਏਹਹੈਦਾਸਦਾਹੋਰ
ਜੀਏਥੇਸਭਸੁਖਹੈਆਪਦੀਆਪਣੇਪਾਸਦਾਸਦਾਹਿਤਸਭਦੀ
ਸੁਖਸ੍ਰੀਵਾਹਿਗੁਰੂਤੋਂਮੰਗਦੇਹਾਂ
ਅਗੇਜੀਮੈਂਆਪਦੇਚਰਨਾਂਤੇਂਗੁਜਾਰਿਸਕਰਦਾਹਾਂਕਿ
ਨਾਲਿਆਂਪਰਅਸਾਡਾਦੀਨੂੰਜੀਮਹਾਰਾਜਸਾਹਿਬਪੂਨੇ
ਆਇਆਂਤੋਂਜੀਮਹਾਰਾਜਸਾਹਿਬਜੀਨੂੰਆਪ
ਣਾਪਰਅਸਾਡਾਦੀਖਬਰਰਖੇਅਤੇਕਿਤੇਕੋਈਨੁਕਸਾਨਤੋਂਜਾਂ
ਦਾਹੋਦੇਤੋਂਜੀਆਪਦਾਸਾਹਿਬਦੇਨੌਅਸਮਾਨੀਦੇਵਰਨ
ਸਿਖਾਂਨੂੰਆਖਣੇਤੋਂਸਭਚੀਜਾਂਪਾਸਣੀਨਾਲਪੰਜਗ੍ਰੰਥੀਪੋਥੀ
ਜਨਮਸਾਖੀਗੁਰਬਿਲਾਸਆਦਿਕਪੁਸਤਕਮਿਲਜਾਣਤੇਸਾਡੇ
ਪਾਸਤੋਂਜੀਤੁਸਾਂਪੁਛੀਤੇਅਗਾਂਹਦੇਵੇਂਗੇਜਾਣਤੋਂਜਾਣਾ
ਗਾਸਭਨੂੰਦਸਤੇਪਹੁੰਚੇ

No. 28.

੧ੳ

ਸੈਖਤ ਅਤੁਰਾਂ ਲਿਖ ਜੋਗ ਭਾਈ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਦਾਤ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਚੀ ਫਤੇ ਦਾਰਲੀ ਪਚਿ ਠੀ ਪਹੁੰਚੀ ਬੜੀ ਖੁਸੀ ਹੋਈ ਹੋਰ ਜੀਤੁ
ਸੰਜੋਗ ਸਮੇਰਾ ਤਾਂ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਆਇਆ ਜੀਸਆ ਬਨ੍ਹਾਂ ਨਾਬੀਤ
ਭਿਰਾ ਹੋਤ ਕਰਣੀ ਨਾਹੀ ਪਈ। ਕਣਕ ਛੇ ਟੋਪੇ ਹੋਰ ਗਈ ਆ
ਦਾਈ ਏਤੀ ਆਂਪ੍ਰਗੀ ਕਦੇਂ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਦਿਚਰ ਨਾ ਆਈ। ਸੁਨਨ
ਦਿਚ ਆਇਆ ਨ ਬੇਦਾ ਏਤਾ ਕਾਲ ਪਿਆ ਪਰਸਾਤੀ ਸੁਰਤ
ਦਿਚ ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀ ਬੀਤਿਆ।

ਅਨਾਜ ਦਾ ਲੇਰਾ ਜੀਹਨ ਛੇ ਸੇਰ ਹੋ ਪੰਜਾਹ ਦਿ ਰਖਤ ਦੇਹਨ
ਰੁਪੈ ਸਾਲੇ ਲੈਂ ਦੇਹਨ ਮੂਨ੍ਹ ਮੀਹਾ ਪਦੇ ਤਾਂ ਕਾਮ ਜਾਏ ਭੁਖ
ਦੇ ਦੁਖ ਭੁਗਤ ਲੋਕ ਅਗਲੇ ਬੇਹਨ ਪਰਪੇਸੁ ਕਣ੍ਹ ਨਹੀ
ਜਾਂਦੀ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਦਾਲ ਹੋ ਚਬ ਕੇ ਦਿਨ ਕਟੀ
ਲੈਪਾਈ ਦੀ ਹੈ ਸਾਂਈ ਖੈਰ ਕਰੇ ਤਦ ਜੀ ਬਚਾਂ ਤੇ ਰੋਰ
ਬਾਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀ। ਬਦਨਾਉ ਦੇਹਨ ਜੈ ਕਰੇ ਸੋ ਗਰਕ
ਰਹੇਦੇ॥ —

No. 29

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ।

[illegible]

[illegible] ਸੰ: ੧੮੫੧

No. 30.

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਸੀਸਰਬਤ੍ਰ ਨਨਪਾਨਆ ਆਤਮਾ ਸ੍ਰਿਆ ਜੀ ਜੋਗ ਦਾਸਰਾ
ਸਿਆ ਚੀਠ ਤੇ ਦਾਰ ਣੀ ਮਾਆ ਜੀ ਏਥੇ ਸਬਰ ਜੀ ਬਜੀ
ਹਨ ਤੁਸਾਡੀ ਸੁਖ ਰਆ ਜੀ ਪਾਸੋ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ
ਮਾਆ ਜੀ ਜਦ ਦੇ ਆਪ ਗਏ ਕੋਈ ਚਿਠੀ ਪੜੀ ਨਹੀ ਭੇਜੀ
ਤੁਸੀ ਆਪ ਗਏ ਸੀ ਅਸੀ ਜਾਂ ਦੇ ਤੈਨੂੰ ਸਦਾਂ ਗੇ ਸੋ ਦੋ ਮਹੀਨੇ
ਹੋਏ ਤੁਸਾਂ ਨਹੀ ਸਾਦਿਆ ਮੈ ਤਾਂ ਦਾਹੀ ਪਤੀ ਦਾ ਕੈਮਤੀ
ਕਰਬੈਠਾ ਹਾਂ ਦੀ ਠਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਦੋ ਨੈ ਕਰਦੋ ਮੇਰਾ
ਸੋ ਮੈਨੂੰ ਕੇਤੀ ਸਦੋਗੀ ਬੁਨੂੰ ਸੋਖ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭਾਗੀਸਿਖ
ਬਰਅ ਦੀ ਭਰਤੀ ਦਿਰ ਗਿਆ ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਸਦਦਾ ਸੀ
ਪਰ ਮੈ ਨਹੀ ਗਿਆ ਹੋਰ ਜੀ ਇਕ ਤੁਹਾਡੇ ਬੈਨੂਕ
ਹੁਗਦਾ ਹੁਗਦਾ ਸੋਗੋ ਦਿਰਡੇ ਗਾ ਪਰ ਭੁਕੇਨੂਕ
ਸਾਨਜਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਨੈ ਬਰੋਨੈ ਹੋ ਰਸਬਰ ਜੀ
ਹਨ ਉਤਰ ਛੇਤੀ ਭੇਜਣਾ ਚੋਕੇ ਲਿਖੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ
ਜਾਨਣਾ

Undersigned is a competent Teacher in native languages (*i.e.*, * the Hindustani, Panjabi, &c.,) and he has taught the following Officers in the Punjabi language.

Any gentleman, who wishes to get his exercise corrected by post for the L. S. and H. S. Hindustani or H. S. Punjabi, should kindly communicate with him.

JAWHAR SINGH,
R. H. A. MUNSHI,
Hindustani, Panjabi, &c.,
Teacher Saddar Bazar,
Umballa.

COPIES OF TESTIMONIALS
OF
JAWAHIR SINGH MUNSHI,
R. H. A. Umballa.

PANJABI EXAMINATION.

Umballa, 1st Febuary 1887.

I worked Punjabi with Munshi Jawhair Singh, R. H. A. for four months, at the end of which time on 10th January 1887, I passed : I previously knew nothing of the language. I consider him a very capable Munshi. He has a good system of teaching, knows English well and is exceedingly painstaking. I recommend him strongly.

(Sd.) C. F. MINCHIN, LIEUT.,
1st Punjab Cavalry P. F. F.
Attached 2nd D. Gds. (Queen's Bays.)

Umballa, 15th October 1887.

I studied Punjabi with Munshi Jawahir Singh for six months and successfully passed the examination held on 11th July 1887. I consider him very painstaking and proficient in Punjabi.

(Sd.) G. H. UNDERDOWN,
School Master,
2nd Dragoon Guards.

---

* He has also taught several Officers for the L. S. and H. S. Hindustani, who were creditably passed, Copy of Certificates can be sent on application.

Munshi Jawahir Singh taught me for the spaco of four months in the Punjabi language at the end of which time I passed the Higher Standard successfully.

I consider him a very good Punjabi Munshi, he is attentive, punctual and painstaking in preparing candidates for examination.

UMBALLA : 23rd August 1888.

(Sd.) A. GOTT,
School Master,
7th Dragoon Guards.

I worked with Munshi Jawahir Singh for one week before going up for Punjabi Examination which I passed successfully, there was very little time, but he taught me a great deal, and from what I have seen of him, I consider him the only really good Punjabi Munshi I knew, he has a thorough knowledge of English which is in my opinion most important.

UMBALLA : 23rd August 1888.

(Sd.) W. COWPER, LIEUT.,
10th Bengal Lancers.

Munshi Jawahir Singh taught me Punjabi for 2½ months but owing to illness I could not continue working with him in order to pass in January 1890. He is very painstaking and knows English very well. He is by for the best Munshi for Punjabi in this station.

UMBALLA : 5th December 1889.

(Sd.) F. TWEEDELL, LT.,
28th P. I.

I read Punjabi with Munshi Jawahir Singh, about four months passing the examination at Lahore in January 1890, (in which only his pupils passed) I consider him in every respect a first class Munshi for the Punjabi language.

(Sd.) LC.-CORPL. ALLEYNE,
The Queen's.

Umballa, 1890.

Munshi Jawahir Singh taught me in the Punjabi language for a period of six months, after which I passed the prescribed examination at Meeau Meer on 10th January 1890, at the same examination, thirteen candidates were present out of which only two were successful and they were the pupils of Munshi Jawahir Singh.

This man is known through the Punjab as the best Munshi and that his pupils never or very seldom fail, he is also a very steady hard working

and respectful man and I with pleasure recommend him to any one that wishes to learn the native languages.

UMBALLA : 10th February 1890. (Sd.) V. DUNNE, SERGT., C. D.

Jawahir Singh Munshi taught me Punjabi for some months. He did not pass me as I had to leave the station. He is a good and intelligent Munshi and speaks English well.

UMBALLA : 19th August 1890. (Sd.) R. C. LYE, LT. 23rd Pioneers.

Munshi Jawahir Singh, has passed me for the Punjabi examination, I worked with him for the last 2 months and found him of the greatest service and very zealous in his work. I can thoroughly reeommend him to any one who wishes to read Gurmukhi.

UMBALLA : 15th July 1892. (Sd) E. ST. A. WAKE, LT., 10th Bengal Laneers.

I certify that no further tuition than that received from Jawahir Singh, R. H. A. Munshi in three manuscript lessons received through post, I was successful at the examination held in the H. S. Punjabi language 16th July 1894, under authority of G. O., C. C., No. 788, dated 11th August 1894. These lessons suggested were the basis of his Punjabi Guide now in the Press.

MIAN MIR, 25th August 1895. (Sd.) JAMES LEE, LC.-CORPL. 2nd A. & S. Highlanders.

10TH JULY 1895.

I read Punjabi with Jawahir Singh, R. H. A. Munshi, for one month and was successful. I consider him an excellent teacher, and he takes a great deal of trouble, at the same examination (July 10th 1895,) one candidate passed who prepared himself by correspondence with Jawahir Singh.

I found the book (which he is preparing for the Press) invaluable.

H. E. COTTERILL, LIEUT., The Queen's.

4th September 1895.

Jawahir Singh, Munshi, R. H. A., Umballa, gave me lessons by post in Punjabi for 4 or 5 months. His style of training was excellent and his papers from the book he is publishing were so well selected that I passed successfully in the Examination in July 1895. He was painstaking and considerate in the price he charged for tuition and I can recommend him to any one requiring a really good Munshi.

B. D. Canal,
Madhopur :
6th October 1895.

E. HOME. PURVES,
Temporary Engineer.

b89009757501a

